

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Bilim Dalı

**ROMANTİK İLİŞKİLERDE KISKANAN HETEROSEKSÜEL
ERKEK OLMAK**

Ahmet ARSLAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

ROMATİK İLİŞKİLERDE KISKANAN HETEROSEKSÜEL ERKEK OLMAK

Ahmet ARSLAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı
Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

09/05/2024

Ahmet ARSLAN

1“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir * Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Doç. Dr. Selda TAŞDEMİR AFŞAR** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Ahmet ARSLAN

TEŞEKKÜR

Benim için oldukça zor ve sancılı geçen bir araştırma ve yazım süreci oldu. Tez yazmanın ve bir yüksek lisans sürecini tamamlamanın kendine has zorluklarının yanında bazı kişilik özelliklerim ve alışkanlıklarım bu süreci benim için çok daha zor hale getirdi. Öz disiplin, planlı olmak ve işini odaklanarak yapmak yaşamımda her zaman yerine getirmekte güçlük çektiğim şeyler olmuştur. Yüksek lisans öğrenimim özellikle de tez yazım süreci tüm bu sözü geçenler konusunda kayda değer bir yol almamda büyük katkı sağladı. Dolayısıyla ilk teşekkürüm, bana bu paha biçilmez kişilik özellikleri hakkında beceri kazandıran yüksek lisans sürecime ve akademinin tüm unsurlarına olacak.

Lisans öğrenimimden bu yana akademik sürecimin neredeyse tamamına tanık olan, farklı perspektiflere başvurmak arzumu asla engellemeyip aksine yaratıcılığımı teşvik eden ve özgünleşebilmem için alan tanıyan danışmanım Doç. Dr. Selda Taşdemir Afşar'a üzerimdeki tüm emekleri ve anlayışı için teşekkür ederim.

Bir dersinde “tez yazmanın yarısı öz disiplindir” diyerek beni erkenden uyaran, verdiği ders ile erkeklik çalışmaları alanını tanımama vesile olan Doç. Dr. Aslıhan Ögün Boyacıoğlu'na; tez savunma sınavıma kadar tanıma fırsatı bulmadığım, sonrasında yaptığı eleştiriler ve verdiği önerilerle tezime derinlik ve nitelik katan Dr. Öğr. Üyesi Engin Fırat'a katkılarından dolayı içten teşekkürlerimi sunarım.

Her anımda yanımda duran, benim için ellerinden gelenin en iyisini yapan, sahip olduklarının tamamını koşulsuz şartsız benimle paylaşan ve her zaman bana inanç ve güven aşılayan annem Emine Arslan ve babam Mehmet Ali Arslan'a; yaşamımda yerini hiçbir şey ile kıyaslayamayacağım, en büyük destekçim, karındaşım, kardeşim Baran Arslan'a; çocukluğumdan bu yana beni sevmek ve mutlu etmekten başka bir gayeleri olmayan babaannem Şerife Arslan ve dedem Mustafa Arslan'a; ailemizin en genç üyesi, neşe kaynağımız, kedimiz Uçan Tekme'ye sonsuz teşekkürler.

Yüksek lisans başvurumu yaparken beni cesaretlendirerek bu sürece girmeme doğrudan etki eden, öğrenim sürecim boyunca her anı paylaştığım, zaman zaman stresli halimle onu yorsam da her konuda işimi kolaylaştırmak için çabalayan, destekçilerimin en güzeli, sevgili Sude Teker'e her şey için teşekkür ederim.

Tezimde zorlandığım her anda bilgisi, tecrübesi ve dostluğuyla desteğini sunan, entelektüel birikimiyle hayatımın diğer alanlarında da her zaman yol göstericim olmuş Arş. Gör. Tezcan Çavuşoğlu'na; çevremdeki birçok insanın akademik becerilerime dair herhangi bir umut ışığı görmediği bir dönemde bana inanan ve kendime inancımı tazelememi sağlayan matematik öğretmenim Cemalettin Özden'e hissettirdikleri değer için teşekkürü borç bilirim.

Bu süreçte her ne kadar onları biraz ihmal etmiş olsam da hep yanımda olan can arkadaşlarım Tuğberk, Sinem, Burak, Gökçe, Enes ve Alper'e; aziz dostlarım Merve ve Orhan'a; Beytepe kampüsünü hep içinde yaşamayı arzulatacak kadar keyifli hale getiren, her zaman neşeyle anımsayacağım D Blok'taki dostlarıma yoldaşlıkları için teşekkür ederim. Araştırmama katılan tüm erkeklere zaman ayırıp deneyimlerini benimle paylaştıkları için içtenlikle teşekkür ederim.

Yazım sürecimin en bunaldığım anlarında beni alıp Çukurova'ya götüren Yaşar Kemal'e ve her kaybettiğimde bana insan olmayı, umudu ve inancı hatırlatan İnce Memed'ine, hiç tanımadıkları bir insandan, dağlarında hangi ot yetişir bilmedikleri bir diyardan teşekkürlerimi sunarım.

Her yıl özenle kurduğum bahçemin tüm güzelliklerine, toprağına dokunup suyunu içtiğim memleketime, bir parçasıymışım gibi hissettiğim o güzel Toros Dağlarına...

ÖZET

ARSLAN, Ahmet. *Romantik İlişkilerde Kıskanan Heteroseksüel Erkek Olmak*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Duygular toplumbilimsel araştırmanın yöneldiği araştırma alanlarından biridir. Toplumsal etkileşimler gerek kişilerarası gerekse kitleler düzeyinde her zaman bir duygu alışverişine de tekabül etmektedir. Dolayısıyla duygular, toplumsal olanın esas öğelerinden biri olarak kabul edilebilir. Ancak toplumbilim için taşıdığı önem ve değere rağmen duygulara gösterilen akademik ilgi sınırlı kalmıştır. Bu çalışma, söz konusu sınırlılığın ve duyguların bir toplumbilimci için yeni bakış açıları geliştirmeye sunacağı muhtemel katkının farkındalığını taşımakta ve duyguları toplumbilimsel bir analiz birimi olarak kullanmayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma desenine sahip betimsel fenomenolojik bir saha araştırması olan bu çalışmada, katılımcılar 18 yaşından büyük, en az bir yıllık romantik birlikteliği olan heteroseksüel erkeklerden seçilmiştir. Toplam 15 erkekle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen katılımcı beyanları fenomenolojik araştırmaya uygun biçimde katılımcı deneyimlerine odaklanarak gruplandırılmak suretiyle tematik analize tabi tutulmuştur. Analiz neticesinde, kıskançlık duygusunun heteroseksüel erkek öznedede hangi deneyim ve algılarca temsil edildiği, bu deneyim ve algıların farklı erkeklerde nasıl çeşitlilik gösterdiği ve hangi deneyim ve algıların birbirleriyle ilişkilendiği ortaya koyularak heteroseksüel erkeklik ve kıskançlığın ilişkisel bir haritası oluşturulmuştur. Bu yolla romantik ilişkilerde kıskanan heteroseksüel erkek olmak fenomeninin çeşitli yönlerini içeren bir betime ulaşılmıştır. Katılımcılar tarafından kıskançlık, bir sevgi göstergesi olarak tanımlanmakta, sahiplenme ve koruyuculuk ile ilişkilendirilmektedir. Sürekli tetikte olma hali ve beraberinde getirdiği yaşamın geneline yayılmış süreğen şüphe kıskançlığın temel nedeni olarak ön plana çıkmaktadır. Kıskançlığın partneri kaybetme tehlikesi kadar başka bir erkekle girilen mücadeleyi kaybedecek olma tehdidini de içerdiği görülmüştür. Bu sebeple kıskançlığın temel psikolojik motivasyonların yanında toplumsal cinsiyet kimliğinin tutarlılığını sağlamaktan kaynaklanan motivasyonları da içerdiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Kıskançlık dolayısıyla betimlenen erkeklik deneyimlerinde hegemonik

erkeklğin duygular bağlamındaki temsillerine ulaşılmıştır. Kırılgan erkek öznenin erkeklğini tekrar tekrar kanıtlama çabasının yanında içsel ve dışsal hegemonyayı sürdürmek için oluşturduğu stratejilere ve aynı öznenin kendi tarihinde kıskançlık yaşantılarının oluşturduğu mozaik örüntülere rastlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Duygular sosyolojisi, erkeklikler, kıskançlık, heteroseksüel erkeklik.

ABSTRACT

ARSLAN, Ahmet. *Being A Heterosexual Male Experiencing Jealousy in Romantic Relationships*, Master's Thesis, Ankara, 2024.

Emotions are one of the research areas that sociology has been directed towards. Social interactions, both interpersonal and at the level of the masses, always correspond to an exchange of emotions. Therefore, emotions can be considered as one of the main elements of the social. However, despite its importance and value for sociology, academic interest in emotions has been limited. This study aims to raise awareness of this limitation and the potential contribution of emotions to developing new perspectives for a sociologist and aims to use emotions as a unit of sociological analysis. This descriptive phenomenological field study, which has a qualitative research design, selected participants from heterosexual men over the age of 18 who had at least one year of romantic relationships. Semi-structured interviews were conducted with a total of 15 men. Participant statements were categorized according to their experiences in a phenomenological research-appropriate manner and subjected to thematic analysis. As a result of the analysis, a relational map of heterosexual masculinity and jealousy was created by revealing how the jealousy emotion is represented in the heterosexual male subject by which experiences and perceptions, how these experiences and perceptions vary in different men, and how they are related to each other. In this way, a description of the phenomenon of being a jealous heterosexual male in romantic relationships containing various aspects was reached. Jealousy is defined by participants as an expression of love, associated with possession and protectiveness. The state of being constantly alert and the resulting chronic suspicion that spreads to the overall life is highlighted as the main cause of jealousy. It has been observed that jealousy includes not only the danger of losing the partner but also the threat of losing a competition with another man. Therefore, it has been concluded that jealousy includes motivations arising from maintaining consistency in gender identity in addition to basic psychological motivations. In the experiences of masculinity described through jealousy, the representations of hegemonic masculinity in the context of emotions have been reached.

Strategies created by the fragile masculine subject to maintain both inner and outer hegemony alongside the effort to prove his masculinity repeatedly have been encountered, as well as mosaic patterns created by the subject's own history of jealousy experiences.

Keywords: Sociology of emotions, masculinities, jealousy, heterosexual masculinity

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	3
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	5
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
2. BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. DUYGULAR SOSYOLOJİSİ	8
2.2. KISKANÇLIK.....	16
2.3. HEGEMONİK ERKEKLİKLER.....	21
2.4. MOZAIK ERKEKLİKLER.....	29
2.5. ERKEKLİKLER VE DUYGULAR	32
3. BÖLÜM: YÖNTEM	35
3.1. ARAŞTIRMA DESENİ	35
3.2. ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI	36
3.2.1. Katılımcıların Genel Özellikleri	37
3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	41
3.3.1. Görüşmeler.....	42

3.3.2. Yansıtımlı Araştırmacı Günlüğü	42
3.4. VERİ ANALİZİ	43
3.5. SINIRLILIKLAR	47
3.6. ARAŞTIRMACININ KONUMU	47
4. BÖLÜM: BULGULAR.....	51
4.1. KISKANÇLIĞIN ANLAMI	51
4.1.1. Sevginin Göstergesi Olarak Kıskançlık	51
4.1.2. Sahiplenmek ve Kıskanmak	54
4.1.3. Kıskançlığın Değeri	56
4.2. KISKANÇLIĞIN NEDENLERİ	58
4.2.1. Partnerinden Şüphe Etmek.....	59
4.2.2. Koruyuculuk	64
4.2.3. Kültür, Mekan ve Biçim	66
4.2.3. İlişki Süresi ve Deneyimi.....	70
4.2.4. Partnerin Kıskanılma Arzusu.....	71
4.3. KISKANÇLIĞA EŞLİK EDEN DUYGULAR.....	73
4.3.1. Kıskanmak ve Öfke	73
4.3.2. Kıskanmak ve Üzüntü.....	76
4.3.3. Kıskanmanın “Yetersiz” Hissettirmesi	77
4.4. KISKANÇLIĞA BAŞA ÇIKMA.....	79
4.4.1. Şüpheyi Giderme Stratejileri	79
4.4.2. Empati.....	83
4.4.3. Kendilik Değerlendirme	85
4.5. KISKANÇLIĞIN DIŞAVURUMU	87
4.5.1. Ben Söylemem Sen Anla	87
4.5.2. Kıskandığını Sosyal Çevreye Yansıt(ma)mak	90

4.6. KISKANÇLIĞIN SONUÇLARI.....	92
4.7. MOZAIK KISKANÇLIK.....	96
4.7.1. Değişken Kıskançlık Deneyimleri	97
4.7.2. Kıskançlık Tutumlarında Değişim Arzusu	100
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	102
KAYNAKÇA	107
EK 1: ORJİNALLİK RAPORU	117
EK2: ETİK KOMİSYON İZİNİ	119
EK3: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU	120
EK4: DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME YÖNERGESİ.....	122

GİRİŞ

Sosyolojinin tarih biliminden neden farklı olduğu, hangi yönleriyle ondan ayrıldığı ya da ona 'akademik' biricikliğini sahip olduğu hangi özelliklerin verdiğini sorduğumuzda akla gelen ilk cevap muhtemelen şu olacaktır: Tarih, olayları sıraya sokarak birinin diğerine göre önceliğini ve sonralığını belgelerken sosyoloji değişen "büyük adamların" ve sansasyonel olayların ötesinde değişimin niteliğine, mantığına ve değişenin arkasındaki değişmeye odaklanır. Değişimin niteliğini ve mantığını soruştururken toplum denen bu yerlere göklere sığmaz devasa makinenin işleyiş prensiplerinin, değişenin arkasındaki değişmeyi soruştururken ise, fikrimce, insanın yani bu olağanüstü derecede toplumsallaşmış hayvanın peşindedir. Çünkü çağlar bitip yenileri başlarken toplumsal için yani insanın toplumsalı için değişmeyen tek unsur insanın kendisidir keza Adorno'nun belirttiği gibi 'taştan ve sopadan atom bombasına kadar insanlık adına değişen hiçbir şey yok!'. Sivriltiltiği obsidyen taşı, sopasına bağlayıp düşmanına onu savururken duyduğu hınç ve nefretle 'Enola Gay'in havalanması talimatını veren rütbelilerin kanlı arzusu arasında, itiraf etmesi zor ama, ne yazık ki anlamlı bir fark yok. Bu araştırma şüphesiz insanlık tarihi üzerine bir literatür çalışması değil. Aslında yukarıdaki metnin yegane amacı, bugün hala sosyolojinin ana çalışma sahasına dahil etmekte zorlandığımız ve son noktasına kadar insana ve onun toplumsallığına dair bir gerçeklik olan duygulara vurgu yapmaktan fazlası da değil.

Değişenin arkasındaki değişmeyen peşindeyken ilgiyi biraz daha duygulara yöneltmenin yenilikçi bir yol olacağı fikriyle bu çalışmada duygulara sosyolojik perspektiflerle yaklaşmıştır. Pek tabii bu yaklaşım toplumsal olguları daha iyi kavramak için duygulardan yararlanmak amacı gütmektedir. Bu noktada değişenin ardındaki değişmeyen ile duyguları nasıl anladığımız ve nasıl dışa vurduğumuzdan ziyade her toplumsal etkileşimin içerisinde duyguların mevcut olduğunu ve dünyayı duygular aracılığıyla kavradığımızın kastedildiğini belirtmekte fayda var. Ele alınan toplumsal olgular ya da gerçeklikler, heteroseksüel erkeklik ve kıskançlık duygusudur. Kıskançlık duygusu, heteroseksüel erkek toplumsal cinsiyet kimliğinin çeşitli tezahürlerini açıklamakta yardımcı olması için operasyonel hale getirilmeye çalışılmıştır. Erkeklikler

alanyazınına başta hegemonik erkeklik konsepti olmak üzere mozaik erkeklik, hibrit erkeklik, kırılğan erkeklik gibi çeşitli konseptler aracılığıyla sık sık başvurulmuş ve kıskançlık konusunda elde edilen veriler bu zengin alanyazından faydalanarak değerlendirilmiştir. Duygular, terminolojisinde belki de en ayrıcalıklı yere sahip olduğu psikolojide iki asrı aşkın süredir üzerine sayısız ampirik çalışmanın yapıldığı bir konu olduğu için araştırmada bu birikimden faydalanılmıştır. Duygular sosyolojisinin çoğunlukla duyguların sosyolojide çalışılıp çalışılmayacağı tartışmalarını barındıran teorik külliyatı da yabancı olunan bu alanda başvuru olan diğer temel kaynaktır. Neticede, kıskançlığın heteroseksüel erkek bireylerin algılarındaki ve deneyimlerindeki karşılıklarının betimlendiği bir çalışma ortaya çıkmıştır.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Kıskançlık duygusunun heteroseksüel erkek özne tarafından nasıl anlamlandırıldığına, ne gibi değerleri içerdiğine, daha çok nelerden kaynaklandığına, başka hangi duygularla beraber deneyimlediğine, nasıl ifade edildiğine ve yaşamlarında ne gibi sonuçlar doğurduğuna odaklanan bu çalışma, katılımcıların erkeklik anlayışları ve erkeklik pratikleri ile kıskançlık konusundaki algı ve deneyimlerinin kesişim alanlarını saptayarak heteroseksüel erkek olmanın ve kıskanmanın iç içe geçerek oluşturduğu karmaşık yapıyı incelemektedir. Böyle bir araştırma tasarımına yönlendiren iki temel soru bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kıskançlık duygusunun “kıskanmayan erkek olmaz” gibi gündelik dilde yerleşmiş ifadeler üzerinden erkeklik kimliğine içkin bir unsur olarak tarif edilmesi üzerinedir. Kıskanmak ve erkek olmak ne sebeple bu derecede birbirine bağlanmış bir ikili olarak kabul edilmektedir ve bu kesin tanım gerçekten tek tek bireylerde karşılığını bulmakta mıdır? Hem ikinci bir soru hem de ilk sorudan elde edilecek yanıtların derinlik kazanması olarak, kıskanmak, erkek özne tarafından nasıl algılanıp anlamlandırılmaktadır ve hangi açılardan sahip olduğu toplumsal cinsiyet kimliğinin bir unsuru olarak ön plana çıkmaktadır? Bu iki sorunun yanında neden başka bir duygu değil de kıskançlığın seçildiğinin ve hangi noktada yalnız bu temel soruların merkeze alındığının açık olması açısından araştırmaya dair zihnimde oluşan ilk fikirlerden bu sözünü ettiğim sorulara kadar devam eden izleği sunmak faydalı olacaktır.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet toplumumuzun başat sorunlarından biri olarak ön plana çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin en yaygın görülen biçimlerinden biri olarak, bir önem sırasına sokmaktan çekinmekle birlikte, devamlılığa sahip şiddet örüntüleri içerisinde başı çekmektedir. Şiddete maruz kalan kadının fizyolojik ve psikolojik yaşam kalitesinin gözetilmesi ve birincil temel hak ve hürriyeti olan yaşama hakkının güvence altına alınması için kadına yönelik şiddetle mücadele, gerek akademik araştırma ve bilgi üretim sahasında gerekse sivil toplum tarafında

muazzam bir ciddiyet ve kararlılıkla sürdürülmektedir. Elbette her mücadele için geçerli olduğu gibi yalnız mücadele edenlerin değil bu mücadeleye karşı direnenlerin ya da onu görmezden gelenlerin hep birlikte oluşturduğu bir konjonktür bulunmaktadır. Bu araştırmanın başlangıçtaki eğilimi söz konusu konjonktürü ve barındırdığı çok unsurluluğu göz önünde bulundurarak kadına yönelik şiddet araştırmalarında alternatif rotaları keşfetmekti. İlgili alanyazın incelendiğinde görülebileceği gibi kadına yönelik şiddet olgusunu daha iyi anlamak için şiddet sorunsalının ortaya çıktığı güç ilişkisi ve mücadelesinde tarafların her ikisinin de akademik araştırmanın öznesi olmasını gözeten çalışmalar yakın geçmişimizde daha çok önem kazanmaya başlamıştır. Şiddet sorununu erkek öznelerle çalışmak yeni ve umut veren bir rota olarak beni de cezbetti ve araştırmamı bu yönde geliştirmeye yöneldim.

Kıskançlık, Damasio'nun (2003) tanımı ve sınıflandırmasıyla ikincil ve toplumsal bir duygu olarak yalnız insan anatomisinin belirli formlardaki standart bir çıktısı olmaktan öte içinde yaşanılan ve değerler sistemi benimsenen kültürün etkisine açık karmaşık ve zorlayıcı bir duygudur. Bu açıdan onu, içerisinde çeşitli duygu, davranış ve düşünceleri barındıran bileşik bir yapı olarak düşünmek gerekir (White, 1981). Kıskançlık duygusunun şiddeti meşrulaştırmak ve onun olumsuz anlamını örtükletmek için gösterilen yaygın bir gerekçe olması dolayısıyla (Puente ve Cohen, 2003), kıskançlığı şiddetin erkek öznedeki anlamını yordayıcılığı bakımından araştırmamın merkezine yerleştirdim. Başlangıçta erkeklik ve kıskançlık üzerine ulusal ve uluslararası alanyazını tarayarak yaptığım araştırmalarda doğrudan bu ikilinin ilişkisini sorunsal olarak temeline almış çalışmaların sınırlılığı ile karşılaştım. Bu sınırlılık beni kıskançlık, şiddet ve erkekliğin oluşturduğu üç bileşenli bir ilişkiyel bütüne yaklaşırken ihtiyatlı ve gerçekçi bir plana sahip olmaya yönlendirdi. Bu sebeple kıskançlık ve erkekliğe odaklandım yani kıskanan erkek olma fenomeni araştırmamın merkezine yerleşti. Yine de araştırma sorularında kıskançlık kaynaklı şiddete dair sorulara az miktarda yer verdim ancak aldığım yanıtlar katılımcıların deneyimlerinden çok görüşlerini içermekteydi. Dolayısıyla adım adım ilerlemenin önemini göz önünde bulundurarak odağımı kıskanan erkek olma fenomeninin ayrıntılı ve ilişkiyel bir haritasını oluşturmaya verdim. Sonuç olarak bu araştırma, "kıskançlık deneyimleyen bir heteroseksüel erkek olmayı" keşfetmeye yönelen ve heteroseksüel erkekliği hegemonik erkeklikler, mozaik erkeklikler melez erkeklikler

ve kırılğan erkeklikler gibi farklı kuramsal erkeklik konsepti aracılığıyla kıskançlık duygusu açısından irdeleyen bir çalışma şeklini aldı.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Toplumsal cinsiyet olgusunu çalışmak için çeşitli perspektiflere başvurmak mümkündür çünkü bu olgu gerek anlamı gerekse pratiği açısından birçok farklı olguyla ilişkili, yani çok boyutlu bir olgudur. Duygular toplumsal dünyayı ve etkileşimde bulunduğumuz diğer tüm nesnelere anlamlandırmanın bir aracı görevi görmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet kimliği de duygularla sıkı bir ilişki içerisinde. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet olgusunu duyguları da hesaba katarak analiz etmek, olgunun farklı boyutlarını keşfetmek için makul ve gerekli bir yol gibi görünmektedir. Bu çalışmada sözü edilen nedenlerden hareketle toplumsal cinsiyet çalışmalarının temel alanlarından biri olan erkekliklerin, analiz birimi duygular olan bir incelemesini yapmak amaçlanmaktadır. Araştırmanın merkezindeki duygu kıskançlık duygusudur. Bu nedenle bu araştırmanın spesifik hedefi betimsel fenomenolojinin ilkelerine uygun olarak heteroseksüel erkek bireylerin kıskançlık konusundaki algılarını ve deneyimlerini betimlemek, söz konusu algı ve deneyimlerin toplumsal cinsiyet kimliği ve kültürle ilişkilenen yanlarını ortaya koymaktır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Duygular bir değişken ve araştırma alanı olarak sosyoloji içerisinde nispeten yeni bir konudur. Sosyolojide duygulara olan ilginin artması insanın sadece rasyonel ekonomik kaygılar tarafından motive edilmediğinin fark edilmesinden kaynaklanmaktadır (Thoits, 1989). Duygular psikolojik birer olgu olarak araştırılırken her ne kadar diğer insanlarla gerçekleşen etkileşimlerin bir ürünü olduğu gerçeği göz ardı edilmese de duygular üzerine yapılan çalışmalarda çoğunlukla toplumsal gerçekliğinden bağımsız olarak birey merkezde tutulmuştur. Diğer yandan duyguların yalnızca sosyolojinin sınırları içerisinde ele alınamayacağı, tek boyutunun toplumsal olmadığı da bir yandan göz önünde

tutulmalıdır. Bob Pease'in (2012) vurguladığı gibi duygular bir yanda bireyin ruhu ve özneliği diğer yanda ise toplumsal düzen arasında bağlantı kurar. Dolayısıyla duyguları sosyolojik bir analiz birimi olarak kullanan bu araştırma duyguları sosyolojiyle çalışan bir saha araştırma olması açısından sosyolojik araştırmanın çeşitliliği için önem arz etmektedir.

Eleştirel erkeklik çalışmaları da tıpkı duygular sosyolojisi (ya da duyguların sosyolojisi) gibi sosyolojik araştırmanın yöneldiği görece yeni alanlardan biridir. Yukarda duyguların sosyolojik araştırma için önemi konusunda söylenenler eleştirel erkeklik çalışmalarına da duyguları araştırma konularına dahil etme yönünde yeni bakış açıları sunar. İnsanların eylemlerini anlamlandırması, büyük ölçüde başkalarıyla ilişkili olarak üretilen duygular aracılığıyla olur. Bu, erkeklerin duyguları anlamlandırma ve deneyimleme açısından nasıl farklılaştığını ve duyguların toplumsal cinsiyet kimlik ve rolleri aracılığıyla yapısal eşitsizlikleri yeniden üretmeye nasıl yardımcı olduğunu keşfetmenin erkeklerle ve erkekliklere yönelen eleştirel sosyolojik bakış açıları için fazlasıyla önemli olduğu anlamına gelir (de Boise ve Hearn, 2017). O halde bu araştırmada olduğu gibi erkekliği, duyguları da işin içine katarak kavramaya ve betimlemeye çalışmak erkeklikler alanyazını için önemli bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca, alanyazının işaret ettiği gibi şiddeti yordayıcılığı açısından önem arz eden kıskançlık duygusu üzerine yoğunlaşılması gelecekte yapılacak toplumsal cinsiyet temelli şiddet araştırmaları için alternatif bir bakış ve kavramsal çeşitlilik sağlayacaktır.

Benzer çalışmalara yönelik araştırma yapıldığında gerek ulusal gerek uluslararası alanyazında kıskançlık ve heteroseksüel erkeklik ikilisine odaklanan çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışmanın merkezinde konumlanan bu iki kavram, makale ve kitap formatındaki çeşitli akademik eserlerde de yer almaktadır ancak bu eserlerde kapsamı ve içeriği yan bağlamlar ile sınırlı kalmıştır. Erkeklikler alanına duyguları bir analiz birimi olarak tamamlayıcı bir konsept olması bağlamında dahil eden çalışmalardan farklı olarak bu çalışma, ana araştırma sorusunu erkeklikler ve duygular üzerinde inşa ederek diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bununla birlikte ulusal akademik alanyazın için YÖK TEZ veri tabanı incelendiğinde, nitel araştırma deseni ile duygular sosyolojisi çalışan ya da kıskançlık duygusunu araştırmanın merkezine alarak sosyolojik analize tabi tutan bir

yüksek lisans ya da doktora tezine rastlanmamıştır. Erkekliği kıskançlık duygusu aracılığıyla sosyolojik bir perspektifle ele almak, duyguların ve sosyolojik olgular olarak ele alındığı özgün bir araştırma alanına işaret etmektedir. Bu açıdan kıskanan erkek olma fenomeninin sosyolojik analizini sunan bu araştırma alanyazını zenginleştirmek ve sosyolojik olgulara daha isabetli yaklaşabilmek için sunduğu alternatif enstrümanlarla gelecekteki araştırmalara bir örnek sunması açısından önem kazanmaktadır.

2. BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. DUYGULAR SOSYOLOJİSİ

Duyguların sosyolojide çalışılıp çalışılmayacağı sıklıkla tartışılan bir konudur. Bu tartışmalar duyguların hangi akademik disiplinin alanına ait olduğundan odaklanılan nesnenin birey mi toplum mu olacağına kadar çeşitlenir. Duygular sosyolojisinin ismi 1980'lerden itibaren anılmaya başlansa da sosyolojik kuram aslında tarihi boyunca duygularla temas halinde olmuştur. Max Weber'in toplumsal eylem kuramındaki eylem tiplerinden 'duygusal eylem'i, 'karizmatik otorite'si ve birey için büyü güderek daha da yiten modern yeni dünyayı nitelediği 'entzauberung'u, Karl Marx'ın proleterya egemenliği için zorunlu koşula koyduğu 'sınıf bilinci', metalaşmış emeğin çıktısı olarak tarif ettiği 'yabancılaşma'sı, Emile Durkheim'in 'dayanışma', 'intihar' ve 'anomi'si, İbn Haldun'un 'asabiye' kavramı, Ferdinand Tönnies'in 'cemaatvari' ve 'cemiyetvari'si hepsi bir şekilde insan duygularını hesaba katar ve içerir. Ancak klasik sosyoloji literatüründe duygular bireyin gündelik deneyimleri olarak değil kavramsal düzeyde, anlamsal genişletme ve eklemelerle bir bağlam olarak kullanılmış, tek başına bir olgu olarak sosyolojik araştırmanın merkezinde kendine yer bulamamıştır. Oysa duygular bireyin öznel dünyası ve toplum arasında köprü kurar ve bir toplumu mümkün kılan en küçük oluşum olan kişilerarası etkileşimlerin sürekliliğini sağlar ve onları düzenler. Kuşkusuz toplumsalın varlığı için tek gereklilik duygular olmasa da işlevinin hayatiliği onun sosyoloji için ne derecede önemli bir analiz birimi olduğunu göstermeye yeterlidir.

Duygular, bir analiz birimi olarak geleneksel sosyolojik düşüncenin ücra köşelerine itilmiştir çünkü bilgi ile duygu arasındaki ilişkiyi yeniden düşünmeye teşebbüs edilmemiştir (Bendelow ve Williams, 1995, 2002). Duygular, genellikle toplumsal olandan bağımsız ve bir şekilde bireyde varmış gibi ele alınmıştır. Bu, sosyal dünyanın bir bedensiz kartezyen akıl kavramı aracılığıyla bilindiğine işaret etmektedir ve Seidler (2002), bu tutumun kişisel/duygusal olan şeye karşı bir küçümsemeye yol açtığı sonucunu çıkarır. Genellikle duygu ya bir ortak/kamusal dil oyunu olarak ele alınır ve bu nedenle

duyguların rasyonelleştirilmiş bir versiyonunu görmeye devam ederiz ya da duygular salt biyolojik bir gerçeklik olarak görülür (Hochschild, 2002) ve bu durumda duygudan büyük ölçüde akıldan ayrı olan, bedene dair (somatik) bilgi çıkar (Seidler, 2002). Bu durumda duygulara dair yeni sosyolojik yaklaşımlar geliştirilmesi için duygu tanımlarının tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Denzin (1984) duyguyu bir kişinin “yaşanmış, inanılmış, konumlandırılmış, belirli bir zamanda geçen somut deneyimi olarak” tanımlamaktadır. Bu deneyim “kişinin bilinç akışı içinde yayılmakta, bedeninde hissedilmekte ve yaşandığı anda kişiyi ve çevresindekileri tamamen yeni ve dönüştürülmüş bir gerçekliğe sürüklemektedir”. Bu gerçeklik toplumsal dünyanın kendisidir. Tüm duygu deneyimleri sosyal gerçekliğin bir ögesi olsa da duygular oluşum mekanizmaları açısından birbirinden farklı olarak değerlendirilmektedir. Birincil duygular; fizyolojik, evrensel, evrimsel kökenli ve biyolojik ve nörolojik olarak doğuştan gelme niteliklerini taşır (Ekman, 1999). İkincil duygular ise toplumsal ve kültürel ile koşullanmış olarak oluşmuş birincil duyguların kombinasyonlarıdır (Bericat, 2016). İkincil duyguların her durumda toplumsal ya da kültürel bir içeriğe sahip olmak zorunda olmadığını öne süren ancak toplumsal ve kültürel olan ilişkisini yadsımayan tanımlara da rastlanmaktadır. Bu durumda toplum ve kültür ikincil duygular için bir ‘değişken’ olmaktadır (Thoits, 1989). Ayrıca Turner ve Stets (2006) her ne kadar adına ikincil duygular demeseler de karmaşık duyguların (kıskançlık gibi) kültürün ve toplumun bir ürünü olduğunu iddia eden yaklaşımları hatalı bulur. Çünkü duygular üzerine sosyolojik teoriler utanç, suçluluk, kıskançlık ve sempati gibi duyguların nörolojik temeline gereken vurguyu yapmamaktadır (Turner ve Stets, 2005). Aynı duyguların tüm insan kültürlerinde ortaya çıkıyor olması, sosyologların anlaması gereken bir biyolojik temel olduğunu da ifade etmektedir. Dolayısıyla, sosyolojide kuramsallaşma sadece belirli türde duyguların nasıl ortaya çıktığı koşullarını açıklamaya çalışmakla kalmamalı, aynı zamanda neden belirli duygusal kapasitelerin diğerlerine göre birincil olarak var olduğunu da keşfetmeye çalışmalıdır (Turner ve Stets, 2006).

Duyguyu deneyimleyen, bedene indirgenmiş ve çevresinden izole bir özne değildir aksine başka insanlarla ve çevresindeki diğer nesnelere kurduğu ilişkiler aracılığıyla

kendi hedeflerine ulaşmaya zorunlu olan bir öznedir (Bericat, 2016). Marinetti vd. (2011) duyguların oluşturduğu evrensel mimikleri bile bir önceki tanımın savıyla tartışmaya açmaktadır çünkü her duygusal tepki bir sosyal etkileşim bağlamıyla ortaya çıkmaktadır. Bericat (2016) bu durumu, yere düşen bir çocuğun ağlayarak bir yandan acısını ifade ederken diğer yandan ise ağlayarak ebeveynlerinden beklediği ilgi isteğini de ilettiği biçiminde örneklemektedir. Bu insan anatomisinden gelen ağlama gibi bir tepkinin nasıl bir iletişim aracına dönüştüğünün nokta atışı bir örneğini oluşturmaktadır.

Duyguların sınıflandırılması ve sosyolojik içeriğinin ne olduğuyla ilgili yukarıda aktarılanlardan bazı yönleriyle ayrışan yaklaşımlarda bulunmaktadır. Duygular sosyolojisi alanında güç ve statü kavramlarını merkeze alan teorilerin önemli ismi Kemper (1987), duyguları sosyolojik analiz birimi olarak kullanmak için çoğunlukla yönelinen ikincil duygular yerine birincil duygular üzerinden bir yaklaşım önermektedir. Korku, öfke ve depresyon duyguları iki temel sosyal etkileşimin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır; güç ve statü. Korku, bir aktörün sahip olduğundan daha büyük bir güç ile etkileşiminin; öfke, bir başka aktörün sahip olduğumuz bir statünün ya da prestijin görmezden gelinmesinden sorumlu olduğuna olan inancımızın; depresyon, kaybedilmiş bir statüden dolayı sorumluluğu kendinde bulmanın ve son olarak tatmin, arzulan bir statünün elde edilmesinin ve korkudakinin aksine tehdit edici içeriği bulunmayan güç ile etkileşimin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (Kemper, 1987, 1990).

Kemper'in teorisine yeni uzantılar ekleyen ve belirli noktaları genişleten Thamm'a göre (2004), farklı duygular bireyin duyguları üzerine yaptığı değerlendirmelerin kapsamına göre ortaya çıkmaktadır. Bireyin dört duygu değerlendirme türü şöyledir: "a) kendisi beklentileri karşılıyor mu, b) karşılığında çeşitli ödüller alabiliyor mu, c) diğerleri beklentileri karşılıyor mu ve d) diğerleri karşılığında ödüller alabiliyor mu". Belirli duygular, bireyin bu dört olasılık için yaptığı değerlendirmelerin çeşitli kombinasyonlarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Thamm, kavramlaştırmasında, Kemper'in çalışmasını takip ederek güç ve statü değişkenlerini tanıtır. Güç, beklentileri karşılamadan ödüller alabilme yeteneğini ifade ederken, statü beklentileri karşılayabilme, olumlu bir şeyler yapabilme ve sonuç olarak ödüller alabilme kapasitesini ifade eder. Beklentiler karşılanırken ödüller alınmazsa, bu güç eksikliğine işaret ederken,

beklentilerin karşılanmaması veya olumsuz bir şey yapılmış olması ve ödüllerin alınmaması, statü eksikliğini gösterir. Thamm, dört yapısal koşulu farklı güç ve statü dereceleriyle birleştirerek duygusal tepkilerin periyodik bir tablosunu oluşturur. Bu tablo, kendine veya diğerlerine ilişkin beklentiler veya ödüller ve güç ve statü (aynı zamanda güçsüzlük ve statüsüzlük) derecesi ile ilgili değerlendirmelere dayanarak hangi duyguların ortaya çıkacağını öngörür.

Duygular sosyolojisinde duygular çoğunlukla mikro yapısal düzeyde, kişilerarası etkileşimler boyutunda incelenmiştir. Bir istisna olarak Barbalet (2001) duygular sosyolojisi için makro yapısal düzeyde bir teori sunmaktadır. Bu yaklaşım tabakalaşmanın negatif duygusal uyarımları ürettiğini öne süren Marx'ın görüşlerine ve toplumsal hareketler teorilerine odaklanmaktadır. Barbabalet'e göre toplumsal yapıda değişiklikler meydana geldiğinde bireyler bu yeni duruma duygusal ve kolektif olarak tepki verirler. Bu tepkiler özellikle güç, statü ve maddi refah gibi değerli kaynakların yeniden dağıtımına yönelmektedir. Bireyler, eğer diğerlerinin kültürel inançları ve normları ihlal eden davranışları olduğu halde güç ve başka değerli kaynaklara erişebildiğini algıarlarsa çoğunlukla bilinçdışı düzeyde bir kızgınlık ve hınç duyarlar. Bu duygulanım aynı durum gözleendiği sürece artmaya ve şiddetlenmeye devam etmektedir. Kaynaklarını kaybetmiş gruplar hoşnutsuzluklarının farkında olduklarında, genellikle yeniden dağıtım olanaklarını aramak için kolektif olarak örgütlenirler. Ancak hoşnutsuzluk kısmen bastırılmış ve baskılanmışsa, bireyler sapkın davranışlara daha fazla eğilimli olabilirler (Barbalet, 2001). Korku, farklı şekillerde dağılabilen başka bir duygudur. Bireyler kendi çıkarlarını sağlamak için güçlerinin yetersiz olduğunu veya toplumun diğer kesimlerinin kendi çıkarlarını gerçekleştirmelerine engel olacak kadar güçlü olduğunu algıladıklarında korku yaşarlar ve güçsüzlüklerini nasıl atfettiklerine bağlı olarak bu korku ya kaçma ya da savaşıma tepkilerine yol açar. Bir toplumun bazı kesimleri güçsüzlüklerini kendi eksikliklerine ve yeteneksizliklerine bağladıklarında korku, geri çekilme ve kaçma tepkilerine neden olurken, başka kesimlerin kendi güçsüzlüklerinden sorumlu olduğu algısı oluştuğunda, korku öfkeye, saldırganlığa ve savaşıma tepkilerine dönüşür. İntikam gibi diğer olumsuz duygular, bir toplumun bazı kesimlerinin, güce sahip olanların anlamlı ve değer içeren sosyal ilişkiler kurma hakkına müdahale ettiğini algıladığında ortaya çıkar. Güven gibi daha olumlu duygular da makro

yapılar arasında farklı şekillerde dağıtılabilir. Güven, bir toplumun bazı kesimlerinin geleceklerinin öngörülebilir ve kontrol altında olduğunu algıladıklarında ortaya çıkar; genellikle bu duygu, güç ve maddi kaynaklara sahip olanlar arasında dağıtılır (Barbalet, 2001).

Jonathan Turner ve Jan Stets (2006) insan duygularına çeşitli açılardan yaklaşan sosyolojik teorileri sınıflandırdıkları çalışmalarında duygular sosyolojisinde kümülatif bir teorinin nasıl inşa edilebileceğini tartışmaktadır. Öncelikle insan duygularına yönelmiş teorik perspektifler tanımlanmaktadır. Dramaturjik teoriler, bireylerin toplumsal bir sahne üzerinde oyuncular gibi davrandıklarını öne sürer. Bu teorilere göre insanlar, kültürel bir kod (script) tarafından anlamlandırılan ve yönlendirilen dramatik performanslar sergilerler. Dramaturjik teoriler ayrıca bireylerin duygusal dışavurumları yönetmeleri gerektiğini vurgular. Sosyal yapılar ve bu yapılarla ilişkilendirilen kültürel kodlar, insanların hissettikleri ile başkalarına ifade etmeleri gerekenler arasında bir uyumsuzluk yarattığında, insanlar izleyicilerine karşı istenen izlenimi korumak için duygusal ifadelerini bilinçli olarak kontrol etme veya gizleme eylemlerine başvururlar. Bu nedenle, bireyler gerçek duyguları ile toplumsal beklentilerin dayattığı dışavurumlar arasındaki gerilimi dengelemek zorundadırlar (Turner ve Stets, 2006). Başka bir deyişle bu gerilim hissedilen ve olması gereken arasında bir uçurum oluşturmaktadır ve birey uçurumun iki yakasına tutunan köprüler inşa etmek zorunda kalmaktadır. Dramaturjik yaklaşım bireyin duygusal yaşamının toplumsal yapı ve kültürel duygu idealleri ile ilişkisini vurgulaması açısından önemli görünmektedir.

Duygulara dair sosyolojik teoriler içerisinde sembolik etkileşimci teoriler, bireyin izlenim yönetimini ve stratejik davranışı kültürel kodlara uygun hale getirme çabasına odaklanan dramaturjik yaklaşımdan farklı olarak duyguların arkasındaki merkezi dinamikler olarak benlik ve kimliğe odaklanır. Sembolik etkileşimci geleneğin içinde yapılan çok sayıda kuramsal çalışma, bireylerin kendi benlikleriyle, normlar ve kültürel standartlar arasında, davranışlarıyla ve diğerlerinin tepkileriyle uyum sağlamak için izledikleri çeşitli stratejileri incelemektedir (Turner ve Stets, 2006). Örneğin, kimlik kontrol teorisi gibi bazı teoriler, bireyin birden fazla kimlikten oluştuğunu öne sürer. Her kimlik için, davranışı düzenlemek için bir referans çerçevesi olarak kullanılan depolanmış

anamlardan oluşan bir standart bulunur. Diğerleri, bireyin davranışının ima ettiği anlamlara dayanarak kendini değerlendirir. Eğer bireyin kendilik algılamaları kişinin kimlik standartlarıyla uyumuyorsa, bir uyumsuzluk ortaya çıkar ve olumsuz duygular hissedilir (Burke, 1991, 1996). Kültürel standart ya da normdan faylanarak belirlenen kimlik standartlarının bireyin duygusal yaşamını etkilemesi sebebiyle duygular toplumsal bir dolayımı içermektedir. Dramaturjik yaklaşımdan farklı olarak, sembolik etkileşimci yaklaşım toplum ve kültürü içselleştirilmiş, benliğe ve kimliğe dahil olan yani dışarıdan ve zorlayıcı olmayan bir anlayışla duygularla ilişkilendirmektedir.

Duygular sosyolojisinde kümülatif bir teorinin ortaya koyulmasına engel olan ve temel olarak sosyologların motivasyon ve yönelimlerinden kaynaklanan bir dizi gerekçe Turner ve Stets (2006) tarafından sıralanmaktadır. İlk olarak, sosyolojik teorinin duyguların birey tarafından her daim bilinçli olarak algılandığını varsayması duyguların bilinçdışı ve hafızayla ilişkisini gözden kaçırmaktadır. Dolayısıyla kapsamlı bir duygular sosyolojisi için teori duyguların bilinçdışı ya da örtük süreçlerini de kapsayacak tanımlar üretmelidir. Barbalet'in (2001) yaklaşımı her ne kadar kitleler düzeyinde de olsa duyguların bilinçdışı örgütlenmesini içermesi bakımından bu hassasiyeti taşımaktadır. İkinci olarak duygular ve toplumsal yapının nasıl ilişkilendirildiğindeki noksanlıklar vurgulanmaktadır. Duygularla ilgili mevcut sosyolojik teoriler oldukça sınırlı bir yapısal etmenler setini kullanmaktadır. Örneğin güç ve statü bunlardan ikisidir ve mikro yapısal odaklıdır. Oysa iyi kuramsallaşmış duygular sosyolojisi duyguların mikro, mezo ve makro düzeylerini birbirine bağlama konusunda esas bir boşluğu doldurmaya yetkin olabilir. Son olarak, duygulara yönelik sosyolojik teoriler duygusal ideolojilere ve normlara ağırlık verdiği için kültürel önyargılara sahiptir, bu tutum biyolojik etmenlerin gözden kaçırıldığı sosyal yapılandırmacı bir anlayışa sürüklemektedir. Ayrıca duygulara yönelen kültürcü bir yaklaşımda bile bir duygunun bir duygu kültürünün parçası olarak nasıl işlediği üzerine yapılan analizler oldukça sınırlı kalmıştır. Başka bir deyişle kültürün bireyin duygu deneyimindeki etkisine odaklanmakla ve bunu vurgulamakla sınırlı kalmış, bu etkinin nasıl bir mekanizması olduğu, hangi yollarla bireye ulaştığı ve duygunun kültürle nasıl bir alışveriş içerisine girdiği dikkat dışı kalmıştır. Sonuç olarak, Turner ve Stets (2006), duygular sosyolojisinin kümülatif bir teorisinin oluşması için ortaya koyulmuş mevcut teorilerin ve onlara eklenecek olanların, duyguların; bilinç ve bilinçdışı süreçlerini,

nörolojik gerçekliğini, toplumsal yapının farklı düzeylerinde aldığı biçimlerini ve kültürle olan ilişkisini daha dikkatli değerlendirmesi gerektiğini önermektedirler.

Duyguların sınıflandırılması ve tanımlanmasında sosyolojik analiz için önemli olan bir başka tanımı Peggy Thoits yapmaktadır. Thoits duyguların içeriğini; durumsal bir uyarıcının değerlendirmesi, fizyolojik veya bedensel hislerde değişim, jest ve mimiklerin serbest şekilde ya da kısıtlanarak yansıtılması, bir kültürel etiketin (/içeriğin) ilk üç unsurun birine ya da birden fazlasına uygulanması olarak dört bileşen şeklinde tarif etmektedir (Thoits, 1989). Dördüncü bileşen, kültürü duygular için bir değişken olarak değerlendirmeyi önermektedir. Duyguları algılamanın ve deneyimlemenin tarihsel ve kültürel olarak değişkenlik göstermesi, öznel deneyimlerin ve duygusal inançların sosyal inşaya tabi olduğuna ve sosyalizasyon yoluyla öğrenildiğine yönlendirmektedir. Thoits, (1989) duyguların sosyolojik analizine başlarken sorulması gereken temel bir soru önerir: Bireylerin hem kendi duygu deneyimlerini hem de başkalarının duygu deneyimlerini anlamlandırmasında hangi sosyokültürel faktörler ve süreçler etkili olmaktadır? Bu sorunun çeşitli biçimlerde yanıtlanması duygusal inançların ve onun yapısal kurucularının oluşturduğu duygu kültürleri hakkında daha nitelikli bilgiye erişilmesini kolaylaştıracaktır.

Duygular sosyolojisi yeni bir çalışma alanı olarak nesnesine özgü bir teorik yaklaşım ve metodolojiye ihtiyacı da doğurur. Bu ihtiyaçların karşılanması için dünyanın bir duygular sosyoloğunun gözünden nasıl görüldüğünü yanıtlamak gerekir. Arlie Russel Hochschild duygular sosyolojisi alanında ilk akla gelen isimlerden biridir ve bu soruyu bir örnek üzerinden cevaplar. Bir düğün öncesi gelini huzursuz edecek gelişmeler yaşanır. Gelinin nikah seremonisi öncesi yaşadığı olumsuzlukların genel atmosferi kendisinin bu özel günde en mutlu gününü yaşaması gerektiğini düşündüğü ancak bu şekilde hissetmediği üzerinedir. Hochschild (2002) bu olayın bir duygular sosyoloğunun gözünden nasıl değerlendirilebileceğini göstermek için önce bir psikanalistin yaklaşımının nasıl olacağını tasvir eder. Psikanalist için gelin evleniyor olmanın narsistik beklentilerine uygun kendisini ilginin merkezinde ve güçlü hissetmeyi beklemektedir ve bu beklentiler karşılanmadığında hayal kırıklığına uğramaktadır. Umursamaz bir kız kardeş ve ortalıkta görünmeyen arkadaşları umutsuzluğa kapılmasına neden olmuş ardından ‘diğer insanlar

evlenmiyor, sen evleniyorsun" ifadesi ile bir oedipal zafer yaşamıştır. Bir duygular sosyoloğu, aynı gelinin içinde bulunduğu durumu değerlendirirken, erken dönem çocukluk yaşantıları ya da narsistik yaralanmaya odaklanmak yerine duyguların sosyokültürel belirleyicilerine odaklanır. Psikanalistin aksine, duygular sosyoloğu duyguların tanımlanması, değerlendirilmesi ve yönetilmesinde bireyin kültürel değerler sisteminin onu nasıl etkilediğinin açıklamasını vermeyi amaçlar. Hochschild (2002) bu noktada sorulması gereken üç soruyu şöyle özetler: “Gelin neden sinirli ve kaygılı hissediyor ve ağlıyor?”, “yaşadığı duyguyu nasıl tanımlıyor?” ve “duygularının toplumsal beklentilerle uyumlu olup olmadığını nasıl değerlendiriyor?”. Hepimiz sürekli ve tutarlı bir benlik benliğe sahip olma beklentisi taşıyoruz, ancak korumayı umduğumuz benlik karakteri derinlemesine sosyal etkilere tabidir. Hangi duyguların hissedilebilir ya da hissedildiğinden söz edilebilir olduğunun tanımlarını içeren bir duygular sözlüğüne başvururuz. Hangi duyguların kültürel yelpazede yer aldığına, önceden kabul edildiğine, önceden adlandırıldığına yani kültürel olarak hissedilmeye uygun olduğuna dair ön değerlendirmeler yaparız. Dolayısıyla söz konusu gelinin mutsuzluğunu anlamak için, onun beklentilerini ve kendisinden beklenenleri anlamamız gerekir. Bu, gelinin sahip olduğu çeşitli rol ve kimliklerin teker teker gözden geçirilmesini gerektirir: Bir anne babanın kızı olarak, bir sevgili olarak, bir kadın olarak ve bir sosyal sınıfın üyesi olarak (Hochschild, 2002).

Diğer sözlükler gibi, duygular sözlüğü de belirli bir zamandaki ve yerdeki kültürel uzlaşmayı yansıtır. Bu, duygusal bir dil birliği içinde tanımı, anlamı ve çeşitliliği daha önceden belirlenmiş duygusal deneyimlerin bulunduğu fikrini ifade eder. Dolayısıyla duyguların nasıl deneyimlendiği ve ifade edildiği noktasında kültür bir değişken haline gelmektedir. Elbette burada kastedilen Paul Ekman’ın (1999) tarif ettiği gibi 6 temel duygu ve onların evrensel yüz ifadeleri gibi bir duygu tanımı değildir. Örnekleme gerekirse; romantik aşkın çeşitli kültürlerdeki ifadelerine baktığımızda kültürel varyasyonlar görürüz. Almancadaki romantik aşkı ifade eden terim, İngilizcedeki romantik aşk teriminde olmayan hafif bir küçümseme anlamına sahiptir, Hindistan’da ise romantik aşk terimi tehlikeli anlamını da barındırmaktadır (Hochschild, 2002). Katılımcıların aşk konusundaki fikirleri üzerine yaptığı araştırmanın görüşmeleri temel olarak, Steve Derne (1992), Hindu erkekleri tarafından romantik aşkın tehlikeli ve

istenmeyen bir şey olarak anlamlandırıldığını göstermektedir. Bu nedenle farklı sosyokültürel gerçekliklerde yaşayan insanların aynı duyguyu hissettiğini ve sadece farklı şekillerde ifade ettiğini varsaymak mümkün görünmemektedir. Her kültürün kendi benzersiz duygular sözlüğü vardır; bu sözlük hangi duygunun uygun olduğunu ve hangisinin uygun olmadığını tanımlar ve belirli bir bağlamda neyin hissedilip hissedilmemesi gerektiğini belirleyen duygusal bir rehber görevi görür (Hochschild, 2002).

Çağımızda kapitalizmin ve onun doğrudan sonucu olan globalleşmenin yukarıda sözü edilen kültürel çeşitlilik açısından kimi değişimlere sebep olduğu söylenebilir. Bugün aşk söylemi üzerinde etki eden çeşitli güçler bulunmaktadır ve bu perspektife göre en güçlülerden biri kapitalizmin etkisidir. Kapitalizm, sadece bir ekonomik sistem değil, aynı zamanda kültürel bir etkidir. Anthony Giddens "Modernite ve Bireysel Kimlik" (2010) adlı kitabında; kapitalizm, ekonomi, devlet ve kitle medyasının, "soyut sistemler" olarak adlandırdığı, geniş, yayılmış imparatorluklara dönüştüğünü ifade etmektedir. Bu sistemler, yerel kültürleri gölgede bırakmakta, alt etmekte ve yerel kültürleri yerlerinden sökmektedir. Yerel kültürlerim bu tehlikeli globalizasyonun sahip oldukları duygu kültürleri nezdinde ne gibi değişikliklere yol açabileceği ya da açtığı bir duygular sosyolojisi sorunsalı olarak akla gelmektedir.

2.2. KISKANÇLIK

Antonio Damasio, duyguları birincil duygular, ikincil ya da toplumsal duygular ve arka plan duygular olmak üzere 3 grupta ele alır. Birincil duygularla korku, öfke, iğrenme, şaşırma, üzüntü ve mutluluğa; ikincil duygularla ise suçluluk, kıskançlık, utanç, haset, gurur, şefkat, horgörü ve takdire işaret eder (Damasio, 2003). Kıskançlık Damasio'nun sınıflandırmasında ikincil duygular grubunda yer alır. Bu kıskançlığın bir temel duygu olmadığı anlamına da gelir. İkincil duygular birincil duyguların çeşitli kombinasyonlarından oluşur ve içeriği toplum ve kültür tarafından belirlenebilir (Bericat, 2016). Bu kıskançlık duygusuna dair sosyolojik açıklamalar geliştirmek için anlamlı gerekçeler sunmaktadır. Gregory White (1981) ise kıskançlığı belirli düşünce, duygu ve davranış biçimlerine verilen bir etiket olarak düşünmeyi önerir. Bu açıdan bakıldığında

kıskançlık, temel mi bileşik mi olduğu bir yana, bir duygu değildir. Dolayısıyla kıskançlık duygusal, davranışsal ve bilişsel süreçlerle ilişkili bir bileşik yapı olarak düşünülebilir (White, 1981). Hem White'ın hem de Damasio'nun kıskançlığı temel duygulardan biri olarak sınıflandırmaması kıskançlığın sosyolojik araştırmaya rahatlıkla konu edilebilecek bir yönü olduğunu gösterir. Çünkü Damasio ona ikincil yani toplumsal duygular olarak White ise bilişsel, davranışsal ve duygusal bir bileşik yani bir yapı olarak işaret etmiştir.

Kıskançlık belirli davranış modellerine göre tanımlanmaz, ancak belirli bir deneyimsel durum olarak kabul edilir. Şiddet ve kısıtlayıcılık gibi davranışlar, kıskançlığın tezahürleri olabilir. Kıskançlığın duygusal içeriği öfke, korku ve depresyona kadar genişleyebilir, bu nedenle kıskançlık, sadece belirli bir duygu olarak değil, belirli bir davranış olarak da kolayca saptamak pek mümkün değildir (Hupka, 1981). Daha geniş bir çerçevede kullanılarak kıskançlık, değerli bir ilişki veya pozisyona yönelik algılanan bir tehdit tarafından tetiklenen ve tehdide karşı koymayı amaçlayan davranışları motive eden bir durum olarak en iyi şekilde tanımlanabilir (White, 1981). Kıskançlık, eğer ilişki cinsel açıdan da değerli olarak görülüyorsa cinsel kıskançlık biçiminde adlandırılabilir (Daly vd., 1982).

Düşük özsaygıya sahip kişilerin daha kıskanç olduğu yaygın bir kabuldür. Bringle ve diğerleri (1977, aktaran White, 1981), özsaygının kıskançlıkla negatif yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır, ancak bu kıskançlık ölçeği romantik kıskançlık dışında diğer kıskançlıkları içermediği için bu sonucun yorumlanması zordur. Özsaygı ve kıskançlık arasındaki ilişki için farklı bulgulara ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır. White (1981), özsaygının kıskançlık üzerindeki etkisinin dolaylı olduğunu gösterir. Özsaygı, kadınlarda (kronik) kıskançlık ile korelasyon göstermemiştir, ancak yetersizlik duyguları ile negatif bir korelasyona sahiptir. Kendilerini ilişkiye bağımlı olarak değerlendiren kadınlarda kronik kıskançlığın daha fazla olduğu görülmüştür ama bu bulguya erkeklerde rastlanmamıştır. Erkekler arasında ise partnerlerinin kendilerini değerlendirmelerine karşı aşırı duyarlı olanların, kronik olarak kıskanç olma eğiliminde oldukları bulunmuştur ancak bu durum onların mevcut ilişkilerinde zorunlu olarak kıskanç oldukları anlamına gelmemektedir (White, 1981).

Kıskançlığı romantik ve cinsel kıskançlık olarak değerlendirmenin yanında kıskançlığı farklı boyutlarıyla tanımlamak da kıskançlığın sınıflandırılması için kullanılmıştır. Pfeiffer ve Wong (1989), kıskançlığın üç boyutunu tanımlamaktadır: bilişsel, davranışsal ve duygusal. Bilişsel kıskançlık, bireyin partnerinin gerçek veya hayali bir rakip ile olan ilişkisi üzerine düşünceleri, endişeleri ve şüpheleridir (Bevan ve Lannutti, 2002). Davranışsal kıskançlık, bireylerin partnerlerinin sadakatsizliğinden şüphelendiklerinde başa çıkmak için kullandıkları gözetim davranışlarını içerir (Dainton ve Gross, 2008). Bu davranışlar, partneri nerede olduğu konusunda sorgulamak, partnere sürpriz ziyaretlerde bulunmak ve partnerin özel eşyalarını karıştırmak gibi şeyleri içerir. Duygusal kıskançlık, bir ilişkiye yönelik gerçek veya hayali bir tehdide verilen duygusal tepkidir (Theiss ve Solomon, 2006).

Kıskançlık, tüm kültürlerde yaygın bir fenomen olarak gözlemlenmektedir (Bevan, 2008). Cinsel, dini ve ulusal aidiyetleri ve değerleri içeren kimlikler, sosyal kimlikleri belirler ve davranışlarımızı etkiler. Bu kimliklerinden olan ulusal kimliğin kıskançlığın ifadesini değiştirdiği görülmüştür ve çalışmaların ulusal kimlik ile kıskançlık arasındaki bağlantıyı ilişkilendirmesi gerekmektedir (Croucher vd.,2012; Kuppens vd. 2006). Kıskançlık, bağlı olunan kültüre bağlı olarak farklı tezahürlerle ve yoğunlukla ifade edilebilir. Bu farklılık kıskançlığın ne kadar yaygın deneyimlendiğinden hangi etmenlerle gerekçelendirildiğine kadar çeşitlilik gösterebilir. Örneğin yapılan bir çalışmada Kuzey Avrupalılar, Güney Avrupalılara kıyasla daha az kıskançlık duyduklarını bildirmişlerdir (Buunk ve van Driel, 1989), bir diğerinde Amerikalılar ve Avrupalılar, kıskançlığın temel nedenini cinsel sadakatsizlik olarak görürken, Meksikalılar esas nedeni güvensizlik olarak belirlemişlerdir (Hupka vd., 1985).

Croucher ve diğerlerinin (2012) çalışması Hindistan, İrlanda, Tayland ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ulusal kimliğin kıskançlık üzerindeki etkisini ele almaktadır. Amerikalılar, İrlandalılar ve Hintliler, Taylandlılardan daha fazla davranışsal ve duygusal kıskançlık ifade etmişlerdir. Bu çalışmanın sonuçları, birey merkezci düşünceyi ön planda tutan erkeksi kültürün yaygın olduğu ülkelerden katılan bireylerin, kıskançlığı daha fazla ifade ettiğini, dışa vurduğunu ortaya koymaktadır (Croucher vd., 2012). Araştırmanın yazarları ABD ve İrlanda gibi ülkeleri erkeksi (masculine) kültürler, Hindistan gibi

lkeleri ise patriarkal kültürler olarak tanımlamaktadır. Birey merkezli düşünce ile bireyin refahını gözetmek ve birlikteliğin refahını (rneğin aile) ikinci planda tutmak kastedilmektedir. Amerikalılar ve İrlandalıların daha fazla kıskançlık ifade etmeleri beklenmektedir çünkü kıskançlık bir tür duygusal rekabet formudur bu da erkeksi bir kültürün niteliklerindedir. Daha nceki araştırmalar Meksika'daki gibi erkeksi kültürlerde yaşayan bireylerin kıskançlığın dışa vurumunda yüksek puan aldığını bulmuştur, bu tip kültürlerde bireyler sıkça kıskançlık içeren davranışlarını aşk olarak yorumlayabilmektedir (Scheinkman ve Werneck, 2010). Ayrıca, birçok Hintlinin patriarkal kültürden gelen yatkınlıkları (Baber, 2004) ve birçok Taylandlının feminen doğası (Croucher vd., 2012; Hofstede, 1984), Hintlilerin Taylandlılardan daha fazla kıskançlık (davranışsal ve duygusal) ifade etmelerini açıklayabilir (Croucher vd., 2012).

Kıskançlığa yapısal işlevselci perspektiften yaklaşan ve onun toplumsal düzen açısından işlevini değerlendiren çalışmalar bulunmaktadır. Clanton (1996) kıskançlık ve diğer duyguların sosyal durumlar, sosyal süreçler ve sosyal gler tarafından şekillendirildiğini ifade etmektedir ve kıskançlığı çeşitli analiz evrenlerinde tanımlamaktadır. Mikro-sosyoloji açısından, kıskançlığın öğrenilen bir davranış olduğunu ortaya koymakta ve bireyin yaşam deneyimini yansıttığını vurgulamaktadır. Mezo-sosyoloji için kıskançlığın toplumsal düzen için vazgeçilmez olan, hatta sosyal açıdan yararlı bir olgu olduğunu iddia etmektedir. Burada Clanton'ın temel argümanı kıskançlığın evlilik kurumunu ve zina yasağını gerekçelendirmesidir. Makro-sosyoloji açısından kıskançlığın toplum ve kültür tarafından şekillendirildiğine işaret etmektedir. Kıskançlığı mezo-sosyolojik düzeyde yaptığı değerlendirmeye uygun olarak; değerli bir ilişkiye (rneğin evliliğe) veya onun niteliğine yönelik algılanan bir tehdide (zellikle zinaya) karşı koruyucu bir tepki olarak tanımlamaktadır (Clanton, 1981). Clanton (1996), kıskançlığın popüler kültürdeki temsillerinin yıllar içindeki değişimine dikkat çeker ve Amerikan toplumu üzerine gözlemlerini paylaşır: "Evlilikle ilgili hakim görüşün bağlılık olduğu dolayısıyla kıskançlığın doğal bir duygu, sevginin bir kanıtı, evlilik için yapıcı bir faktör olarak grldğu ve kadın dergilerinin okuyucularına, kocalarının biraz kıskanç olması durumunda bundan mutlu olmaları gerektiğini söylediği 1960'ların sonlarına kadar olan dönem ve 1960'ların sonlarından başlayarak, cinsel devrim ve kadın hareketleri ile gelen kişisel özgürlük ve kişisel alan düşüncelerinin ön plana çıktığı ikinci dönem. Bu örnekten

görülebileceği gibi toplumdaki ve kültürdeki değişiklikler bireylerin duygusal yaşamlarında da değişiklikler yaratmaktadır (Clanton, 1996).

Kıskançlığın bazı tezahürleri şiddet formunda ortaya çıkabilmektedir. Kıskançlık ve şiddetin bağlantısı aşk söylemi dolayısıyla ve namus anlayışıyla kurulmaktadır. Bazı çalışmalarda kıskançlıkla bağlantılı şiddete, namus kültürlerinde daha fazla anlayış ve meşruiyet tanındığı ve daha fazla hoşgörüyü yaklaşıldığı tespit edilmiştir (Grandon ve Cohen, 2002, aktaran Puente ve Cohen, 2003). Kıskançlık ve şiddet araştırmalarında, bir yandan kıskançlık güvensizliğin bir göstergesi olarak görülürken öte yandan kıskançlık genellikle sevginin veya bağlılığın göstergesi olarak kabul edilir (Buss, 2013). Kıskançlık, şiddet ve aşk algısı arasındaki bağlantıyı inceleyen geleneksel ampirik araştırmaların çoğu, kendileri şiddet uygulayan ya da şiddete maruz kalan kişilerin görüşlerine dayanmaktadır (Puente ve Cohen, 2003). Örneğin, Henton vd. (1983), örneklemelerindeki şiddet faillerinin yaklaşık %32'sinin ve şiddete maruz kalanların %27'sinin şiddetin sevgiden kaynaklandığını düşündüğünü bulmuşlardır. Katılımcılar ilişkilerinde yaşadıkları şiddetin olası nedenleri listesinde sevgiyi, öfke ve kafa karışıklığının ardından üçüncü sırada puanlamışlardır, nefret ise dördüncü ve son sırada kalmıştır. Oysa şiddet ve nefretin organik ve güçlü bir bağa sahip olduğu sık tekrarlanan bir temadır. Benzer şekilde Dobash ve Dobash (1979) kadınların çoğunlukla partnerlerinin kıskançlığını, kendilerine olan sadakatlerinin ve bağlılıklarının bir simgesi olarak anlamlandırdıklarını bildirmişlerdir. Bu şaşırtıcı durumu Puente ve Cohen (2003) şiddetin kültürel yaygınlığının şiddet uygulayanın ve şiddete maruz kalanın bakış açılarını sapkınlaştırdığı yönünde bir yorumla değerlendirmeyi önermektedir. Bu nedenle, yapılacak araştırmaların şiddete dayalı bir ilişkinin dışında, klinik olmayan bir örneklemin (şiddet uygulayan ya da şiddete maruz kalan) kıskançlıkla ilişkili şiddeti nasıl algıladıklarını ve kıskançlık faktörünün onların algılarında şiddet eyleminin olumsuz anlamını gizleyip gizlemediğini göstermeye odaklanması gerekir. Normalde insanların şiddetin sevgide bir eksikliğe işaret ettiğini düşünmesi beklenebilir. Aynı şekilde partnerine şiddet uygulayan birinin muhtemelen partnerine şiddet uygulamayan birine göre partnerini daha az sevdiğini söyleyebiliriz ya da iddia edebilmeliyiz. Ancak kıskançlıktan kaynaklanan şiddet söz konusu olduğunda kıskançlığın aşkın bir göstergesi

olarak kabul edilmesi, şiddet eyleminin olumsuz anlamını önemli ölçüde örtükletmektedir. (Puente ve Cohen, 2003).

2.3. HEGEMONİK ERKEKLİKLER

Hegemonik erkeklik kavram ve ortaya koyduğu konsept olarak sosyolojik araştırmada erkeklik çalışmalarının mihenk taşı olarak görülebilir. Feminist hareketler ve teorilerden filizlenen partiarka kavramı, partiarkanın şekillenmesinde erkek öznenin rolü üzerine yapılan çalışmalar ve profeminist yaklaşımlar hegemonik erkeklik kavramına doğru giden düşünsel yolda etkili olmuştur. Ayrıca hegemonik erkeklik konsepti, kateksis gibi bir kavramı da barındırmasından anlaşılabilceği gibi psikanalitik teoriden de derin izler taşımaktadır. Erkeklik çalışmaları literatüründe başat bir role sahip olan Avustralya akademisi hegemonik erkeklik kavramının da orijini. Avustralyalı sosyolog Raewyn Connell “erkeklik rolleri” üzerine yapılan çalışmalar üzerinden başladığı incelemelerini çoklu erkeklikler ve güç ilişkileri arasındaki bağlantıları açıklayacak bir model önererek sürdürmüştür. Connell’in Gender and Power (1987) kitabında ortaya koyduğu hegemonik erkeklik ve vurgulanmış dişilik kavramları hegemonik erkeklik konseptinin bugüne dek en sık üzerinde durulan kavramları olmuştur. Connell, hegemonik erkeklığı dört farklı hegemonik olmayan (nonhegemonic) erkeklikle ilişki içerisinde tanımlamıştır. Bunlar işbirlikçi erkeklikler, tabi kılınmış erkeklikler, marjinalleştirilmiş erkeklikler ve protest erkekliklerdir. Hegemonik erkeklik konsepti ortaya çıkışından yani temel formülasyonundan bugüne dek çeşitli yönlerden eleştiriler almış ve başta Raewyn Connell ve James Messerschmidt olmak üzere birçok araştırmacı kavramın çeşitli bakımlardan yeniden formülasyonu üzerinde çalışmalar yapmıştır. Bu bölümde hegemonik erkeklığın ilk formülasyonundan yeniden formülasyonuna ve günümüze yaklaştıkça konsepte eklenen yeni içeriklere değinerek konseptin genel hatlarıyla bir krokiğini oluşturmaya çalışacağım.

Temel formülasyonda hegemonik erkeklik, belirli koşullarda ortaya çıkan ve tarihsel değişime açık, erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğini sürdürmelerini sağlayan bir uygulama ve kimlik deseni olarak tarif edilmektedir ve diğer düşük statülü erkekliklerden

ayrılmaktadır. Bireylerce temsili geniş kitleler oluşturacak sayılara ulaşmasa da hegemonik erkeklik idealleri normatif bir hüviyete sahiptir çünkü en saygın ve güçlü erkekliği temsil etmektedir. Gramsciyan bir kavram olan hegemonya kavramı hegemonik erkeklik konseptinin dinamik doğasının referansını oluşturur çünkü halkların tarihinde hegemonya mücadelesi dur durak bilmeden devam etmektedir ve söz konusu toplumsal cinsiyet alanında da bu mücadele her daim sürecektir. Erkeklikler de bir hegemonya alanı olarak düşünülürse eski maskülenlik biçimlerinin yenileriyle değişmesi kaçınılmaz olacaktır (Connel ve Messerschmidt, 2005). Temel formülasyondan hareketle, hegemonik erkeklik konsepti, birçok farklı disiplinde araştırmalara konu olmuştur. Bunlara örnek olarak; eğitimbilimde öğrenciler arası ilişkiler, kriminolojide erkeklikler ve spesifik suçlar arasındaki ilişkiler, medyada erkekliğin temsilleri, ticarileşmiş spor dallarında erkekliğin sunumu, risk alma ve acıyı tolere etme bağlamında erkek sağlığı, bürokratik kurumlarda erkekliğin kurumsallaşması, uluslararası ilişkilerde erkeklik temsilleri ve etnografi üzerine yapılan çalışmalar gösterilebilir. Konsepti yeni araştırma alanlarına adapte eden çalışmalardan başka hegemonik erkeklik konseptine çeşitli yönleri için eleştiriler de gelmiştir. Bu eleştirileri Connel ve Messerschmidt (2005), temel erkeklik konsepti; belirsizlik ve üst üste gelme; meşrulaştırma problemi; eril özne; ve toplumsal cinsiyet ilişkileri modeli olmak üzere beş ayrı başlıkta sınıflandırmıştır.

Temel erkeklik konsepti başlığı altında hegemonik erkekliğe heteronormatif olduğu başka bir deyişle kadın-erkek ikiliğini özelleştirdiği ve diğer toplumsal cinsiyet kategorilerini dışarıda bıraktığı bağlamında eleştiriler gelmiştir. Bu noktada hegemonik erkekliğin bir biyolojik cinsiyet toplumsal cinsiyet dikotomisini izlediği iddia edilmektedir. Connell ve Messerschmidt (2005) özellikle sex-gender dikotomisi konusunda gelen eleştirileri abes bulmaktadır çünkü Messner'in (1995) profesyonel atletler özelinde gösterdiği gibi hegemonik erkeklik konsepti olarak en başından beri bedenler ve sosyal süreçler arasındaki ilişkiyi merkezi bir tema olarak barındırmaktadır. İkinci eleştiri olan belirsizlik ve üst üste gelme meselesi "kimin hegemonik erkekliği temsil ettiği" sorusundan kaynaklanmaktadır ve sosyal gücü yüksek ancak ideal erkeklik kalıplarını somutlaştırmayan erkekler örnek gösterilmektedir. Connell bu türden bir anlam karmaşasının hegemonik erkekliğin yerel, bölgesel ve global boyutlarının göz önünde bulundurulmasıyla çözülebileceğini öne sürer. Ek olarak Connell ve

Messerschmidt (2005) özellikle bu sorunun konseptin içeriğinden çok kullanımındaki çeşitlilikten kaynaklandığına işaret etmektedir. Keza hegemonik erkeklik formülasyonunun temelinde herhangi bir erkeğin yaşamından çok toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki eşitsizlikleri açıklamayı amaçlayan bir model sunmaktadır. Üçüncü eleştiri hegemonik erkekliğin bazı toplumsal cinsiyet eşitsizliği pratiklerini ve bazı erkek davranışlarını anlaşılır ya da kaçınılmaz kıldığı dolayısıyla bir tür kabullenme yarattığı yönünde gelmiştir. Connell ve Messerschmidt (2005) hegemonik erkekliğin çoğu durumda, eve para getirme, cinsel ilişkiyi sürdürme ve baba olma gibi "olumlu" eylemleri de içerdiğini, aslında, egemen grubun temel özelliklerinin şiddet, saldırganlık ve bencillik gibi nitelikler taşıdığı durumda hegemonya kavramının boşlukta kalabileceğini dolayısıyla yalnızca bu nitelikler açısından değerlendirildiğinde hegemonik erkekliğin konsept olarak işlevselliğini yitirebileceğini söylemektedir. Dördüncü eleştiri erkek öznenin kuramsallaştırılması üzerine ve daha çok psikoloji disiplininden gelmiştir. Bu noktada eleştiri iki kanattan ortaya çıkmaktadır. İlkinde, Whitehead'e (2002) göre hegemonik erkeklik konseptinde birey ve kimlik kaybolmaktadır. İkincisi itiraz ise bazı psikanalistlerden gelmektedir. Örneğin Jefferson (1994) hegemonik erkekliğin erkek özneyi aşırı sosyal bir bağlama oturttuğunu ve bireyin psişik gerçekliğini ihmal ettiğini öne sürmektedir. Connell ve Messerschmidt (2005) söz konusu eleştirilerin bazı kısımlarını haklı bulsa da özellikle Jefferson'un yaklaşımındaki problemli noktalara dikkat çekmektedir. Şöyle ki tek bir psikanalizden söz etmek mümkün değildir ve hegemonik erkeklik konsepti yalnızca Freudyen psikanalizi değil aynı zamanda Sartre'ın varoluşçu psikanalizini ve Adleryen psikanalizi de dikkate alarak geliştirilmiştir. Whitehead'in özneyi homojenize ederek yapısal determinizme yöneldiği savına karşılık olarak ise hegemonik erkekliğin tarihsel dinamik bir konsept olarak tanımlanması sebebiyle özneyi ortadan kaldırmasının söz konusu olamayacağı şeklinde karşılık vermektedirler. Son olarak toplumsal cinsiyet ilişkileri modeli konusunda gelen eleştiriler çoğunlukla işlevselcilik tartışmaları etrafında şekillenmiştir. Connell ve Messerschmidt'e göre erkeklerin baskınlığı ve kadınların tabi kılınması tarihsel bir süreçtir yani ne bütündeki işlevi bağlamıyla anlam kazanan bir konsept ne de bir yeniden üretim sistemidir. Aksine eril baskınlık mücadeleye açıktır ve sürdürülmesi için hatırı sayılır bir çaba harcanması gerekir. Bu yalnızca teorik bir fikir olmanın ötesindedir çünkü baskınlığı sürdürme taktikleri üzerine çok sayıda detaylı araştırma mevcuttur. Toplumsal cinsiyet

ilişkileri modeli üzerinden yürütülen tartışmada özellikle Demetriou'nun (2001) hegemonya kavramını detaylandırması göz çarpmaktadır. Demetriou, hegemonyayı içsel ve dışsal olarak ikiye ayırmaktadır. İçsel hegemonya ile bir erkek grubunun başka bir erkek grubu üzerindeki hakimiyetini, dışsal hegemonya ile ise erkeklerin kadınlar üzerindeki baskınlığının kurumsallaşmasını kastetmektedir. Demetriou'ya göre hegemonyanın iki formu arasındaki ilişki hegemonik erkekliğin temel formülasyonunda açık değildir. Ayrıca madun ve marjinal erkekliklerin hegemonik erkekliğin oluşumunda etkisiz olarak tarif edilmektedir. Hegemonik erkekliğin tanımlanmasında zorunlu bir konum işgal eden hegemonik olmayan erkekliklerin (nonhegemonic masculinities) hegemonik erkeklik karşısındaki bu pasif tarifi Demetriou'ya göre içsel hegemonyanın diyalektik pragmatizmini gözden kaçırmaktadır. Diyalektik pragmatizm ile hegemonik erkekliğin baskınlığını sürdürebilmek için diğer erkekliklerde bulunan faydalı ve kullanışlı bulunduğu herhangi bir şeyi benimseyebileceği kastedilmektedir. Demetriou'ya göre bu diyalektik süreç dışsal hegemonya için olası en iyi stratejiyi içeren bir "tarihi blok" yaratmaktadır. Connell ve Messerschmidt, Demetriou'nun içsel hegemonya için kavramsallaştırdığı diyalektik pragmatizmi kullanışlı bulmakta belirli erkeksi pratiklerin farklı erkekliklerce benimsendiğini ve bir hibrit yapının ortaya çıktığını kabul etmekle birlikte söz konusu hibridizasyonun yerel düzeyle sınırlı kaldığını, hibridizasyonun bölgesel ve global düzeyde hegemonik olduğunu söylemek için yeter neden oluşmadığını aktarmaktadır.

Connell ve Messerschmidt (2005), hegemonik erkeklik konseptine gelen eleştirileri göz önünde bulundurarak konsepti gözden geçirip belirli kısımlarında yeniden formüle etme yoluna gitmişlerdir. Yeniden formülasyonu toplumsal cinsiyet hiyerarşisi; erkeklikler coğrafyası; sosyal somutlaşma; erkekliğin dinamikleri olmak üzere dört ayrı başlıkta ele almışlardır. İlk olarak toplumsal cinsiyet hiyerarşisi konusunda Demetriou'nun eleştirileri ve vurgulanmış dişilik kavramının daha etkin hale gelmesi konularına vurgu yapmışlardır. Hegemonik erkeklik anlayışlarının, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin daha bütünsel bir anlayışını içermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu, egemen gruplar kadar bağımlı grupların etkinliğini de tanımak ve toplumsal cinsiyet dinamiklerinin ve diğer sosyal dinamiklerin karşılıklı etkileşimini kabul etmek anlamına gelmektedir. İkinci olarak hegemonik erkeklikte yerel değişkenlerin etkisi üzerine yapılan araştırmaların

hakkını teslim etmekle birlikte aktüel toplumsal gerçekliğin yükselen küreselleşmenin de etkisiyle hegemonik erkeklik konsepti için coğrafi yeni boyutların tanımlanması gerekliliğini doğurduğunu saptamışlar ve yerel, bölgesel ve küresel olmak üzere üç analiz düzeyi tanımlamışlardır. Yerel düzey aile ve topluluklar gibi yüz yüze etkileşimlerin gerçekleştiği alanlarda yapılanan, bölgesel düzey ulusal kültür seviyesinde yapılanan ve küresel düzey uluslararası alanda küresel politika, uluslararası iş dünyası ve medya gibi alanlarda yapılanan hegemonik erkeklik düzeyleri olarak tanımlanmıştır. Bu üç düzey toplumsal cinsiyet politikaları açısından önemlidir. Çünkü global kurumlar bölgesel ve yerel toplumsal cinsiyet düzenleri üzerinde baskı kurar. Bölgesel toplumsal cinsiyet düzeni bir yandan küresel arenalar için kültürel materyaller sağlarken öte yandan yerel toplumsal cinsiyet dinamikleri için önemli olabilecek erkeklik modelleri sunar. Hegemonik erkeklik bölgesel düzeyde belirli yerel erkeklik pratiklerinin etkileşimi aracılığıyla temsil edilir. Ayrıca bölgesel düzeydeki hegemonik erkeklik gündelik pratiklere ve etkileşimlerde somutlaşan kültürel bir çerçeve sunar. Üçüncü olarak sosyal somutlaşma konusunda kimi değişiklikler önermektedirler. Temel formülasyonda yer alan hegemonik erkeklik ve erkek bedeninin belirli sunumları ve kullanımları arasındaki ilişki yeterince kuramsallaştırılmamıştır. Burada üzerinde durulan temel husus bedende somutlaşma ve hegemonya arasındaki ilişkinin ikna edici bir açıklamasını verememekten kaynaklanmaktadır. Connell'a göre (2002) bedende somutlaşma ve hegemonya arasındaki ilişkiyi kavramak için bedenleri sosyal pratiğin hem nesnesi hem de aracı olarak görmek gerekmektedir. Connell ve Messerschmidt (2005) yeni araştırmaların bu alana yönelmesine işaret etmektedir. Son olarak, erkeklik kategorilerinin kendi içlerindeki karmaşık yapısına işaret etmektedirler. Bazı erkeklik pratiklerinin tek bir erkekliğin dışavurumu olarak ele alınamaması bu duruma örnek oluşturmaktadır. Özellikle yaşam öyküsü araştırmalarının bu noktada önemine işaret etmekte ve farklı hegemonik erkekliklerin varlığına işaret etmektedirler.

Connell ve Messerschmidt'in (2005) konsepte gelen eleştirileri tasnif etmesi ve konsepte yaptıkları eklemeler hegemonik erkekliğin kuramsal tutarlılığını, etkililiğini, erkeklikler alanındaki ağırlığını ve kapsamını arttırmıştır. İlerleyen yıllarda James Messerschmidt (2018, 2019) hegemonik erkeklik konseptinin belirli kısımlarını detaylandırdığı "*Hegemonic Masculinity: Formulation, Reformulation, And Amplification*" isimli

kitabını yayımlamıştır. Messerschmidt'e göre (2018), bazı araştırmacılar hegemonik erkekliğin temelini, kavramı sabit erkeklik karakteristikleriyle bir tutarak veya kavramın sadece belirli erkek gruplarıyla ilişkilendirerek onu eşitsiz toplumsal cinsiyet ilişkilerinin meşrulaştırılması anlamak suretiyle göz ardı etmeye devam etmektedirler. Flood (2002) ve Beasley (2008) söz konusu yanlış anlaşılmayı tanımlamış ve "kayma" (slippage) kavramını üretmişlerdir. Burada esas olan baskın ve hegemonik kavramları arasındaki farkı ayırt etmektir. Baskın erkeklikler hegemonik değildir ve söz konusu kayma bu iki terim arasındaki karmaşadan kaynaklanmaktadır. Baskın erkeklik toplumsal cinsiyet eşitsizlerinin sosyolojik analizi için hegemonik erkekliğin barındırdığı anlamı taşımaz çünkü toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretimine ve meşrulaştırılmasına referansta bulunmaz. Hem Flood hem de Basley, baskın erkeklik formlarının aslında erkeklerin kadınlar üzerindeki gücünü meşrulaştırmak için pek bir şey yapmadığını savunarak, hegemonik erkeklikler olarak adlandırılmamaları gerektiğini öne sürmektedirler. Beasley (2008) birçok araştırmacının, hegemonik erkekliği sadece belirli erkekler tarafından uygulanan belirli erkeklik pratikleriyle eşitlediklerini belirtmektedir. Bu tutum da kaçınılmaz olarak hegemonik erkekliği steroipler üreten ve onları ölçen bir materyal kavram görünümüne sokmakta dolayısıyla sahip olduğu dinamik doğayı gözden kaçırmaya sebep olmaktadır.

Messerschmidt, yeniden formülasyon makalesinde yeterince detaylandırılmaması bakımından eksik kalan hegemonik erkekliklerin çeşitliliği konusunda oldukça kapsamlı bir analize girişmiştir. Hegemonik erkekliklerin yerel, bölgesel ve küresel düzeylerdeki farklı kurumlarını açıklamakla birlikte hibrit erkeklik terminolojisinden baskına karşı koruyucu, materyale karşı söylemsel hegemonik erkekliklerin de detaylandırmasını yapmıştır. Ayrıca yeniden formülasyon makalesinde daha önce önemli vurgulanan hegemonik erkekliklerin kadınlıklarla ilişkisi bağlamında da incelemelerde bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki eşitsizliklerin başka eşitsizliklerle olan kesişimselliğinin araştırmalar için önemini vurgulamıştır. Messerschmidt (2018) hegemonik erkekliğin gösterdiği çeşitlilik üzerine özenle eğilmiş olsa da sonuç olarak ilişki pratiklerin ve söylemsel anlamların kendi özgün eşitsiz toplumsal cinsiyet ilişkilerini meşrulaştırma modeline sahip olmadığını ve kolektif olarak toplumsal yapıyı oluşturduklarını ifade etmektedir. Dolayısıyla hegemonik erkekliklerdeki çeşitlilik aynı

hedefe farklı yollardan giden bir gerçeklik olarak anlaşılabilir. Yerel düzeyde gündelik ilişkilerden doğan doğaçlama pratikler ve anlamlar söz konusu çeşitliliğin varlığını zorunlu kılmaktadır.

Erkekliklerin çeşitliliği üzerine incelemelerde bulunan bir diğer çalışma James Messerschmidt ve Michael Messner'in "*Hegemonic, Nonhegemonic and New Masculinities*" (2018) isimli makalesidir. Connell'in vurgulanmış dişillik ve hegemonik olmayan erkekliklerle ilişki içerisinde tanımladığı hegemonik erkeklik söz konusu ilişkiler dolayısıyla yeni teorik problemler yaratmıştır. Ancak Messerschmidt ve Messner'e göre ortaya çıkan problemler Connell'in yanılmış olmasındansa toplumsal cinsiyet çalışmacılarının konsepti bağlamından koparmasından kaynaklanmaktadır. Beasley (2008) ve Elias ve Beasley (2009) çalışmalarından türeyen "kayma" (slippage) kavramı bu makalede de önemsenmiştir.

Yazarlar hegemonik ve hegemonik olmayan erkeklikler konseptinde yakın tarihteki gelişmeleri dört ayrı başlıkta sınıflandırmaktadır. İlk olarak Messerschmidt'in (2015b) hegemonik erkeklikler ile baskın, hakim ve pozitif erkeklikler arasında yaptığı ayırım gelmektedir. Messerschmidt'e göre yerel, bölgesel ve küresel düzeyde inşa edilen hegemonik erkeklikler erkeklerle kadınlar arasında, erkeklik ve kadınlık arasında ve erkeklikler arasındaki eşitsiz ilişkiyi meşrulaştıran erkekliklerdir. Baskın erkeklikler (dominant masculinities) her zaman toplumsal cinsiyet hegemonyası ile ilişkili değildir, ancak belirli bir sosyal ortamda en çok onaylanan, yaygın veya güncel erkeklik biçimini belirtir. Hakim erkeklikler (dominating masculinities) erkeklerle kadınlar arasında, erkeklikle kadınlık arasında eşitsiz ilişkileri meşrulaştırmayan, ancak belirli etkileşimleri yönlendiren ve kontrol eden, insanlar ve olaylar üzerinde güç ve kontrol sağlayan erkekliklerdir. Pozitif erkeklikler ise erkeklerle kadınlar arasında, erkeklikle kadınlık arasında ve erkeklikler arasındaki eşitlikçi ilişkileri meşrulaştırmaya katkıda bulunan erkekliklerdir. İkinci olarak hegemonik erkeklikler üzerinde durulmuştur. Messerschmidt ve Messner (2018) güncel araştırmaların hegemonik erkeklikleri yerel, bölgesel ve küresel düzeylerde farklı biçimlerde yapılandığını gösterdiğini ifade etmektedir. Örneğin, Messerschmidt (2015b), hegemonik erkekliklerin meşrulaştırıcı etkisinin önem ve kapsamının değişkenlik gösterdiğini saptamıştır. Hegemonik erkekliklerin yerel düzeyde

eşitsiz cinsiyet ilişkilerini meşrulaştırması, kurumsal cinsiyet rejimlerinin sınırları içinde kalmaktadır, örneğin okullar gibi. Oysa bölgesel ve küresel hegemonik erkekliklerin sırasıyla toplum geneline yayılan bölgesel bir cinsiyet düzeni ve dünya çapında küresel toplumsal cinsiyet düzenini meşrulaştırıcı etkisi vardır. Yerel hegemonik erkeklikler, etkileşimsel ve somut uygulamalar yoluyla şekillendirilirken, bölgesel ve küresel hegemonik erkeklikler, söylemsel pratikler aracılığıyla eşitsiz cinsiyet ilişkilerini metaforik ve sembolik olarak kurmaktadır. Bir diğer kategori dışı erkekliklerdir (female masculinities). Bazı bireyler, doğumla atanan "kadın" cinsiyetlerini aşarlar ve erkeklikler inşa ederler. Örneğin, birçok geleneksel Kızılderili toplumunda kadınlar, belirli törenler aracılığıyla "iki ruhlu" ilan edilirler (Blackwood 1984). İki ruhlu kadınlar erkek pratiklerine katılır ve "erkek" kıyafetler giyerler; yani, onlar sosyal olarak "vajinası olan bir erkek" olarak tanımlanırlar. Son olarak toplumsal cinsiyet hiyerarşileri açısından küreselleşme konusuna odaklanılmaktadır. Connell (2014) küresel erkeklikleri kavramsallaştırmak için kuzey-güney ilişkilerine dayanan bir model önermektedir. Connell, küresel erkekliklerin oluşumunun dünya çapındaki sömürgecilik ve toplumsal bozulma süreçlerinin, sömürgeci toplumların inşası ve küresel kapitalist ekonominin oluşumunun ve bağımsızlaşma sonrası küreselleşmenin anlaşılmasıyla kavranması gerektiği sonucuna varmaktadır. Messerschmidt ve Messner (2018) erkeklikler alanındaki çeşitliliğe değindikten sonra olası yeni erkekliklerin toplumsal cinsiyet ve güç ilişkilerinin yapısal teorisi aracılığıyla nasıl anlaşılabileceği üzerinde durmaktadırlar.

Yeni erkekliklerin analizinde kesişimselliği içeren bir yapısal analiz ön plana çıkmaktadır. Bridges ve Pascoe'nun (2014) hibrit erkeklikler konsepti yeni erkekliklerin tartışılmasında izlek oluşturmaktadır. Kesişimsellik örneğin Hondagneu-Sotelo ve Messner'in (2013) çalışmasında Meksikalı göçmen bir erkeğin kendisinden beklenen maço (macho) cinsiyet dışavurumlarından ziyade Amerikalı orta sınıf beyaz erkeğe göre ev işleri ve çocuk bakımıyla daha çok ilgilenen bir görüntü çizmesiyle örneklenmektedir. Söz konusu "yeni erkek" erkekliğin daha yumuşak bir biçimini sergilemektedir. Bu tutum değişimi hem kadınlar hem de sınıf ve etnisite açısından ast konumda bulunan diğer erkeklikler üzerindeki kamusal güçlerini ve ayrıcalıklarını sağlamlaştırmalarına yardımcı olmaktadır. Bridges ve Pascoe'ya (2014) göre erkeklikteki 'yeni erkek' fenomeni, krize eğilimli yapısal alanlardaki gerilimler ve kısıtlamalara verilen kolektif ve kesişimsel

yanıtlardır. Ast konumda olan ve marjinalleştirilmiş 'öteki' erkekliklerin unsurlarının hegemonik erkekliklerin yapılarına dahil edilmesi (hibridizasyon), mevcut güç ve eşitsizlik sistemlerinin yeniden kazanılmasına hizmet eder ve bu nedenle cinsiyet hegemonyasına meydan okumak yerine, onun dışavurumu ve ifadesi olarak anlaşılmalıdır.

2.4. MOZAIK ERKEKLİKLER

Teorik bir kavram olarak hegemonik erkeklik, içinde yaşadığı toplumun kültürel ideallerine uygun yaşayabilen ve hegemonik statüye ulaşabilen egemen konumdaki erkekleri, ona tabi olan ve marjinalleştirilenlerden erkelerden ayırmaktadır (Connell ve Messerschmidt, 2005). Ancak bu ayırım erkeklerin yaşadığı erkeklik deneyimlerinin mutlaka bir kültürel ideale uygun olduğu anlamına gelmemektedir. Birçok erkeğin, hegemonik ideallere uyum sağlayamamasına rağmen kendi erkeklik kimlikleriyle mutlu ve rahat hissedebilmesi mümkündür. Tony Coles (2008) erkeklerin, erkekliklerini bir şekilde müzakere etmek için kullandıkları ve günlük yaşam deneyimleri esnasında baskın erkeklikleri benimsemelerine ve sonuçta kültürel olarak baskın, hegemonik erkeklik idealine göre tabi kılınmalarına olanak tanıyan stratejileri tanımlamaktadır. Bu tür stratejiler arasında erkeklik tanımlarının yeniden formüle edilmesi, erkeklik pratiklerinin doğuştan erkeksi (ya da eril) olduğunun vurgulanması (cinsel yöneliminden ve toplumsal statüsünden bağımsız olarak) ve diğer erkeklere göre konumlarının baskın olduğu erkeklik alt alanlarında da hegemon sıfatıyla faaliyet gösterilmesi yer almaktadır. Hegemonik erkeklik, belirli bir yer ve zamanda kültürel olarak tüm diğer erkekliklerin üzerinde yüceltilen bir erkeklik biçimini ifade eder (Donaldson, 1993). Hegemonik erkekliğin sınırları dar ve sınırlayıcı olduğundan çok az erkek hegemonik ideallerin niteliklerini gerçekten karşılamaktadır. Connell, hegemonik erkekliğe tabi kılınmış ve marjinalleştirilmiş birçok erkeğin, hegemonik erkeklik tarafından tabi kılınmasına veya marjinalleştirilmesine rağmen, hegemonik erkekliğin yeniden üretiminde suç ortağı olduğunu, çünkü bundan erkeklerin, tıpkı Kandiyoti'nin (1988) ataerkil pazarlığındaki gibi, kadınlar üzerindeki kolektif gücünü ve ayrıcalığını garanti eden ataerkil bir pay elde ettiklerini ileri sürer. Ancak Coles'un (2008) araştırması için görüştüğü erkeklerin büyük kısmı Connell'in bu savına destek vermemekte yani hegemonik erkekliği

desteklememektedir. Görüşülen erkeklerden bazıları, hegemonik erkeklği performe etme konusunda kendi yetenekleriyle uyumlu olan hegemonik erkeklik öğelerini destekler ama onu bir ideal erkeklik olarak görmez, hegemonik erkeklğin, onun standartlarını tam anlamıyla temsil etmeyen kendi erkekliklerinden üstün olduğu fikrini kabul etmezler. Hatta, kendilerinin yaşadıkları erkeklik deneyimlerini hegemonik erkeklik tarafından ikincilleştirilmiş veya marjinalleştirilmiş bulmazlar tam tersine, hegemonik idealle bağdaşmamasına ya da ondan farklı olmasına rağmen kendi erkekliklerini baskın ya da ideal erkeklik olarak gördüklerine işaret ederler. Coles bu çalışmasıyla Bourdieu'nun kuramındaki sermaye ve alan kavramlarıyla Connell'ın hegemonik erkeklik kavramını bir araya getirerek ikincil erkekliklerin hegemonik erkeklik tarafından tabi kılınmalarına rağmen nasıl var olabildiklerini açıklamayı amaçlayan 'mozaik erkeklik' isimli teorik bir model üretmiştir. Aynı zamanda erkeklerin hegemonik erkeklğe ve onun ideallerine nasıl meydan okuduğunu ve onu neden reddettiğini ustalıkla açıklamaktadır. Aynı zamanda erkeklerin kendi erkekliklerini müzakere etmek için kullandıkları stratejiler için de bir çerçeve sağlamaktadır (Coles, 2008, 2009).

Bourdieu'nün alan kavramı, ilişkisel ve şekillendirilebilir olan ve kapsam olarak kurumlar arası veya kurum içi olabilen toplumsal yaşam alanlarına yönelik mekansal bir metafordur (Swartz, 2008). Herhangi bir alanda, egemen konumda olup kendi egemen konumlarını savunanlar (ortodoksi) ile hiyerarşik düzen içinde ikincil konumda olup ortodoksiye meydan okumaya çalışanlar (heterodoksi) arasında zorunlu olarak dikotomik bir ilişkiye yol açan güç ve konum mücadeleleri vardır. Aktörlerin alanlardaki statüleri sahip oldukları sermayenin (ekonomik, sosyal, fiziksel ve kültürel) değerine göre belirlenmektedir (Bourdieu, 1993). Sermayesi değerli olanlara bu alanda ayrıcalık ve statü verilirken, daha az değerli sermayeye sahip olanlar ikincilleştirilir veya marjinalleştirilir. Alanlar nasıl sürekli olarak meydan okumaya ve değişime duyarlı bir üst/ast ikiliğiyle sonuçlanan akışkan toplumsal iktidar ilişkilerini merkeze alıyorsa, hegemonya da benzer olarak, egemenlik ve değişime karşı çaba gösterenler arasındaki toplumsal gerilimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan statükoyu koruyanlar ve değişim için meydan okuyanlar arasındaki mücadeleleri dikkate alır. Hegemonik erkeklik bu hegemonya tanımından yola çıkarak erkeklik alanı içinde herhangi bir zamanda kültürel

olarak en baskın olduğu düşünölen erkeklik biçimini uygun şekilde tanımlamak için kullanılabilir (Coles, 2008).

Erkekliğin alanında (field of masculinity), hegemonik erkekliğin temsilcileri, hegemonik statülerini (ortodoksi), ona meydan okuyanlara (heterodoksi) karşı savunmak zorundadır. Çoğunlukla, kültürel anlamda baskın olan erkeklik ideali erkekliklerin hiyerarşik düzeninden kazanç sağlayan seçkin bir azınlık tarafından yeniden üretilmekte, sürdürölmektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005). Bunların bir kısmı için hegemonik erkeklik imajının metalaştırılması, dağıtılması ve tüketici pazarına satılması yoluyla elde edilecek ekonomik sermayeyi gözetirken, diğeri erkeklik alanında değerli olan sermaye biçimlerine sahip olup bu yolla elde ettikleri ayrıcalıkları sürdürmek için hegemonik erkekliğı savunurlar. Hegemonik erkeklik, erkeklik alanı içindeki kültürel olarak baskın idealin alanını imlerken, erkeklik alanı içinde yer alan belirli sermaye türü/türleri üzerinde kendi mücadeleleri olan, baskın ve tabi (ortodoksi-heterodoksi) arasında bir dikotomide devinen gay erkeklik, siyahi erkeklik, yaşlı erkeklik gibi çok sayıda başka alt alan da mevcuttur.

Dolayısıyla erkekler, erkeklik alanında hegemonik erkeklik tarafından ikincilleştirilseler de sahip oldukları sermayenin değerli kabul edildiğı alternatif bir alt alanda baskın bir erkeksi kimliğe sahip olabilirler. Erkeklik alanı içindeki alt alanları hesaba katmak, hegemonik erkeklik idealinin dışında bir dizi baskın erkekliğin örneğın baskın gey erkeklik (fairies-queens), baskın yaşlı erkeklik, baskın işçi sınıfı erkekliğı, baskın siyah erkeklik, baskın engelli erkekliklerin görünür kılar. Bununla birlikte, hegemonik erkekliğı destekleyen erkeklerin aynı zamanda hegemonik erkekliğı gerçekleştirmelerine olanak tanıyan sermaye açısından yeterliliklere sahip olduklarını belirtmek kıymetlidir. Rekabetçi şekilde spor yapmalarına, kavgalar da galip çıkmalarına, rastgele cinsel faaliyetlerde bulunmalarına ve aşırı miktarda alkol tüketmelerine izin veren fiziksel sermayeye sahip olmaları onları bütün bunlara ehil kılar. Hegemonik erkeklik idealini yansıtan bedenler inşa etmek için spor salonu üyelikleri ve besleyici takviye gıdalar satın alarak fiziksel sermayeye ve ayrıcalıklı konumlarına katkıda bulunan nitelikli eğitim alma yoluyla kazandıkları kültürel sermayeye sahiptirler. Erkeklik alanında değerli sermayeye sahip olma ayrıcalığına sahip olan bu erkekler faydalandıkları idealleri korumak ve

yeniden üretmek için hegemonik erkekliğin birer uygulayıcısına dönüşürler (Coles, 2008).

Mozaik erkeklikler, erkeklerin erkekliği müzakere ettikleri, hegemonik erkekliğin gerçekleştirme kapasitesine sahip oldukları parçalardan veya parçalardan yararlandıkları ve kendi baskın erkeklik standartlarını ortaya çıkarmak için erkekliğin kendileri için ne anlama geldiğini yeniden formüle etmek üzere bunları bir araya getirdiği süreci ifade eder. Bu erkeklik biçimi, birbirine kolayca uymayan uyumsuz parçaların tutarlı bir model oluşturacak şekilde yerleştirildiği bir mozaik gibidir (Coles, 2009). Temelde, bazı erkekler, kendi erkeklik alt alanında kendi erkeklik standartlarını inşa ederler bu da onların bu sınırlar içerisinde kalan baskın erkeklikleri tanımlamalarına ve hegemonik erkekliğin unsurlarından yararlanarak iktidar kurmalarına olanak tanır. Ancak hegemonik erkekliği tamamen gerçekleştirecek yeterli sermayeye sahip olmadıkları için hegemonik erkeklige yine de tabi olmakta ve dolayısıyla ona meydan okumaktadırlar. Coles'un sözünü ettiği yeniden formülasyon ve erkekliğin alt alanlarında kurulan yeni güç ilişkileri Foucaultcu yani merkezsiz ve ağ biçimli bir iktidar anlayışını da yansıtmaktadır.

2.5. ERKEKLİKLER VE DUYGULAR

Aslında erkekliklerin duygularla ilişkili olarak dile getirilmesinin ilk örneklerine feminist düşünürlerin çalışmalarında rastlanır. Birçok feminist, erkekler ve kadınlar arasındaki duygusal ilişkilerin ataerkil yapılar tarafından şekillendirildiğini ve bunlarla ilişkili olduğunu savunmuştur. Erkeklik ve duygular alanında yapılan çalışmaları gözden geçirdiğimizde sürekli karşımıza çıkan bir önerme vardır. Bu önerme erkeklerin duyguları tanıma, anlama ve ifade etme konusunda ciddi sorunlar yaşadıklarını vurgular. Ayrıca önerme, erkeklerin hissettikleri duyguları dışa vuramama ve açık edememe ya da hissedilen duygu doğrultusunda davranamama gibi bir dezavantajlı gerçekliğe sahip olduklarının yani hissettikleri gerçek duygu ile sergiledikleri ya da dışarıya gösterdikleri arasındaki bir fark olduğunu varsayar. Gerçek duygu ve sergileme arasındaki sözü edilen bu ayrım, doğrudan sosyal ayrıcalıktan ortaya çıkan, erkeklerin cinsiyet performansının tanımlayıcı bir özelliği olarak anlaşılmıştır. Bu bakış açlarına göre, erkeklik 'ideallerine'

ya da cinsiyet normlarına bağlılık, erkeklerin duyguları ifade etme yeteneğini de etkiler çünkü bunlar irrasyonelliği, bağımlılığı ve dolayısıyla ‘zayıflığı’ ima eder (Seidler, 2002).

Günümüzde erkeklere, erkekliklere ve duygulara yönelik güncel sosyolojik yaklaşımlar üç tema altında kategorize edilebilir. Birincisi, yumuşayan erkeklik perspektifleri, hegemonik erkeklik kavramını üreten Raewyn Connell’ın varsaydığı ‘kriz’ dilini reddeder, erkekliğin bir kriz yaşadığı iddialarının aksine erkekliği temelde yeniden tanımlar bir biçimde erkeklerin kendilerini duygusal olarak ifade etme kapasitelerinin arttığını görürler (Anderson, 2008). Bu yaklaşım Eric Anderson’un (2005) eleştirel erkeklikler alanında ortaya koyduğu kapsayıcı erkeklik kuramıyla (inclusive masculinity theory) yakından ilişkilidir.

Eleştirel erkeklik çalışmalarında duygular konusunda yapılan çalışmalarda öne çıkan ikinci tema, melezleşme perspektifleridir. Bu perspektiften hareket eden çalışmalar, Anderson’un tarif ettiği duygular konusunda dönüşen erkekliklerin aksine, yetişkin erkeklerin ve erkek çocuklarının duygu ifadelerinin cinsiyet ilişkilerinde temel bir değişimi temsil etme derecesi konusunda temkinlidirler. Erkeklerin toplumsal cinsiyet ilişkilerini dönüştürmesinin önemli bir kanıtı olarak duygular hakkında konuşma eğiliminde daha fazla istekli olduklarını gözlemlerken, aynı zamanda bu tür konuşmalara rağmen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sürdürmek için yeni ‘melezleştirilmiş’ erkeklik biçimlerinin ortaya çıkma potansiyeline de dikkat çekmektedirler. Melez erkeklik, erkeklerin marjinalleştirilmiş ve ikincilleştirilmiş erkeklikler ve kadınlıklarla ilişkili performansları ve kimlik öğelerini seçici bir şekilde birleştirmesini ifade eder. Bu yaklaşıma göre erkekliklerde gözlemlenen değişimler erkekleri imaj olarak değiştirmekte ancak cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretimi noktasında marjinal bir etki yaratmamaktadır. Bu değişim karmaşıktır ve tek yönlü değildir. Aslında, yeni cinsiyetlendirilmiş pratikler ve kimlikler genellikle ya yeni eşitsizlik biçimleri üreten ya da mevcut eşitsizlikleri yeni yollarla gizleyen şekillerde çalışır (Bridges ve Pascoe, 2014).

Eleştirel erkeklikler alanında duyguları ele alan üçüncü perspektif, yapılandırmacı perspektifler, duyguları açıkça iktidarın, söylemsel düzenlemelerinin yanı sıra dilsel ve kültürel farklılıklardan ortaya çıkmış gibi ele alır. Bunlar erkeklerin duygularını ya da duyguları tartışan erkekleri 'yeni' ya da zorunlu olarak erkekliğe / erkekliklere aykırı olarak tasvir etmez. Yine de "birincil" veya "bağlı" duygu kavramlarını reddederken, yine de dolaylı olarak, kişilerarası ilişkilerde erkeklerin eylemlerine rehberlik eden belirli sayıda ve kültürel olarak oluşturulmuş duyguyu anlama eğilimindedirler (de Boise ve Hearn, 2017). Bu perspektif feminist teori ile yakından ilişkilidir. Feminist düşünürler ve aktivistler, erkeklerin duygusal yaşamlarına dair artan bir anlayışın ve erkeklerin kendi duygularını anlamalarını sağlamanın cinsiyet eşitsizliklerini ele almanın merkezi olduğunu belirtmişlerdir (Hooks, 2004). Bu bakış açılarının tümü, duyguların sosyal yapılar ve / veya söylemlerle ilişkili olduğunu ve bunları pekiştirdiğini ve erkeklerin duygusal iletişimini geliştirmenin daha fazla cinsiyet eşitliği sağlamanın anahtarı olduğunu ileri sürmektedir. Feminist ve diğer eleştirel bakış açılarından etkilenen sosyolojik araştırma, erkeklerin duygusal ifadesizliğinin ataerkil ayrıcalık tarafından nasıl etkilendiğini ve desteklendiğini belirtmiştir. Bu tür yaklaşımlar, toplumsal cinsiyet eşitliğini inşa etmek ve erkeklerin kendi refahını iyileştirmek için "ifade edilmemenin" kırılması gerektiğini savunurlar.

Erkeklikler alanyazınındaki konseptlerin her biri ayrı ayrı önem arz etmektedir ancak araştırmanın kuramsal altyapısını oluştururken erkekliklerdeki değişim ve farklılaşmayı ve erkeklikler ve duygular ilişkisini daha iyi kavrama olanağı sunacağı düşünüldüğü için mozaik erkeklikler, hegemonik erkeklikler, kırılğan erkeklikler ve duygular literatüründeki konumunu da dikkate alarak melez erkeklikler yaklaşımlarının tanımlarına, kavramlaştırmalarına ve çıktıklarına daha çok yoğunlaşmıştır.

3. BÖLÜM: YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA DESENİ

Bu araştırma romantik ilişkilerinde kıskançlık deneyimleyen heteroseksüel erkeklerin kıskançlığa dair deneyim ve algılarının betimlendiği nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiş bir fenomenoloji çalışmasıdır. Birey deneyimini merkeze alarak, inşa edilmiş toplumsal gerçeğe yaklaşmaya çalışan fenomenolojik desen, sosyoloji için uygun olmakta birlikte diğer sosyal bilimler ve eğitim bilimleri gibi birçok disiplinde yaygın olarak kullanılan işlevsel bir nitel araştırma desendir (Cresswell, 2013). Fenomenoloji varlığından haberdar olduğumuz ancak hakkında derinlikli bilgi birikiminin oluşmadığı olguların bireylerin subjektif gerçekliğinde (deneyim, algı, kavram, düşünce) nasıl temsil edildiğini betimlemek için ideal bir yaklaşım tarzı olduğu için bu çalışmada tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Fenomenolojik araştırma sosyolojik gerçekliğin kendisi ve temsil edilemeyen küçük topluluklar hakkında derinlemesine bilgiye erişim sağlaması açısından oldukça avantajlıdır (Çarpar, 2020).

Fenomenoloji araştırmaları üzerine eğildiği gerçekliğin ne olduğuyla değil nasıl görüldüğüne odaklanmaktadır. Ortaya doğruyu ya da yanlışı çıkarmak gibi bir amaçla yapılmamaktadır. Olgulara daha farklı bir yönden, söz konusu gerçekliği bireylerin o gerçekliğe yönelik bakış açılarına, anlamlandırmalarına ve deneyimlerine odaklanarak genellemelerden ziyade farklı yönlerini tanımlayan betimlemeler yaparak yaklaşmaktadır (Ersoy, 2016). Öte yandan deneyime odaklanan her araştırmanın fenomenoloji olmayacağını gözden kaçırmamak gerekir. Çünkü tüm nitel araştırma desenleri anlamın farklı boyutlarını kavramak için çeşitli insan deneyimlerine odaklanmaktadır ancak fenomenoloji deneyimin birincil, yaşanmış, refleksiyon öncesi (prereflexive) anlamlarına odaklanmaktadır (van Manen, 2017). Refleksiyon öncesi kavramı fenomenolojinin teorik külliyatının önemli bir ismi olan Jean-Paul Sartre'dan gelmekte ve bireyin bir şeye verdiği bilinç düzeyinde kritiği yapılmamış dolaysız tepki olarak tanımlanmaktadır (Sartre, 2003). Deneyimin refleksiyon öncesi anlamı daha çok hermenötik fenomenolojinin ilgi alanına girmektedir.

Alanyazın incelediğinde fenomenolojik araştırmaların iki farklı şekilde ele alındığı görölmektedir. Bunlar; deneysel, soyut ya da psikolojik fenomenoloji araştırmaları ve yorumlayıcı (hermenötik) fenomenoloji araştırmalarıdır (Creswell, 2016; Patton, 2002). Betimsel fenomenoloji bunlardan ilkinin yani deneysel olanla ilişkilidir. Bu türden araştırmalarda yoruma başvurmadan var olanı betimlemek ana amaçken yorumlayıcı fenomenoloji deneyim ve algıya gömülü anlamı ortaya çıkarmayı da hedeflemektedir (Cresswell, 2013). Betimsel fenomenoloji Husserl fenomenolojisinden gelen “yaşam dünyası” (lifeworld) kavramını merkeze alarak deneyime yaklaşmaktadır. Bu kavram betimsel fenomenolojinin epistemolojik ve ontolojik temelini oluşturmaktadır. Yaşam dünyası kavramı, bedensel varlığımızı ve diğerleriyle nasıl etkileşim kurduğumuzu deneyimlerin anlamına dahil etmektedir (Sundler vd., 2019).

Bu fenomenolojik çalışmada romantik ilişki sürdüren heteroseksüel erkeklerin deneyimlerinin ve algılarının betimlenmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple araştırma betimsel fenomenoloji deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.2. ARAşTIRMANIN KATILIMCILARI

Fenomenoloji araştırmalarında katılımcılar seçilirken genellemelere değil araştırılan fenomene dair derin ve zengin verilere ulaşmak hedeflenmektedir. Bu nedenle katılımcılar genellikle araştırmanın amacına uygun ve odaklanılan olguyu deneyimleyen kişilerden seçilmektedir (Patton, 2002). Dolayısıyla bu araştırmanın katılımcıları belirlenirken amaçlı örneklemeye başvurulmuştur. Amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme kullanılıp üç anahtar kişi aracılığıyla ulaşılmış 15 katılımcı ile yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örnekleme ölçütleri doğrultusunda araştırmanın örneklemi heteroseksüel erkek olan ve romantik ilişkisinde kıskançlık deneyimleyen kişilerden seçilmiştir. Kıskançlık gibi romantik birliktelik bağlamının belirleyici olduğu bir duyguyla çalışıldığı için de katılımcılar en az bir yıldır devam eden romantik birlikteliğe sahip olma kriteriyle sınırlandırılmıştır. İlişkilerin statüsü konusunda seçici davranılmamış hem evli hem bekar katılımcılar

araştırmaya kabul edilmiştir. Araştırma tasarımında toplam 20 katılımcı ile görüşülmesi beklenirken, görüşmelerle eş zamanlı sürdürülen dökümler ve temel düzey veri analizi sonucunda giderek tekrar eden temaların görülmesi sonucu, verinin doyuma ulaştığı kanısıyla 15 katılımcı ile veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

3.2.1. Katılımcıların Genel Özellikleri

Araştırma etiği ve gizlilik ilkesi gereği katılımcıların esas kimlikleri gizlenmiştir. Her bir katılımcı için kod adlar oluşturulmuş ve araştırma boyunca bu kod adlar kullanılmıştır (Glesne, 2014). Anonimleştirme görüşmelerin gerçekleştirilme sırası takip edilerek katılımcılara herhangi bir katılımcının gerçek ismiyle aynı olmayan rastgele seçilmiş birer ismin verilmesi suretiyle yapılmıştır. Katılımcılara verilen kod isimler belirlenirken alfabeden rastgele 15 harf seçilmiş, her harf için o harf ile başlayan erkek isimleri arasından rastgele bir isim seçilmiştir.

Fazıl (11.05.2023)

23 yaşında, İstanbul doğumlu. Ankara'da yaşıyor. Lisans öğrencisi, aylık ortalama 7000 lira harcama bütçesi var, bekar. Şu anki partneri onun ilk romantik birlikteliği değil ve ilişkileri yaklaşık 2 yıldır devam ediyor. Mevcut partneri de üniversite öğrencisi. Daha önce 2 birlikteliği daha olmuş. Kendisi de şu anki partnerinin ilk romantik birlikteliği değil ve partneri de ondan önce 2 romantik birliktelik yaşamış. Kıskançlıktan kaçındığı bir duygu olarak söz ediyor.

Levent (22.05.2023)

22 yaşında, Erzincan doğumlu, lisans öğrencisi. Ankara'da yaşıyor. Orta gelirli ve aile desteğiyle geçindiğini belirtiyor. Bekar. Mevcut birlikteliği hem partnerinin hem de kendisinin ilk romantik birlikteliği. Partneri lisans mezunu. Kıskançlığı makul ölçüde olması gereken bir duygu olarak görüyor.

Hikmet (25.05.2023)

24 yaşında, İstanbul doğumlu ve 6 yıldır Ankara'da yaşıyor. Yüksek lisans öğrencisi, çalışmıyor ve bekar. 1 yıl ve daha uzun süren 4 romantik birlikteliği olmuş. Hiçbir partnerinin ilk partneri değil. Tüm partnerleri en az üniversite düzeyinde eğitim görmüş. Kıskançlığı bir bağımlılık olarak tanımlıyor.

Deniz (17.06.2023)

21 yaşında Denizli doğumlu, lisans öğrencisi ve bekar. Gelir durumunu orta düzey olarak tanımlıyor. Bekar. Bu bir yıldan uzun süren ilk romantik birlikteliği, kendisi ise partnerinin bu kritere uygun ikinci birlikteliği. Partneri lisans öğrencisi ve çalışmıyor. Kendisini ortalamanın üzerinde kıskanç biri olarak tanımlıyor.

Kaya (17.06.2023)

27 yaşında, Ankara'da yaşıyor. Lisans mezunu. Bir kafenin işletmeciliğini yapıyor ve ayda ortalama 15.000 lira kazanıyor. Bekar. Mevcut ilişkisi kısa flörtleri dışında katılımcının ilk uzun ilişkisi ve 10 yıldır devam ediyor, yakın zamanda evlenmeyi düşünüyor. Kendisi partnerinin ilk romantik partneri, partneri de üniversite lisans mezunu. Kendini aşırıya kaçmamak kaydıyla kıskanç biri olarak tanımlıyor.

Bülent (18.06.2023)

23 yaşında, lisans öğrencisi, Ankara'da yaşıyor. Kendisini düşük gelirli olarak konumlandırıyor ancak bir geçim derdi çekmediğini de ekliyor. Bekar. 10'a yakın romantik birlikteliği olduğunu bunların yanında çokça kısa süreli birliktelikler yaşadığını belirtiyor. Mevcut partneriyle 1,5 yıldır birlikte. Kendisinin partnerinin ilk ilişkisi olduğunu düşündüğünü ancak partnerinin bu konuda 'basit flörtlerini' de ilişkiden saydığını ve bunların gerçek ilişki olmadığını belirtiyor. Kendisinin kıskançlık konusunda aşırı derecede bencil olduğunu düşünüyor.

Nazım (19.06.2023)

22 yaşında, Aydın doğumlu, Ankara’da yaşıyor. Lisans öğrencisi. Açlık sınırının üzerinde geliri olduğunu belirtiyor. Bekar. Bu partner onun ilk romantik birlikteliği, kendisinin de gerçek bir birlikteliğe tekabül edecek şekilde partnerinin ilk birlikteliği olduğunu söylüyor. Çok kıskanç biri olmadığını ancak kıskançlık deneyimlediği yaşantıları olduğunu belirtiyor.

Mustafa (20.06.2023)

22 yaşında, Ankara’da yaşıyor. Lisans öğrencisi. Orta alt gelirli olduğunu belirtiyor. Edebiyatla ilgilendiğini söylüyor. Bekar. Mevcut partneri kendisinin ikinci romantik birlikteliği, bundan önce iki birliktelik daha yaşamış. İlişkisi 2 yıldır devam ediyor, kendisi partnerinin ilk romantik partneri. Kıskançlığın deneyimlediği bir duygu olduğunu ancak kıskançlık konusunda özgürlükçü biri olduğunu belirtiyor.

Yaşar (20.06.2023)

21 yaşında, Erzurum doğumlu, Ankara’da yaşıyor, ortaokul mezunu, bir işletmede garson olarak çalışıyor. Bekar. Mevcut partneri ilk romantik birlikteliği. Partnerinin kendisinden önce de birliktelikleri olduğunu ama en samimisinin kendisi olduğunu söylüyor. Partneri üniversite öğrencisi. Kıskanç biri olduğunu belirtiyor.

Orhan (20.06.2023)

28 yaşında, Van’da doğmuş ve büyümüş. Ankara’da yaşıyor. Ortaokul mezunu. Asgari ücret kazanıyor. Evli, çocuğu yok. Mevcut partneri kendisinin üçüncü romantik birlikteliği. Daha önceki birlikteliklerinde partnerlerinin herhangi birinin ilk partneri olmadığını ancak eşinin ilk birlikteliğini kendisiyle yaşadığını söylüyor. Kıskançlık konusunda ‘sevgililerim için mi eşim için mi?’ şeklinde soruda ayrım yapmamı bekliyor. Pek kıskanç olmadığını ama sarılma, öpme gibi durumlarda etkilendiğini söylüyor.

Uğur (20.06.2023)

21 yaşında, lisans öğrencisi, Burdur doğumlu, en uzun yaşadığı yer Uşak. Ankara'da yaşıyor. Gelirinin değişken olduğunu zaman zaman çalıştığını söylüyor. Mevcut partneri ilk romantik birlikteliği değil ancak en uzun süren birlikteliği. Kendisi mevcut partnerinin ikinci romantik partneri. Partneri de üniversite öğrencisi. Kıskanç biri olduğunu düşünüyor.

Aziz (21.06.2023)

23 yaşında, lisans öğrencisi, Eskişehir doğumlu, Ankara'da yaşıyor. Amatör olarak gitarla uğraşıyor. Gelir durumunu rahat olarak tanımlıyor. Bekar. Mevcut partneri ilk kendisinin romantik birlikteliği ancak çok fazla sayıda kısa süreli ilişki yaşadığını belirtiyor. Kendisi ise partnerinin üçüncü romantik partneri. Partneri de üniversite öğrencisi. Aslında çok kıskanç olmadığını ancak partnerinin eski sevgilisinden kaynaklı kıskançlık yaşadığını söylüyor.

Sait (21.06.2023)

22 yaşında, Mersin'de doğmuş ve büyümüş, aslen Malatyalı. Ankara'da yaşıyor. Lisans öğrencisi, ailesinin desteği ile geçiniyor. Daha önce başka birliktelikleri olduğunu ancak düzgün diyebileceği ilk ilişkisinin mevcut ilişkisi olduğunu söylüyor. Kendisi partnerinin ikinci romantik partneri. Koşullara göre kıskanç olduğunu söylüyor.

Cömert (08.08.2023)

22 yaşında, Ankara'da doğmuş ve büyümüş, eğitim için Zonguldak'ta yaşıyor. Lisans öğrencisi. Gelir durumunu iyi üstü olarak tanımlıyor. Mevcut birlikteliği 1 yıl 9 aydır devam ediyor. Bu üçüncü romantik birlikteliği. Mevcut partnerinin ikinci birlikteliği. Kendisini kıskanç olmayan biri olarak tanımlıyor. Adına tam olarak kıskançlık diyemeyeceği huzursuzlukları kimi zaman deneyimlediğini belirtiyor.

Ömür (22.08.2023)

38 yaşında, Erzurum doğumlu, Ankara’da yaşıyor ve Kafkas kökenli olduğunu belirtiyor. Lisans mezunu, reklam sektöründe sanat yönetmeni ve aylık 40.000 lira kazanıyor. Evli. Bir çocuğu var, mevcut birlikteliği aynı zamanda ikinci evliliği, çocuğu ilk evliliğinden. Kendisi partnerinin ilk romantik partneri değil ancak ilk evliliği. Partneri 37 yaşında ve lisans mezunu. Partneriyle aynı iş yerinde çalışıyorlar. Kıskançlığı dönemsel olarak yaşadığını genel olarak kıskancım ya da değilim diyemeyeceğini söylüyor.

3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Veri toplama süreci boyunca katılımcılara ulaşmak için 3 ayrı anahtar kişi kullanılmıştır. Katılımcılardan 12’sine anahtar kişiler aracılığıyla ulaşılmıştır. Diğer 3 katılımcı ise araştırma hakkında anahtar kişilerden bağımsız olarak duyum aldıktan sonra katılımcı olmak isteyerek tarafıma isteklerini iletmış ve katılımcı ölçütlerine uygun oldukları görülüp araştırmaya katılmışlardır. Görüşmelerin 13’ü yüz yüze gerçekleştirilmiş, yüz yüze görüşmelerin 3’ü katılımcıların iş yerlerinde ve mola süreleri içerisinde 10’u ise katılımcıların uygun olduğu süreler içerisinde bir kahvecide gerçekleştirilmiştir. 2 görüşme ise hem araştırmacının hem de katılımcıların yüz yüze görüşme yapmaya uygun olmaması sebebiyle çevrimiçi olarak Zoom platformu üzerinden gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşmelerde örneği Ek-4’te sunulmuş olan gönüllü katılım formu, görüşmeye başlamadan katılımcılara verilmiş ve okumaları istenmiştir. Çevrimiçi görüşmelerde ise gönüllü katılım formu katılımcıların e-posta adreslerine gönderilmiş ve görüşmeye başlamadan okumaları ve onaylamaları istenmiştir. Tüm katılımcılar, araştırmacının görüşme esnasında ses kaydı almasını onaylamıştır. Çevrimiçi görüşmeler görüntülü yapılmış olup yalnızca ses kaydı alınmıştır. Yapılan tüm görüşmelerin toplam süresi 627 dakika olup, en uzun görüşme 83, en kısa görüşme ise 34 dakika sürmüştür. Ortalama görüşme süresi 41 dakikadır.

3.3.1. Görüşmeler

Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğe uygun olacak şekilde hazırlanmış toplamda 13 sorunun katılımcılara sorulması suretiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar gönüllü katılım formunu okuyup onayladıktan sonra araştırmacı formu imzalamış ve katılımcının talep etmesi durumunda bir örnek de katılımcı için hazırlanmıştır. Ek-3'te örneği verilmiş olan soru formundaki açık uçlu ve yarı yapılandırılmış sorular katılımcılara sorulmuş, katılımcıların yanıtları görüşme başlangıcından itibaren ses kaydına alınırken bir yandan da araştırmacı tarafından notlar alınmıştır. Anonimliği gözetmek amacıyla her görüşmeden sonra her bir katılımcı için 'Fazıl, Levent..Mustafa...' biçiminde katılımcı kodları oluşturulmuş ve araştırma metninde yalnızca katılımcı kodları kullanılmıştır. Katılımcıların öğrenim gördükleri eğitim kurumlarının ve iş yerlerinin isimleri gizli tutulmuştur.

Her görüşmenin öncesinde katılımcıyla birkaç dakika sohbet edilmiş ve 'nasılsın, nasıl gidiyor?' gibi genel sorularla birlikte birazdan katılacağı araştırma hakkında ne düşündüğü ve nasıl hissettiği sorulmuştur. Aynı uygulama görüşme sonlandıktan sonra da yapılmış, araştırma soruları, görüşmenin nasıl geçtiği, kıskançlık üzerine konuşmanın nasıl hissettirdiği ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğu görüşmenin beklediğinden çok daha az sıkıcı olduğunu ve bu yönüyle kendilerini şaşırttığını belirtmişlerdir. Yine birçok katılımcı kıskançlık üzerine ilk kez bu kadar derli toplu ve derin düşündüklerini, böyle yapmanın oldukça iyi hissettirdiğini belirtmişlerdir. Görüşmelerden bir süre sonra bazı katılımcılar tarafıma ulaşmış ve partnerlerinin de araştırmaya katılmak istediklerini iletmışlerdir. Bu talep araştırma örnekleminin kriterleri dışında kaldığı belirtilerek nazikçe geri çevrilmiştir.

3.3.2. Yansıtılmalı Araştırmacı Günlüğü

Yansıtılmalı araştırmacı günlüğü, araştırma süreci boyunca yaşanan durumlar hakkındaki araştırmacının; görüşlerinin, duygularının, düşüncelerinin, hislerinin, yorumlarının ve çıkarımlarının kaydedildiği yer olarak tarif edilebilir (Glesne, 2014). Araştırmacılar,

araştırma süreci boyunca araştırma ile ilişkili her dökümünü bu günlüğe yapmaktadır. Dijital ortamda yazmayı pek sevmediğim için benim günlüğüm kara kaplı bir defter oldu. Yaptığım araştırmanın hazırlık aşamalarında bir taslak oluşturmaktan, görüşmelerin öncesi ve sonrasında aldığım notlara kadar ve hatta bulguların dökümü yaparken her şeyi bu deftere araştırma süreci boyunca kaydettim. Araştırmanın literatür taradığım ilk aşamalarından bu yana aldığım her not geçtiğim bir sonraki aşamada daha öncekilerle olan bütünlüğü sağlamak noktasında büyük fayda sağladı.

3.4. VERİ ANALİZİ

Fenomenolojik araştırmalarda veriler analiz edilirken odaklanılan olguyu tanımlamak, algıların, anlamların ve deneyimlerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu anlamda fenomenolojik araştırmalarda algısal parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturulması, diğer bir deyişle fenomenin çeşitli yönleriyle betimlenmesi söz konusudur. Ancak her bireyin algısı, anlamlandırması ve deneyimi farklı olduğu için ortaya birçok değişik anlam ve tanım çıkabilmektedir. Bu sebeple sonuçlar sık sık kişilerin söylediği doğrudan alıntılarla desteklenmektedir. Bu türden araştırmalarda fenomene temas edebilmek için üç aşamalı olarak gerçekleşen bir uygulama süreci söz konusudur. Bunlar “epoché” (bloklama), fenomenolojik indirgeme ve yaratıcı dönüşümdür. Epoché, araştırmacının analiz sürecinde araştırmaya konu fenomen hakkındaki kendi algı, düşünce ve deneyimlerini yansıtmaktan kaçınması, baskılaması işlemidir. Fenomenolojik indirgeme, katılımcı deneyimleri dışında kalan, fenomenle ilişkili olmayan veya bilinç biçimde ifade edilen verilerin analiz süreci dışında bırakılması işlemidir. Katılımcı deneyimlerinin ve algılarının ortaklaştığı noktaları keşfetmek ve betimlemek işlemi ise yaratıcı dönüşüm işlemi olarak tanımlanmaktadır (Moustakas, 1994).

Romantik ilişkilerinde kıskançlık deneyimleyen heteroseksüel erkeklerle kıskanç deneyimleri üzerine derinlemesine incelemeler yapılan bu çalışmada katılımcıların kıskanan erkek olma deneyimlerinin çeşitli yönleriyle açıklanması amaçlanmaktadır. Bu

amaçla veri analizinde Clark Moustakas'ın (1994) geliştirdiği fenomenolojik analiz yönteminden faydalanılmıştır.

Görüşme verileri katılımcıların yazılı ve sözlü izni alınarak ses kayıt cihazı aracılığıyla toplanmıştır. Kayda alınan veriler görüşmelerin tamamlanmasının ardından sırayla dinlenmiş ve kayıtlar birebir yazıya dökülmüştür. Döküm işlemi araştırmacının sorusu ve katılımcının cevabı biçiminde sıralanmış günlük konuşma dilinden gelen ifadeler ve duraksama sesleri herhangi bir değişiklik yapılmadan olduğu gibi aktarılmıştır. Yazıya aktarılan veriler araştırmacı tarafından tekrar tekrar dinlenerek döküm doğruluğu kontrol edilmiştir. Birkaç sözcük hatası dışında içeriği etkileyecek anlamlı bir hataya rastlanmamıştır. Karşılaşılan hatalı aktarımlar araştırmacı tarafından düzeltilmiştir.

Araştırmanın görüşme verileri toplanırken her bir erkek ile farklı zamanda ve birebir görüşülmesi ses kayıtlarının ayrı ayrı alınmasına yol açmıştır. Dolayısıyla 15 ayrı erkek için aynı sorularla oluşturulmuş içeriği barındıran 15 ayrı görüşme kaydı edinilmiştir. Döküm geçerliği ve güvenilirliği alınan bu 15 ayrı görüşme verisi tek dosyada birleştirilmiştir. Birleştirme işlemi listeleme ve ön gruplamaya uygun olacak şekilde yapılmıştır. Öncelikle tüm görüşme soruları sırası ile yazılmış, ilk sorudan itibaren her bir katılımcının cevabı ilgili görüşme sorusunun altına dizilerek diğer soruya geçilmiştir. Bu işlem tüm görüşme sorularında bu şekilde tekrar edilmiştir. Devamında her bir satıra numara verilmiş ve tüm görüşme verileri 1-2597 satır aralığında sıralanmıştır. Tüm bu işlemler sonucunda erkeklerin deneyimleri ve algıları sorulara verdikleri cevaplara göre listelenmiş ve ön gruplama yapılmıştır.

Listelenen ve ön gruplama yapılan görüşme verileri daha sonra kodlanmaya başlanmıştır. Kodlama işlemi yapılırken katılımcıların ilgili soruya verdikleri cevaplar içerisinden algılarını ve deneyimlerini içeren kısımlar kelime, cümle veya paragraf şeklinde ayrılmıştır. Genel anlatımlardan ayrılan bu kısımlar, içeriğini özetleyen bir cümle ya da kelime ile etiketlenmiş, diğer bir deyişle kodlanmıştır. Ayrıca kodlama işlemi sırasında katılımcıların anlatımlarından soruya yönelik cevaplar içermeyen kısımlar kodlanmamış ve analiz dışında bırakılmıştır. Bunun yanında katılımcıların kendi anlatımlarında birbiri

ile örtüşen, tekrarlayan ve anlaşılması güç ifadeler de kodlanmayarak analize dahil edilmemiştir. Azaltma ve eleme işlemi sonucunda analize dahil edilmeyen kısımlar dışında kalan ve kodlanan her bir kelime, cümle veya paragraf katılımcıların sorulan olguya yönelik algıları ve deneyimleri olarak kabul edilmiştir.

Araştırmacı verilerin kodlandığı, azaltmaların ve elemelerin yapıldığı bu aşamada fenomenolojik araştırmalarda analiz yapılırken dikkat edilmesi gereken iki işlemi uygulamıştır. Bunlar: Epoché (bloklama/baskılama) işlemi ve fenomenolojik indirgemedir. Veriler kodlanırken araştırmacı kendi algılarını, deneyimleri ve bakış açılarını işin içine katmadan kodlama yapmış, katılımcıların söylemek istediklerini olduğu gibi özetleme ve etiketleme yoluna gitmiş, süreç boyunca epoché (bloklama/baskılama) işlemini uygulamıştır. Araştırmacı yaptığı bu işlem sonucunda veri kaybının önüne geçebilmek adına tüm verileri kodlamaya çalışmış ve bu işlem sonucunda 708 koda ulaşmıştır. Diğer taraftan araştırmacı katılımcı erkeklerin anlatımlarından; önemsiz, ilgisiz, tekrarlayan veya bilinçsiz bir biçimde ifade edilen verileri analiz dışında tutarak fenomenolojik indirgeme işlemini uygulamıştır. Bu uygulama sonucunda katılımcıların benzer ifadeleri aynı kod altında kabul edilmiş ve anlatımlarındaki benzer durumların yalnızca biri analize dahil edilmiştir. Ayrıca ilgisiz anlatımlar da kodlanmamış ve kodlar veri kaybı olmadan en yalın şekli ile özetlenmeye çalışılmıştır. Bu anlamda başlangıçta 708 olan kodlar dizisi 102'ye düşmüştür.

Tüm verilerin kodlama işlemi gerçekleştirildikten sonra kodlar benzerliklerine ve farklılıklarına göre bir araya getirilmiştir. Benzer grupta toplanan kodların tümü o grubu daha geniş anlam ile betimlediği düşünülen ana bir kavram ile ifade edilmiş ve böylelikle temalara ulaşılmıştır. Bu işlem sonucunda araştırmacı tüm veri seti üzerinden 8 temaya ve 17 alt temaya ulaşmıştır. Araştırmacı bu aşamada fenomenolojik araştırmalarda dikkat edilmesi gereken işlemlerden biri olan yaratıcı dönüşüm ilkesinin özelliğinden yararlanmış, katılımcıların algılarını ve deneyimlerini ortak bir çatıda toplamaya ve betimlemeye çalışmıştır.

Ulaşılan 8 tema ve 17 alt tema geçerlik ve güvenilirlik çalışmasıyla son haline getirilmeye çalışılmıştır. İlk aşama olarak kodların ve temaların araştırma sorularını yanıtlayıcı bir şekilde ortaya çıkıp çıkmadığı, araştırmanın kuramsal kavramsal kısmıyla ve başlığıyla uyumlu olup kontrol edilmiştir. Kontrol sonrasına uyumlu olduğu sonucuna varılmış ve yeniden kodlama ve temalaştırma yoluna gidilmemiştir. İkinci aşama olarak kodlar ve temalar fenomenolojik araştırmaya uygun olacak şekilde katılımcıların deneyimlerini ve algılarını betimlemeyi amaçlaması açısından algıdan, davranışa doğru gelişimsel şekilde sıralanmıştır. Bu sıralama işlemi yapılırken şu örüntü düşünülmüştür: (1) Kıskançlığın anlamı, (2) kıskançlığın nedenleri (3) kıskanmaya eşlik eden duygular (4) kıskançlıkla başa çıkma (5) kıskançlığın dışavurumu (6) kıskançlığın sonuçları (7) mozaik kıskançlık, şeklinde sıralanmıştır. Son aşama olarak kodlar ve temalar verilerin mümkün olduğu kadar anlamlı bir küçüklükte sunulabilmesi ve okuyucular için daha anlamlı hale getirilmesi için sayıca azaltılmıştır. Başlangıçta 8 tema ve 17 alt temadan oluşan veri seti, geçerlik güvenilirlik çalışması sonucunda kontrol edilmiş, yeniden sıralanmış ve 7 tema 13 alt temaya düşürülmüştür. Tüm bu aşamaların sonucunda verilerin analizi tamamlanmış ve araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır.

Kodların ve temaların metinleştirilerek sunulduğu bu aşamada araştırmacı tarafından bulguların yazılış şekli belirlenmektedir. Fenomenolojik araştırmalarda bulguların yazımı ve sunumu her bir katılımcının kendisi temel alınarak yazılabildiği gibi ortaya çıkan temalar ve alt temalar çerçevesinde birleştirilerek de yazılabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Yazım kararındaki temel amaç araştırma sonucunda ortaya çıkan temaların ve alt temaların okuyucular için nasıl daha iyi sunulacağı düşüncesidir. Ayrıca temalar ve alt temalar çerçevesinde birleştirilerek sunulan yazım şeklinde her temanın ve alt temanın altına katılımcıların söylediklerinden doğrudan alıntılar örnek olarak koyulabilmektedir (Ersoy, 2016; Moustakas, 1994).

Bu araştırmada bulguların yazımı ve sunumu araştırma sonucunda ortaya çıkan 7 tema ve 13 alt tema çerçevesinde gerçekleştirilmiş ve metinleştirilmiştir. Kodların ve temaların metinleştirilerek anlatıldığı bulguların yazımında katılımcıların anlatımları benzerliklerine ve farklılıklarına göre irdelenmiş ve gruplanmıştır. Bu benzerlikler ve

farklılıkların her biri görüşme dökümlerinden alınan doğrudan alıntılar ve örneklerle desteklenerek yazılmıştır.

3.5. SINIRLILIKLAR

Araştırmada yalnız en az 1 yıl romantik ilişki yaşayan heteroseksüel erkeklerle görüşülmüştür. Bu sebeple araştırma bulgularının daha 1 yıldan kısa süreli romantik ilişki yaşayan heteroseksüel erkeklere ya da tüm erkeklik kimliklerine genellenmesi mümkün değildir. Katılımcıların kıskançlık deneyimleri yalnız romantik ilişki bağlamında ve partnere karşı duyulan kıskançlık kapsamında ele alınmıştır. Dolayısıyla bu araştırma katılımcıların yaşamlarının diğer alanlarındaki kıskançlık deneyimlerine dair deneyimlerini içermemektedir. Araştırma betimsel görüngübilim deseniyle gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla katılımcıların kıskançlığa yönelik algı ve deneyimlerinin çeşitli yönlerini betimlemeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda görüşülen 15 erkekle benzer nitelikleri taşıyan başka bireylerin bu araştırmanın bulgularından farklı algıları ve deneyimleri ortaya koyması olasıdır.

3.6. ARAŞTIRMACININ KONUMU

Aşinalık yalnızca eleştirinin değil yeniliğin ve değiştirme cesaretinin de en amansız düşmanıdır diyor Bauman (2015). Sosyoloji literatürünün nadide örnekleriyle karşılaşmamın üzerinden geçen yaklaşık 8 yılın ardından bugün bulunduğum teorik birikim düzeyinde beni hala derinden etkilemeye devam eden birkaç metodolojik sayılıtdan biri de budur. Ne zaman kendi yaşamımda, bir yakınımın kinde ya da doğrudan bir topluluğu yani birçok insanı ortak bir şekilde etkileyecek bir olayda bir çözüm arayışına girişsem karşıma çıkan ilk ve en katı engel aşinalık olmuştur. Saçmalığın ya da mantıksızlığın abesle iştiğal olduğu durumlarda bile aşinalık bir kere devreye girdikten sonra her şeyin aynı haliyle olup gitmeye devam etmesi hiç de zor olmuyor. Aşinalık yerine belki “normal” i de kullanabiliriz. Keza normal de çoğu zaman aşinalık gibi bilinçsiz bir farkındalığı gerektirir ya da ifade eder. Toplumsal yaşamın akışında bir tür söz birliğinin daha doğrusu sağduyunun oldukça önemli bir yer tutması sebebiyle normal de gündelik yaşamımızın ritmini oluşturuyor. Burada sözünü ettiğim normali olumsuz bir

anlama işaret edecek biçimde kullanıyorum çünkü bu normal, sağduyunun ürünüdür, sağduyu ise çoğunluğun görüşüne başvurmaktan başka bir şey değildir (Hume, 2017). İçinde yaşadığımız toplumun birer üyesi olarak biz sosyologlar da zaman zaman bu olağan ritmin içerisinde aşinalığın tuzağına düşerek üzerimizdeki değişim yaratma sorumluluğunu unutabiliyoruz. Bütün politik içeriğini bir tarafa bırakarak bir ebeveynin çocuğuna bıraktığı miras gibi Marx'ın da biz sosyologlara bıraktığı en kıymetli mirasın bu değiştirme cesareti olduğunu düşünüyorum. Açıkçası Marx bu konuda, felsefenin alt alanlarındaki gibi, örneğin bir ahlak felsefecisi gibi, bir sosyoloğun bilim camiasındaki konumunun bir “toplum felsefecisine” dönüşmesi riskini görmüş olmalı ki o meşhur sözyle (Filozoflar onu anlamakla yetindiler oysa esas olan onu değiştirmektir) değiştirme cesaretine işaret etmiş olsun.

Bauman, yukarıda alıntıladığım aşinalık üzerine sözlerinin ardından aşinalığın yani normalin tuzağından kaçınmak için ‘bilmedikleştirme’ yi önerir (Bauman, 2015) Yani bir sosyoloğun, bir kimyacının aksine, neyi bilmediğine değil neyi sözünü bile etmeyecek derecede iyi bildiğine bakması gerekliliğini vurgular ve sosyoloğa aşına olunanı işaret eder. Değişim ve onun esas engeli üzerine tüm bu sözü edilenler aynı zamanda benim bir araştırmacı olarak metodolojik yön arayışına hem kaynaklık hem de kılavuzluk etmiştir.

Bu araştırmanın ön hazırlıklarını yaparken ve araştırmanın uygulama aşamalarında her zaman cebimde tuttuğum iki fikir bunlar oldu: ‘Değişim!’ ve ‘Ne bildiğini sorgula!’. Özellikle araştırma konumu seçerken bu fikirlerden oldukça faydalandığımı söyleyebilirim. Buradan devam etmeden şunu da belirtmeliyim ki zaman zaman sosyolojiden ayrı bir disiplinmiş gibi görüldüğünü fark ettiğim toplumsal cinsiyet çalışmalarının, üzerine eğildiği gerçekliğin doğası gereği sosyolojinin iskeletinin temel bir parçası olduğunu düşünüyorum. Çünkü toplumsal cinsiyet diyerek işaret ettiğimiz gerçeklik her şeyden önce bir ayrımdır ve bir tabakalaşma düzeyidir. Adından da belli olduğu gibi bu ‘toplumsal’ bir tabakalaşmadır, toplumsalın organizasyonunun temel öğelerindedir. Tıpkı her birimizin grip hakkında bilgi sahibi olduğu halde gribe tedavi edecek ilaçları yalnızca hekimlerin reçete edebilmesi gibi toplumsal cinsiyet olgusunun “tahlil edilmesi” süreçlerinin de toplumu bilen toplum üzerine uzmanlaşmış kişilerce yapılması hassasiyetini sosyologlar olarak korumamızın gerekliliğini elzem görüyorum.

Kıskançlık duygusu benim için deneyimlediğim en şaşırtıcı duygulardan bir olmuştur. Şaşırmanın temel sebebi başka hiçbir duygu üzerine kıskançlık kadar düşünmemiş olmam ve deneyimlediğim anda sanki daha önce onun hakkında hiçbir fikrim yokmuş gibi hissetmem. Kıskançlık konusunda her zaman (ilk uzun süreli birlikteliğime kadar) kontrolcü ve akılcı olmayı amaçlamışımdır. Hatta zaman zaman kıskançlığın kesin suretle dışlamam gereken bir duygu olduğu konusunda radikal kararlar aldığım olmuştur. Ancak tüm bu monologlar ve uygulama fırsatı bulamadığım kararlar yaşadığım ilk derin kıskançlık deneyimine kadar sürdü. O an kıskanmayı öylesine güçlü hissettim ki daha önceden kıskanmak üzerine düşündüğüm her şey birden uçtu gitti sanki. Bu süreçte her ne kadar kıskançlık konusundaki fikirlerimi muhafaza etmiş olsam da hissettiğim derin huzursuzluk beni sürekli doğru olduğunu düşündüklerimden farklı davranmaya zorladı. Partnerimi kısıtlama isteği, hayatının her detayından haberdar olmak, sosyal ilişkileri konusunda detaycı bir soruşturma yürütmek gibi motivasyonların içimde birdenbire ortaya çıktığını fark ettim ve bu motivasyonlarla yüzleşmek, onlara karşı durmak yaşamımın zorlayıcı deneyimlerimden biri oldu. Oldukça zorlanmama rağmen tüm bu istek ve motivasyonları çoğu zaman kendi içimde istişare edip çözmeye çalıştım. Başaramadığım anlarda ise söz konusu düşünce ve isteklerimin doğru olmadığını, hiçbirini savunmadığımı ve muhafaza etmek istemediğimi ancak içimdeki huzursuzluktan da kurtulamadığımı partnerimle paylaştım. Onun bu konuda benim açıklığıma karşı verdiği samimi ve anlayışlı karşılıklar zamanla deneyimlediğim huzursuzluğun uzaklaşmasına ve kıskançlık konusundaki doğrularımı duygularımınla uzlaştırmama yardımcı oldu. Düşüncelerim ve duygularım arasında yaşadığım bu tezat konumlanma beni kıskançlığı daha çok irdelemeye yönlendirdi. Bu yeni yönelim toplumbilimci kimliğimle kıskançlığa yaklaşma konusunda yeni bir merak tayin etti.

Araştırmamın şekillenme sürecine dönecek olursak böyle bir araştırma konusu seçerken hangi sorulardan yola çıktığımdan bahsetmekte fayda var. Toplumsal cinsiyet olgusuna duyduğum ilgi lisans öğrenimi yıllarımda başladı. Giderek artan alakam beni bu konuda bir yüksek lisans tez sürecine kadar getirdi. Bu olguya nasıl yaklaşmam gerektiği üzerine düşünürken konuya yaklaşabileceğim farklı alternatifleri aramaya itti. Yeni yollar arayışındaki temel sebeplerden biri toplumsal cinsiyet üzerine yapılan birçok çalışmada,

üretileen kuramlarda, genel anlamıyla konunun akademik camiada ele alınış tarzıyla ilgi bir huzursuzluk ve tatminsizlik duymamdan kaynaklandı. Bu tatminsizlik daha önce başka sosyolojik meseleler için olanaklılığı üzerine sıklıkla düşündüğüm bir tür duygular sosyolojisini toplumsal cinsiyet alanına uyarlamaya yönlendirdi. Arayışımı sürdürürken “değiştirme” misyonunu da göz önünde bulundurarak toplumsal cinsiyet ve şiddet sorunsalına yöneldim. Konuyla ilgili yaptığım okumalar neticesinde özellikle kıskançlık duygusunun şiddetle ilişkisine odaklanmaya başladım. Kıskançlık ve sevginin semantik kristalizasyonunu fark etmek ve bu ikilinin şiddetin olumsuz anlamını örtükleştirici etkisini onaylayan sonuçlara ulaşmış araştırmalarla karşılaşmak araştırmamın temel taşlarını oluşturdu. Kimlerle bu çalışmayı yapacağım noktasında ise kadına yönelik şiddet araştırmalarında çoğunlukla tercih edildiği haliyle; çoğu durumda şiddete maruz kalan kadınlarla görüşmek yerine yine çoğu durumda şiddeti uygulayan taraf olan erkeklerle görüşmeye karar verdim. Ancak saha deneyimim erkeklerle şiddet konusundaki deneyimlerini konuşmanın oldukça zor olduğunu gösterdi. Katılımcılar şiddetle ilgili sorularımda deneyimlerinden ziyade görüşleriyle karşılık verdiler. Dolayısıyla şiddet bağlamını araştırma planımdan çıkarmak zorunda kaldım. Araştırmamın böylece erkeklik çalışmaları ve duygular sosyolojisine verdiği ağırlık arttı ve sonuçta erkeklerle kıskançlık deneyimleri üzerine kapsamlı olarak konuştuğum ve bulgularımı sosyolojik bakışla süzerek sunmayı denediğim bir çalışma şeklini aldı. Nihai olarak kurduğum bu araştırma planı ile hem duygular sosyolojisinin olanaklılığını bir sosyolojik olgu olan toplumsal cinsiyet üzerinde deneme fırsatı buldum hem de kıskançlık duygusunun heteroseksüel erkek öznedeki temsillerini betimleyerek alternatif bir yaklaşım önermeyi denedim. Pek tabii bunların yanı sıra Türkiye akademisi için hala yeni sayılabilecek erkeklik çalışmalarına katkı sağlama imkanı da bulmuş oldum.

4. BÖLÜM: BULGULAR

Bu bölümde veri analizi sonucunda ulaşılan kıskançlığın anlamı, kıskançlığın nedenleri, kıskançlığa eşlik eden duygular, kıskançlıkla başa çıkma, kıskançlığın dışavurumu, kıskançlığın sonuçları, mozaik kıskançlık temalarıyla alt temalarıyla birlikte ve ilgili alanyazınla ilişkilendirilerek sunulmaktadır. Metin içinde parantez içerisinde verilen katılımcı bilgisi katılımcının yaşını, blok alıntılarda verilen ek bilgiler ise katılımcının mevcut birlikteliğinin kaçınıcı romantik birlikteliği olduğunu ve kendisini kıskançlık düzeyi açısından nasıl tanımladığını ifade etmektedir. Yaş dışındaki ek bilgilerin yalnız blok alıntılarda verilmesi, “ilk romantik birliktelik” gibi birden fazla sözcük kullanmayı gerektiren katılımcı niteliklerinin metin içindeki anlatım akışını ve estetiği bozması endişesinden kaynaklanmaktadır. Bu türden çok sözcüklü nitelikler metin içinde alıntılanan katılımcı ifadelerinin öncesinde, katılımcı kod isminin sıfatı olacak şekilde ve uygun bağlamlarda metne dahil edilerek verilmiştir.

4.1. KISKANÇLIĞIN ANLAMAMI

Normalde ilk başlarda kıskanmıyordum sonra kıskanmaya başlayınca gerçekten bağlı olduğumu aşık olduğumu anladım ki normalde hep böyle olur bana ben sahiplenici duygu ortaya çıkınca aşık olduğumu fark ederim. Kıskanmaya başladığımda aşık olmuşum demektir... benim nazarımda kıskançlık bir sevgi göstergesi olabilir. (Yaşar, 21, ilk romantik birliktelik, kıskanç)

Katılımcı erkeklerin deneyimlerinde kıskançlığın sevgiyle ilişkili bir duygu olarak temsil edildiği ve anlamlandırıldığı, kıskançlığın “sahip olma” ile girift bir anlamsal birliktelik içerdiği görünmektedir. Kıskanılmaktan hoşlanmak ancak kıskanmayı deneyimlemeyi arzulamamak da katılımcı deneyimlerinde ön plana çıkmaktadır. Bu bölümde katılımcıların kıskançlığı nasıl anlamlandıkları ve kıskançlığa hangi değerleri atfettikleri betimlenmektedir.

4.1.1. Sevginin Göstergesi Olarak Kıskançlık

Kıskançlığın bir sevgi ifadesi olması çoğunlukla kıskançlığın partnere duyulan sevgiden kaynaklanmasıyla tanımlanmıştır (Fazıl, Deniz, Kaya, Yaşar, Orhan, Ömür). Örneğin partneriyle 10 yıldır birlikte olan ve kendini aşırıya kaçmayan düzeyde kıskanç olarak tanımlayan Kaya, kıskançlık ve sevgi ilişkisini “*sevgi ne kadar büyürse kıskançlık daha çok büyüyor...çok sevmek çok kıskançlık getirebilir diye düşünüyorum*” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı aynı zamanda kıskanmamayı “*yaratılışa aykırı*” olarak nitelendirmektedir (Kaya, 27). Kıskançlık sorulduğunda sevgililerime mi eşime mi karşı diye soran Orhan aynı nedenselliği “*eğer bugün kıskanıyorsam hani partnerimi falan, ben onu seviyorumdur çünkü kıskanmıyorsam takmıyorumdur*” biçiminde vurgulamıştır (Orhan, 28). Kıskançlık ve sevgi arasındaki doğru orantılı ilişkiye işaret eden bazı katılımcılar ifadelerinde “*aşırıya kaçmayan kıskançlık*” söz konusu olduğu sürece kıskançlık ve sevgi ilişkisinin geçerli olacağı ayrımını yapmaktadır (Fazıl, Levent, Deniz, Kaya, Bülent, Mustafa, Sait). Kendini koşullara göre kıskanç biri olarak tarif eden Sait (22), kıskançlık ve sevgi ilişkisini “*abartmadığın sürece, belli bir abartı seviyesine çıkmadığı sürece sevgiden ötürü olduğunu düşünüyorum*” şeklinde tanımlamakta ve abartılı olarak nitelendirdiği kıskançlığı “*narsistçe*” bulduğunu ifade etmektedir. Kendisini kıskançlık konusunda aşırı derecede bencil olarak değerlendiren Bülent (23), aynı ayrıma “*...sevgi olabilir belki aileden görülen bir şey olabilir belki bazen insan gerçekten sosyal manada da bunu yapması gerektiğini hissediyor içinde. Bundan dolayı da olabilir ama dozu artmaya başladığı zaman bu sevgiyle alakalı bir şey değil bence*” ifadesiyle işaret etmektedir. Ayrıca aynı katılımcının, sözü edilen diğer katılımcının abartılı kıskançlık için kullandığı “*narsistçe*” nitelemesini kendi kıskançlığını tanımlarken kullandığı görülmüştür. Katılımcı kendi kıskançlığını şu şekilde tanımlamaktadır:

Aşırı derecede bencilim. Yani bana yapılmasını pek sevmem. Daha doğrusu kıskanılmayı her insan bence biraz sever ama kıskançlık beraberinde biraz da hayata müdahale edilmesini gerektiriyor. Ondan dolayı ben bunu çok sevmiyorum ama partnerime karşı bu konuda acımasız bir şekilde davranabildiğim oluyor. Bunun yanlış olduğunu ben de biliyorum fakat o şekilde oluyor. (Bülent, 23, onuncu romantik birliktelik, kıskançlık konusunda bencil)

Katılımcıların kıskançlık ve sevgi üzerine aktardıkları, “seven erkek kıskanır” gibi kıskançlığı bir sevgi ölçütü olarak kabul eden geleneksel kültürel ideallerle uyumlu

görülmektedir. Sevgi ve kıskançlığın organik bağına vurgulayan Uğur ve Kılıç (2021) flört şiddeti üzerine üniversite öğrencisi erkek ve kadınlarla yaptıkları çalışmada, bazı katılımcılar tarafından “kıskançlığın sevginin bir dışa vurumu” olarak kabul edildiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Puente ve Cohen (2003), üniversite öğrencileriyle yaptıkları üç aşamalı ampirik çalışmada katılımcıların kıskançlığı bir sevgi ifadesi olarak algılamaları sebebiyle, kıskançlıktan kaynaklanan şiddet vakalarında şiddetin olumsuz anlamını göz ardı ettiklerini göstermektedir. Kıskançlığın tezahürleri üzerine yapılan çalışmalar kıskançlığın nasıl anlamlandırıldığı ve dışa vurulduğunun kültürden kültüre değişkenlik gösterdiğini ortaya koysa da yukarıda sözü edilen iki çalışma kıskançlığı bir sevgi göstergesi olarak anlamlandırmanın; “kıskançlığın ulusal kültürünün” sınırlarını aşabileceğini ve “kıskançlığın evrensel kültürüne” işaret edebileceğini düşündürmektedir. Bu kıskançlığın hegemonik erkekliğin küresel düzeyde duygularla ilişkilendiği bir boyutu olabileceği biçiminde de yorumlanabilir (Connell ve Messerschmidt, 2005; Messerschmidt, 2018; Messerschmidt ve Messner, 2018).

Öte yandan bazı katılımcılar sevgi ve kıskançlık bağlamında güven duygusunun önemini vurgulamışlardır. Hikmet, Uğur ve Aziz partnere duyulan güvenin onu kıskanmanın önüne geçeceğini ve sevginin göstergesinin kıskançlıktan ziyade güven olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin kıskanç biri olduğunu düşünen Uğur (21), bu durumu “*Bunu direkt bir ölçü veya parametre olarak kullananlar var. Seven kıskanır işte efendime söyleyeyim seven şunu yapar falan. Seven empati de yapar karşısındakine güvenir de yani...çok seversen çok kıskanırsın gibi şeyler yok yani*” şeklinde ifade etmiştir. Cömert (22) ise kıskançlığın sevginin bir göstergesi olduğunu kabul etmekle birlikte kıskançlığı hem kendine hem de partnere güvenle eş paya sahip olarak sevginin bir göstergesi olarak değerlendirmektedir “*Ben orantısı olduğunu düşünüyorum ama bence eş payda. Hem kendine partnerine güveni, özellikle kendine güveni, hem de sevme düzeyi*”. Kıskançlığı ilişkilerinin ön planında tutmamanın ancak “*karşısındakinin sosyal hayatına saygı*” duyarak mümkün olabileceği vurgusu Hikmet ve Cömert’in bazı ifadelerde göze çarpmaktadır. Kıskançlığın bazı yönleriyle partnere duyulan bir bağımlılığın da ürünü olduğuna işaret eden Hikmet (24) kendisi kıskanmasa bile partnerinin bunu beklediğini söylemekte ve kıskançlığı “*sözde bağımlılık*” özde bağımlılık olan bir duygu olarak nitelendirmektedir. Bir başka katılımcı partnere olan bağımlılık konusunda şu ifadeleri kullanmıştır:

İlişkide çok seven taraf değil de çok bağımlı olan taraf olduğunda burada kaybetme korkusunun da kıskançlığı harladığını düşünüyorum. Yani çünkü çok bağımlı olunca kaybetmekten korkunca etraftaki diğer insanlar diğer erkekler tehdit olarak gelip kıskanma duygusuna neden olabiliyor. (Cömert, 22, üçüncü romantik birliktelik, kıskanç değil)

Aşırı kıskançlığın partnerini aldatmış bireyler tarafından sergilendiğini düşündüğünü ifade eden Kaya (27) bu durumu “biraz da insanlar kendinden pay biçiyorlar. Atıyorum mesela bir erkek kız arkadaşını aldatıyorsa ya da aldatmayı düşünüyorsa vicdanını rahatlatmak açısından kız arkadaşının da onu aldatmasını ister içten içe ve onu bu aldatmasıyla suçlamak ister çünkü vicdanını rahatlatmak ister yani” sözleriyle kıskançlığın bu kişinin “vicdanıyla baş edememesinin” ya da “suçu yıkmak” istemesinin bir ürünü olduğunu ifade etmiştir. Oldukça fazla sayıda kısa süreli ilişki yaşadığını ifade eden Bülent (23) ise aşırı kıskançlığın partner tarafından aldatılmaya tekabül eden bir “intikam korkusu”ndan kaynaklandığını değerlendirmektedir.

4.1.2. Sahiplenmek ve Kıskanmak

Kıskançlık bazı katılımcılar tarafından “sahiplenici duygu” ile ilişkilendirilmiştir (Kaya, Nazım, Mustafa, Yaşar, Sait, Cömert). İlk uzun süreli romantik birlikteliğini yaşayan Kaya, bazen partnerini kıskandığı anları sevdiğini belirtmiş bunu “sevgimi ilgimi hatırlatıyor bir sahiplik aidiyet duygumu harekete geçiriyor açıkçası” ifadeleriyle açıklamıştır (Kaya, 27). Kıskançlık konusunda özgürlükçü biri olduğunu söyleyen Mustafa (22) ise “...her insanda da kıskançlık olabilmesi gayet normal yani. Sahiplenme hissi ister istemez ortaya çıkan bir şey kadın için de erkek için de” biçiminde bir ifadeyle sahiplenmeyi kıskançlığın temelinde konumlandırmıştır. İlk “düzgün” ilişkisini yaşadığını söyleyen Sait (22), partnerinin talepleri doğrultusunda daha “maskülenleştiğini” ve bu maskülenleşmenin kıskançlık tutumlarıyla beraber bir “sahiplenme” duygusunu harekete geçirdiğini ifade etmektedir. Katılımcıların sahiplenici duygu olarak tanımladıkları şeyin kıskançlık deneyimlerinde önemli bir yer teşkil ettiği görülmektedir. Daha çarpıcı bir örnek olarak kendisini kıskanç biri olarak

tanımlayan Yaşar, kendi hayatında sahiplenici duygunun ortaya çıktığı anlarla “aşık” olduğunu anladığı anların kesiştiğini ifade ederek sahiplenici duyguyu romantik yaşantısında merkezi önem teşkil eden bir duygu olarak tarif etmektedir. Aynı katılımcının “sahiplenici duygu” terimini bazen kıskançlık terimini ifade edecek şekilde onun yerine kullandığı da göze çarpmaktadır: “*Sahiplenici duygu var bende. Benim dışımda hani ben olmadan şöyle bir başkasıyla oturması benim canımı sıkıyor*” (Yaşar, 21).

Katılımcıların bazılarının kavramsal olarak kıskançlıkla sahiplenmeyi birbirinden ayırmadığı, sahiplenmeyi kıskançlığın eş anlamlısı gibi kıskançlığın yerine kullandığı görülmüştür. İki kavram arasındaki bu geçişkenlik birinin diğerinde anlamsal açıdan gömülü olduğuna işaret ediyor olabilir. Sahiplenici idealin namus kültürünün esas bileşenlerinden biri olması nedeniyle (Sakallı, 2013; Kalav, 2012), katılımcıların bir kısmının kıskançlık duygusunu bu kavram aracılığıyla anlamlandırması, kültürel “duygu” ideallerinin aracı rolünü düşündürmektedir. Öte yandan kıskançlığın ve namusun terminolojik ayrımı bu noktada önem arz etmektedir. Fırat (2022) araştırmasında katılımcıların kıskançlık ve namus problemleri arasında ayrım yaptığını tespit etmiştir. Katılımcılar partnerlerinin aldatmaya zemin hazırlayabilecek davranışlarını kıskançlık, aldatmayı ise namus problemi olarak değerlendirmektedir. Bu durum kıskançlık ve şiddet ilişkisi açısından kıskançlık duygusunun nasıl şiddeti doğurduğu konusunda fikir vericidir. Kıskançlık ve namus arasında yapılan söz konusu ayrım kısıtlayıcı davranıştan (sembolik ya da duygusal şiddetten), fiziksel şiddete doğru evrilen bir davranış dönüşümüne de işaret ediyor olabilir. Bu dönüşümü ve kavramların terminolojik sınırlarını belirginleştirmeye yönelecek araştırmalar toplumsal cinsiyet temelli şiddet sorununu daha iyi anlamak için önemli katkılar sunabilir. Kalav (2019) farklı cinsiyetten katılımcılarla, namusa dayalı beden ve cinsellik anlayışları üzerine yaptığı çalışmada görüştüğü kadınların korumacılık, kıskançlık ve sahiplenme gibi sözcükleri olumlu karşılmasına vurgu yapmaktadır. Bu bulgu sahiplenici tutumun, partnerlerin duygusal inançlarının da kültürel ideale uygunluğu ile yeniden üretildiği yönünde bir argümana yönlendirmektedir. Aynı zamanda Connell ve Messerschmidt’in (2005) tanımladığı gibi hegemonik erkekliğin kendisine tabii olan tüm diğer toplumsal cinsiyet kimlikleri ile karşılıklı etkileşim içerisinde olduğunu hatırlarsak Kalav’ın bulgularının toplumsal

cinsiyet eşitsizliklerini meşrulaştırmada önemli bir rol oynayan bazı kadınlıkların bunu nasıl yaptıkları konusunda ipuçları verdiğini vurgulamak gerekir.

4.1.3. Kıskançlığın Değeri

Katılımcıların bir kısmı partnerleri tarafından kiskanılmayı olumlu karşıladıklarını ve arzuladıklarını belirtmişlerdir (Levent, Deniz, Kaya, Bülent, Nazım, Mustafa, Ömür). Örneğin ikinci evliliğini yaşayan ve bir çocuğu olan Ömür (38), partneri tarafından kiskanılmayı hoş karşılayabileceğini “hani benim de bazen böyle eşimden beklediğim zamanlar oluyor ama tatlı bir kıvamda” ifadeleriyle dile getirmektedir. Ömür’ün ifadesinde yer alan “*tatlı kıvam*” beklentisinin bazı katılımcılar tarafından da “kendi özgürlüklerinin kısıtlanmadığı bir kiskanılma” anlamını taşıyacak farklı ifadelerle vurgulandığı göze çarpmaktadır (Deniz, Nazım, Mustafa, Ömür). Kıskançlığa özgürlükçü bir tutumla yaklaştığını belirten Mustafa (22), partneri tarafından kiskanıldığı durumlarda bunun kendisine “*değerli*” hissettirebileceğini ancak “*kısıtlamadığı sürece*” kiskanılmayı hoş karşıladığını ifade etmiştir. Bir başka katılımcı olan Deniz ise partneri tarafından kiskanıldığı yaşantılarında kendisinin eski halini partnerinde gördüğünü ve maruz kalmayı tolere edebileceği kıskançlık dozunu şu sözlerle ifade etmektedir:

Tabii ki de kendi eski halimi onda görürüm ama işte beni sevdiğinin işte beni önemsedığinin bir göstergesi olarak görürüm. Tabii yine o onun da aynı şekilde aşırı doza kaçmasını istemem. (Deniz, 21, ilk romantik birliktelik, ortalamanın üzerinde kıskanç)

Partnerleri tarafından kiskanılmayı olumlu karşıladığını bildiren katılımcıların tümü kiskanılmanın kendilik değerlendirmelerinde ve duygularında olumlu karşılıklar uyandırdığına değinmektedir. Örneğin kıskançlığı makul ölçüde olması gereken bir duygu olarak değerlendiren Levent (22) de partneri tarafından kiskanılmayı beklediğini ve “*merak edilmek*” isteyebileceğini belirtmiştir.

Kıskançlığı deneyimlemek noktasında bazı katılımcılar partnerini kiskanmanın arzulamadıkları bir duygu olduğunu ve bunu deneyimlemekten hoşnut olmadıklarını dile getirmişlerdir (Fazıl, Levent, Hikmet, Nazım, Yaşar, Orhan, Cömert, Ömür). Katılımcılar

kıskançlığın çoğunlukla olumsuz bir içeriğe sahip olduğuna vurgu yapmış ve onu “*kötü bir duygu*” olarak tanımlamışlardır. Örneğin kıskandığında yoğun düşüncelere sürüklendiğinden bahseden Fazıl (23) kıskançlığı “*bana göre daha çok kötü şeyleri barındıran bir duygu ya da düşünce gibi bir şey*” olarak tanımlamaktadır. Hikmet (24) ise kıskançlığın hem kendine hem de partnere zarar vermesi gibi olumsuz boyutları dolayısıyla “*dizginlenmesi gereken bir duygu*” olduğunu düşünmektedir. Bir katılımcı kıskanmak istemediği halde kıskanmaya sürüklendiğini ve buna engel olamadığını şu sözlerle dile getirmektedir:

Bunun olmasını istemiyorum kıskanmak istemiyorum açıkçası ama buna zor bırakılıyormuş gibi hissediyorum. Hani bir tık daha partnerimin bunu bilerek yaptığını hissedebiliyorum bazen. (Yaşar, 21, ilk romantik birliktelik, kıskanç)

Öte yandan bazı katılımcıların kıskançlık duygusunu deneyimlemeyi olumlu karşıladıkları görülmüştür. Katılımcılar nispeten olumlu bulmaktan kıskanmanın gerekli olmasına kadar çeşitli biçimlerle partnerlerini kıskanmaktan dolayı memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Örneğin bir yılı aşkın ilk romantik birlikteliğinde olan Deniz (21) bu durumu “*sevdiğin insanı kaybetmenin korkusunun getirdiği bir şey olduğunu düşünüyorum, düşünce olduğunu düşünüyorum. Bu şekilde olumlu nispeten olumlu olduğunu düşünüyorum şahsen*” şeklinde ifade etmektedir. Kaya (27) ise partnerini kıskanmayı sevdiğini ve kıskançlığın ilişkilerde partnerlerin birbirilerine olan bağlılıklarını güçlendirdiğini dolayısıyla kıskanmanın “*gerekli*” olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda Levent (22) kıskançlığı olumsuz bir duygu olarak nitelendirdiği halde kıskançlığın “*ilişkiye heyecan getiren ufak bir detay*” olduğunu da vurgulamakta ve kendi ilişkisi için olumlu bir işlevi yerine getirdiğine de atıfta bulunmaktadır.

Kıskanılmanın ve kıskanmanın, uyandırdığı duyguya verilen değer açısından farklılaştığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğunun kıskançlığı sevginin bir göstergesi olarak tanımladığı hatırlanırsa kıskançlık duygusuna yüklenen değer konusundaki bulguların işaret ettiği söz konusu ayrışma katılımcıların kıskançlık algılarında “*olması gerektiği gibi düşünmek*” ve “*olması gerektiği gibi hissetmemek*” gibi uyumsuzlığa işaret

etmektedir (Turner ve Stets, 2006). Duygular ve düşünceler arasında oluşan bu ambivalens gerçeklik katılımcıların yaptıkları tanımlarda kültürel ideali temsil edebileceği ancak duyguları deneyimlerken zorunlu olarak kültürel idealin kıskançlıkla ilişkilendirdiği sevgi gibi olumlu bir duyguyu deneyimlemeyebileceği anlamına gelmesi olarak yorumlanabilir. Buradan hareketle duygusal çatışmaların; yalnız bireyin içsel motivasyonlarından kaynaklanmadığı, mensubu olunan kültürel çevreler ve temsil ettiği değerler yani toplumsal gerçeklikle her zaman ilişki içerisinde olduğu iddia edilebilir. Böylece bireyin yaşadığı, bu bulguların işaret ettiği türden içsel çatışmalar aslında bir bakımdan toplumsal çatışma olma niteliği de taşımaktadır.

4.2. KISKANÇLIĞIN NEDENLERİ

Terk edilme korkusu çıkıyor bir anda endişeye kapılıyorum. Hani sonuçta güzel giden bir şey varken hani karşı taraf tarafından manipüle edilip benim kötü gösterilme düşüncem de oluyor ben kötü bir insanım o benden çok daha iyi bir insan gibi algılanmasına yol açıyor. Çünkü günümüzde baktığımızda çoğu karşılaştığım kişi kendine karşılmasından zevk alıyor. (Hikmet, 23, dördüncü romantik birliktelik, kıskanç değil)

Partneri tarafından aldatılacağı endişesi, görüşülen birçok katılımcının kıskançlık deneyiminde kendisine yer bulmaktadır. Katılımcıların çoğunlukla aldatılma korkusunu aktarırken partneri kaybetme vurgusundan ziyade “aldatılmış olmak” durumunu merkeze aldıkları görülmektedir. Kıskançlığın ortaya çıkması için katılımcıların her zaman somut bir yaşantıdan etkilenmedikleri zaman zaman “aldatılma senaryoları” kurguladıkları ve bunların gerçek olmadığını bildikleri halde düşüncelerinden sıyrılmadıkları da kıskançlık deneyimlerinde yer bulan çarpıcı bir öge olarak ön plana çıkmaktadır. Bazı katılımcılarca “koruma içgüdü” olarak isimlendirilen ve kıskançlık deneyimleriyle ilişkilendirilen kavramın katılımcıların partnerlerini kıskanmayı ilişkilerde işlevsel bir enstrüman olarak vurgulandığı görülmüştür. Kültürel aidiyetlerin, özellikle de yetişilen aile ortamının bireyin kıskançlık tutumları üzerindeki doğrudan etkisi katılımcı deneyimlerinde temsil edilmektedir. İlişkinin statüsü ve partnerin kıskanılmaktan hoşlanması da katılımcıların kıskançlık duygularına sebep olarak gösterdikleri diğer faktörler olarak belirmektedir.

4.2.1. Partnerinden Şüphe Etmek

Kıskançlığın, katılımcı erkeklerin deneyimlerinde sıklıkla aldatılma korkusuyla ilişkilendiği göze çarpmaktadır. Katılımcıların çoğunluğunda kıskançlık duygusunun ortaya çıkmasına kaynaklık eden başat unsur olarak “partneri tarafından ihanete uğrayacağı düşüncesi” ön plana çıkmaktadır (Fazıl, Hikmet, Deniz, Kaya, Nazım, Mustafa, Yaşar, Aziz). Örneğin partneriyle kıskançlık konusunda özellikle ilişkilerinin ilk yıllarında sık sık sorun yaşadığını ifade eden Kaya (27), partnerinin kendisini aldatması ihtimalinden duyduğu endişeyi şu şekilde dile getirmektedir: *“ben böyle aldatılmaktan çok korkuyordum ya da onun bir başkasıyla olabileceği düşüncesi benim içimi yiyip bitiriyordu. Yani benden başka biriyle olacak olması veya işte konuşacak olması flörtleşecek olması bile beni çıldırtıyordu yani bunun düşüncesi çıldırtıyordu”*. Partnerinin geçmiş birlikteliğini kıskançlığının esas sebebi olarak belirten Aziz (23) aldatılmaktan duyduğu endişeyi yaşamının tüm alanlarına yansıyan *“muazzam bir stres”* olarak tarif etmektedir.

Diğer yandan partnere duyulan *“güvensizlik”* bazı katılımcılarca partnerleri tarafından aldatılmaktan duydukları endişeyi açıklamak için kullanılmıştır (Fazıl, Nazım, Mustafa, Yaşar, Aziz). Fazıl’ın (23) tanımıyla güvensizliğin bir *“güven aşaması”* geçildikten sonra ortadan kalktığı, partnerine güven duydukça da kıskançlığın azaldığı ifade edilmektedir. Aldatılma korkusunu özellikle ilişkilerinin problemlili seyrettiği dönemlerde deneyimlediğini vurgulayan Nazım, *“güven problemi”*ni sürekli yaşadığını ve partnerine *“ulaşamadığı en küçük anlarda bile aldatıldığını”* düşündüğünü ifade etmektedir. Güvensizliğin tetiklediği ihanete uğrama beklentisi Mustafa tarafından partnerin uzakta olmasından dolayı partneri *“kontrol edememek”* ile gerekçelendirilmektedir:

Yani zaten çok kontrolcü değilim ama hiç kontrolün olmaması uzaktayken hiç haberin olmaması falan güvensizliği iyice arttırıyordu yani. Benim yanımdayken

dahi hatta ertesi gün yüzüne bakıp böyle söyleyebiliyorken uzaktayken neler yapabilir ne yapar hangi düzeyde bizim ilişkimizi düşünerek bazı eylemlerini yapar, o güvensizliği yaratmıştı bende. (Mustafa, 22, ikinci romantik birliktelik, kıskançlık konusunda özgürlükçü)

Aldatılma korkusu duyduğunu ifade eden katılımcıların bir kısmı bazı kıskançlık yaşantılarında bu korkularına kaynaklık eden “somut bir yaşantı” olmadığını çoğunlukla kendilerini böyle bir ihtimali düşünürken bulduklarını belirtmişlerdir (Fazıl, Deniz, Kaya, Nazım, Uğur). Kıskançlık duygusundan mümkün merteye kaçındığını ifade eden Fazıl (23) bu türden bir kıskançlık deneyimini “hiçbir şey olmamasına rağmen böyle bir düşünce geldi düşündüm sorguladım. Ondan sonra dedim ki yani bunun cevabını almadan ne sen ona güvenebilirsin ne de kafadaki düşünceleri atabilirsin dedim ve ona sordum” ifadeleriyle betimlemiştir. Fazıl kıskançlığının dayandığı gerçek bir olay olmamasına rağmen bu “zorlayıcı” düşünceden sıyrılmadığını belirtmekte ve rahatlamak için partnerinden bu sözünü ettiği ihtimali inkar etmesini beklemektedir. Partnerini “durduk yere” kışkırdığını söyleyen katılımcılardan Fazıl, Kaya ve Nazım aynı zamanda kıskanmalarına sebep olan temel kaynaklardan birini güvensizlik olarak açıklamaktadır. Örneğin şu sıralar şimdiye dek yaşadığı en uzun süren birlikteliğinde olan Uğur (21), güvensizliğinden kaynaklanan ancak somut bir yaşantıyla ilişkilendiremediği kıskançlık deneyimlerini bu konudaki düşüncelerinin karmaşıklığına işaret eden şu ifadelerle aktarmaktadır: “Yani aşırı kötü düşünemiyorum beni aldatacağını falan düşünemiyorum. Düşünmek istemiyordum belki de... sadece sinir oluyorum. Kendimi hurpalıyorum ve kendi mental sağlığımı çökertiyorum daha çok.”. Katılımcının ifadesindeki “hurpalanma” vurgusu işaret ettiği ruhsal iyilik halinin bu türden düşünceler dolayısıyla zarar görmesi anlamıyla bir başka katılımcı olan Kaya’nın aldatılmak üzerine “sanırsal” boyutlara ulaştığı görülen düşüncelerinde de ön plana çıkmaktadır:

Bazen aklımda şeyi kurgulardım hep. Hani bir seyahat ederken yolculuk ederken ya da canın sıkıldığında böyle yalnız kaldığında hep aklımda böyle olaylar kurgularsın ya. Ben de kız arkadaşımın başka biriyle olabileceği düşüncesini ihtimalini düşünüyordum. Hep yanında birini kurgulardım mesela ve çıldırardım yani kıskançlıktan. Böyle bir şey yapabileceği düşüncesi ya da yanında biriyle onu düşünmek, benden sonra bir başkası ile mesela el ele olduğunu veya onu o şekilde görmek düşüncesi beni çıldırtıyordu... ve surf ortada hiçbir şey yokken benim kafamda böyle şeyler kurmandan dolayı kızla mesela 2-3 gün soğuk davranırdım.

Sanki böyle bir şeyler yaşanmışçasına. O tarz düşünceler beni delirtiyordu yani.
(Kaya, 27, ilk romantik birliktelik, aşırıya kaçmayan düzeyde kıskanç)

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi Kaya'nın partneri tarafından aldatılmak üzerine düşünürken ortaya çıktığını söylediği imajın içerdiği "başka biri" ögesi yani "partnerin ilgisinin başka bir erkeğe kaymış olabileceği" düşüncesi bazı katılımcılar tarafından partnerlerini kıskanmalarına kaynaklık eden şüpheyi ortaya çıkaran bir faktör olarak vurgulanmıştır. Kıskançlığa somut yaşantıların temel oluşturmadığı deneyimlerin aksine bu kıskançlık deneyimlerindeki "başka biri" ihtimali gerçek yaşantılar ve somut "rakip erkeklerden" kaynaklanmaktadır. Partnerinin doğum gününde partnerinin başka bir erkekle dans etmesi üzerine partnerini kıskandığını söyleyen Mustafa (22), bu yaşantıyı şöyle aktarmaktadır: *...doğum gününde benim haberim olmadan başka biriyle dans etmesi...Ya hatta ben ilk başta dalga geçiyor zannettim...böyle sırta sırta söylemişti ben de ilk başta dalga geçiyor zannettim. Sonra ciddiye bağladığımı anlayınca hafif bir kıskançlık olunca biraz yani şimdi ben gideyim biraz kafamı dinleyeyim deyip bir süre uzaklaştım*". Mustafa bu yaşantıdan dolayı partnerine karşı güveninin "onarılmaz" derecede sarsıldığını da ifade etmektedir. Partnerin ilgisinden yoksun kalma endişesi Yaşar (21) tarafından *"herhangi birisiyle konuştuğunda da rahatsız olabiliyorum herhangi bir karşı cinsle konuştuğunda bir erkekle özellikle konuştuğunda. Samimi arkadaşlarıyla bile yakın kız arkadaşlarıyla konuştuğunda benimle ilgilenmediğinde kıskanıyorum"* ifadeleriyle partnerin tüm ilişkilerinden etkilenebilecek kapsamda bir kıskançlık deneyimini göz önüne sermektedir. Ayrıca aynı kişinin aynı ilişki içerisinde sözü edilen her iki kaynaktan da (somut ya da kurgu) kıskançlık deneyimleyebileceği, katılımcı deneyimlerince temsil edilmektedir.

Partnerine gösterdiği ilginin karşılığını alamamak da katılımcıların partnerlerini kıskanmalarına sebep olan bir olgu olarak görünmektedir. Bazı katılımcılar partnerlerinden bekledikleri ilgiyi alamamanın partnerlerini kıskanmalarına sebep olduğunu ve kendilerine "önemsiz" hissettirdiğini vurgulamaktadır (Fazıl, Levent, Hikmet, Bülent, Orhan). Örneğin Bülent (23) bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: *"...aslında partnerimin beni nasıl desem umursamadığını veya çok da önemsemediğini düşündüğüm zamanlarda başka bir bireyle ise o zaman kıskançlığım daha fazla olur veya*

partnerim yani şu anki kız arkadaşımın biraz bunu hissettiğim için öyle oluyor.”. Levent (22) partnerinden beklediği ilgiyi alamamanın partnerini kıskanmasına sebep olduğunu ifade etse de bu duygusunu makul bulmadığını hissettiği şeyin “kişisel bir bunalımdan” ileri geldiğini düşündüğünü vurgulamaktadır. Karşılığını alamamanın “sevildiğinden kuşkuya düşmesine” sebebiyet verdiğini belirten Orhan düşüncesini şu deneyimi aracılığıyla aktarmaktadır:

Ya aslında bu kıskançlık benim için hani şu şekilde ben onu gerçekten seviyorum ya aradığım zaman örnek veriyorum hani mesajıma görüldü atar cevap vermez, sürekli arkadaşlarıyla görüşür. Ben bu durumda otomatik olarak kıskanıyorum ama o mesaj attığında ben hiç düşünmeden cevap veriyorum ya bu sefer diyorum ki hani bir ilgisizlik var veya sevgisizlik var çünkü o mesajı atınca ben otomatik olarak hemen cevap veriyorum hızlı bir şekilde ama ben ona mesaj attığımda görüldü atıp bir saat sonra cevap veriyor ve bunu sürekli yapıyor. Otomatik olarak ben de bu durumu kıskanıyorum. (Orhan, 28, üçüncü romantik birliktelik, koşula göre kıskanç)

Kıskançlığın sadakatsizlik beklentisi ile ilişkileneceği alanyazında sıklıkla karşılaşılan bir bulgudur. Kıskançlığın “sevgi nesnesini” kaybetmemek için ortaya çıkan bir savunma olarak bireyin ruhsal organizasyonu ile ilişkilendirilmesinin hakkını vermekle birlikte özellikle “partnere tam olarak güvenememek” noktasında sosyokültürel antropoloji, sosyoloji ve evrimsel psikolojinin kıskançlık konusundaki toplumsal savlarının izlerine rastlanmaktadır. Kültürel cinsel ahlakın ve cinselliğin düzenlenmesi bağlamında kıskançlığın “aldatılma ihtimalini” sürekli zihinde tutan bir tedbirli tutum ya da bir denetleyici görevini yerine getirdiği öne sürülebilir. Kıskançlık, aldatılma korkusu boyutuyla eğer erkeklikte gömülü kültürel bir patolojiye işaret etmiyorsa “babalık emniyeti” (paternity confidence) ve “babalık yatırımı” (paternity investment) gibi evrimsel psikolojik kavramlar (Daly vd., 1982) ya da Talcott Parsons’ın toplum kuramının işlevselci yaklaşımı gibi bir bakış açısıyla değerlendirilebilir. Bu durumda kıskançlığın kadın üzerinde denetim kurma, kadının tek eşliliği, aile kurumunun muhafazası ve sahiplenilen kültürel ahlaki değerlerin savunusunu amaçlayan bir karaktere sahip olduğu öne sürülebilir.

Aldatılma ihtimalini zihinde canlı tutmak fenomenini açıklamak için sözü edilen evrimsel psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlara ek olarak erkekliğin kırılabilir ve istikrarsız konumu

üzerine yapılan çalışmalar söz konusu fenomene yaklaşırken alternatif bir bakış açısı sunmaktadır. Erkeklik statüsü elde edilmesi için sürekli olarak mücadele verilen bir değerdir ve tekrar tekrar kazanılsa bile kaybedilme ihtimali her zaman masadadır. Erkeklik belirsizlik, mücadele ve kendini kanıtlamayla karakterizedir (Kimmel, 1996) ve kaynağı doğal bir biyolojik olgunlaşma sürecinden ziyade yapay, istikrarsız ve kırılğan bir zeminde duran, değerli ve ayrıcalıklı ödüllerin kazanılmasını gerektiren bir benlik ya da kimlik konumunun arayışı ve onu elde etme mücadelesidir (Vandello ve ark., 2008; Vandello ve Bosson, 2013; Gilmore, 1990). Bu açıdan bakıldığında aldatılma ihtimalini sürekli zihinde tutmak bir yönüyle sahip olunan toplumsal cinsiyet kimliğine yani erkeklığe gelebilecek herhangi bir olası tehdit için hazırlıklı olmak olarak yorumlanabilir. Zor kazanılan ancak kolayca kaybedilebilen bir statü olarak “gerçek erkeklik” ya da daha Türkçesiyle “adam olmak” her zaman tetikte ve hazırlıklı olmayı gerektiren belirsizliğe dayalı yapısıyla büyük oranda kaygıyla karakterize olmuş psikolojik bir örgütlenmeyi temsil etmektedir (Vandello ve ark., 2008). Bu sebeple katılımcıların partnerlerine karşı duydukları ısrarlı şüphe ve aldatılma ihtimalini değerlendiren imajinasyonlar sevilen bir şeyi kaybetmenin yaratacağı olası sonuçlar kadar zor kazanılmış ancak kolayca kaybedilebilecek değerli bir erkeklik statüsünün ve bu statüyle anlam kazanmış bir benlik konumunun yitirilmesi endişesini de taşımaktadır. Kıskançlığın bu tezahürü erkeklığın kırılğan ve istikrarsız zeminde konumlanması üzerine yapılan çalışmaların bulguları ve bu bulgulardan hareketle ortaya koyulan teorik çıkarımlarla uyuşmaktadır.

Kıskançlığa neden teşkil edebilecek olan partnerin geçmiş ilişkilerinden haberdar olma durumu bazı katılımcılar tarafından kaçınılacak bir öge olarak ele alınarak bir mücadele/strateji biçimi olarak da kendisini göstermektedir. Bu bağlamda da katılımcılardan bir kısmı, partnerlerinin geçmiş yaşantıları üzerine düşünmekten kaçındıklarını belirtmişlerdir (Hikmet, Bülent, Nazım, Yaşar). Örneğin Bülent eğer onları düşünürse “işin içinden çıkamayacağımı” söylemekte ve tutumunu şu şekilde gerekçelendirmektedir:

İşe biraz tersten bakalım. Hadi onun bir tane oldu ama benim çok daha fazla oldu. Şimdi onu kafasına takıyor. Bunu düşünmek bana zarar verir. Sonuç olarak bir geçmişte kalmış geçmiş bir şey geçmişten gelip geleceğe damga vurması muhtemel bir şey de yok. Bundan dolayı benim de kurcalamam gereken bir şey olduğunu

düşünmüyorum. (Bülent, 23, onuncu romantik birliktelik, kıskançlık konusunda bencil).

Mümkün olduğu takdirde partnerlerinin geçmiş birlikteliklerini hiç bilmemeyi tercih edebileceklerini de vurgulayan katılımcılar mevcuttur. Örneğin Fazıl (23) *“bilmemeyi tercih ederim. Bilmemek daha iyi olurdu çünkü istemsiz bir şekilde bu duygu beni ele geçirebilir ve hareketlerimin gelişimi yönünde bazı olumsuz şeylere sebep olabilir”* sözleriyle kıskançlığı ortaya çıkarabilecek bir unsurdan nasıl kaçındığını vurgulamaktadır. Partnerin geçmiş ilişkilerinin yanı sıra partnerin sahip olduğu sosyal çevrenin kıskanmaya neden olduğunu da paylaşan katılımcılardan Deniz, partnerinin yakın bir kadın arkadaşının *“yollu”* biri olduğunu düşünmesi dolayısıyla partnerinin arkadaşıyla bulunduğu zamanlarda partnerinden şüphe ettiğini belirtmektedir:

Ya şöyle aslında bizimki spesifik bir örnek kız arkadaşımın kız arkadaşından kaynaklı bu da. O bir tık daha işte aslında böyle tabir etmek istemiyorum da yollu diye tabir edebileceğimiz bir kızdı. En yakın arkadaşı olunca insan ister istemez o kız arkadaşımın kız arkadaşının takıldığı ortamlar şu bu falan filandan ötürü insan böyle bir şüpheye düşüyor bundan ötürü. (Deniz, 21, ilk romantik birliktelik, ortalamanın üzerinde kıskanç)

4.2.2. Koruyuculuk

İlişkilerinde “koruyucu” bir işlevi yerine getirmek katılımcıların büyük bir kısmı tarafından kıskançlık yaşantılarıyla ilişkili olarak yansıtılmıştır. Kıskançlığın partnerlerini sakınan onları özellikle diğer “tehlikeli erkeklerden” uzak tutan işlevi sıklıkla vurgulanmıştır (Fazıl, Hikmet, Deniz, Kaya, Mustafa, Uğur, Sait, Ömür). Katılımcılar partnerlerini bir rakip erkeğin varlığından dolayı kıskandıkları yaşantılarını aktarırken partnerlerini kaybetmeleri riski oluşturabilecek söz konusu erkeklere karşı “tedbirli değerlendirmeler” yapmaktadır. Daha önce iki romantik birliktelik daha yaşamış Fazıl partneriyle aynı sosyal çevreyi paylaşan *“gözünün tutmadığı”* ve *“tekinsiz”* bulunduğu bir erkekten uzak durması için partnerini uyardığını aktarırken, mevcut partnerinden önce 4 romantik birlikteliği olmuş Hikmet (24) ise partnerinin çevresindeki erkeklere güvenmediğini çünkü *“çoğu erkeğin bir kadına cinsel amaçlı yaklaştığını”* ifade etmektedir. Ek olarak bazı katılımcılar önce *“insanlara”* sonra *“erkeklere”* güvenmediklerini ancak partnerlerine güvendiklerini söylemektedir. Örneğin Kaya (27)

kıskanmasına çoğunlukla sebep olan şeyin “hemcinslerine güvenmemek” olduğunu söylemiş kız arkadaşına çok “konduramasa” da bunun yaşanma ihtimalinin kendisini şiddetli bir kıskançlığa sürüklediğini ifade etmiştir. Katılımcıların bazıları partnerlerine ilgi gösteren erkeklerin “niyetinin ne olduğunu” kendi erkeklik, hatta “bekarlık”, deneyimlerinden yola çıkarak çok iyi bildiklerini ancak partnerlerinin bu konuda onları hiç dinlemediğinden yakınmaktadır. Örneğin Ömür (38), bir gece kulübünde partneriyle eğlendikleri sırada partnerine ilgi duyduğunu düşündüğü ve “naif bir yavşaksın” diyerek partnerinden uzaklaşmasını istediği erkeğin partneri tarafından “öyle bir niyeti yoktu” diyerek savunulmasına çok öfkelenildiğini belirtmektedir. Kendisini kızdıran esas unsurun kıskançlık değil “adı gibi emin olduğu” bir konuda partnerinin onu desteklememesi olduğunu da eklemiştir. Sait partneriyle benzer bir konuda yaşadıkları bir tartışmayı şu şekilde aktarmaktadır:

Instagram'dan rastgele birisi yazıyor. Bazı noktada resmi bir şekilde konuşmaya devam ediyor. Ben de diyorum ki bu sana yürüyor diyorum. O da diyor ki sen herkesin bana yürüdüğünü düşünüyorsun diyor. ...bir erkek olarak bir erkeğin tutumunu az çok senden daha iyi tahmin ederim diyorum yapacağı hareketleri. Ben erkeğim çünkü diyorum. Hani ben o adamların geçtiği yolların hepsini geçtim zaten onların yaptığı her şeyi de yaptım. Hani ben o yüzden bu konuda senden daha tecrübeliyim, daha bilgiliyim ve hani her konuda daha iyiyim. Sen bunu anlayamazsın ama ben anlayabilirim diyorum. Senin anlamam daha zor sen daha saf yaklaşıyorsun bu konuda. Hani bana hep şey teklif ediyor zaten istiyorsan açayım instagramı göstereyim diyor. Ben de şey yani hatta arada bir konuşma mesajları da atıyor. Ben istemesem bile güven vermek için. Hani o konuda konuşması sıkıntılı değil ama bu konuda bazı noktalarda saflık yapıyor. (Sait, 22, ilk romantik birliktelik, koşula göre kıskanç)

Kıskançlığa gerekçe olarak gösterilen bir başka unsur da önceki Sait'in beyanında da mevcut olan partnerin “saf” olmasıdır. Bazı katılımcılar partnerlerinin saf olması dolayısıyla onu kıskandıklarını bu yolla onu korumayı amaçladıklarını vurgulamaktadır (Kaya, Bülent, Uğur, Sait). Kıskançlık göstererek partnerlerini korudukları kişileri “diğer erkekler” olarak tarif etmekte, partnerlerinin “saflıklarını” da kapsamında yalnız başka erkeklerin olduğu bir içerikle tanımlamaktadırlar. Birlikteliği bir buçuk yıldır devam eden Bülent kıskançlığının erkekliğinden kaynaklanan bir “koruma içgüdüsünden” kaynaklandığını partnerinin aslında çok zeki bir insan olsa da bazen kendisini “korunmasız göstermeyi” sevdiğini bunun da kendisindeki koruma içgüdüsünü harekete

geçirdiğini aktarmaktadır (Bülent, 23). Hemcinslerine güvenmeyen Kaya partnerinin “iletişim kabiliyeti yüksek olduğu için” insanların bunu kullanabileceğini düşündüğünü söylerken, partneri “gerekli sivriliği göstermediği için erkeğin nemalanacağını” altını çizen Uğur ise bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Biraz şey böyle ya katı bir insan değil çok böyle sivri bir insan değil o yüzden. Hani mesela birini mesela açık konuşayım argo konuşacağım bir erkek bir kıza yürür kız ona mesela gerekli sivriliği göstermezse erkek nemalanır bu durumdan. Aynı o mesele o hesap. (Uğur, 21, ikinci romantik birliktelik, kıskanç)

Katılımcıların kıskançlığın koruyucu işlevini vurgularken her durumda partnere zarar verebilecek bir erkeği kastetmesi göz önünde bulundurulursa söz konusu koruyucu rolün yalnızca partneri kaybetme tehlikesi oluşturabilecek insanlara karşı olması katılımcı erkeklerin kendi “erkeklik haklarını” korumayı amaçladığı olarak da yorumlanabilir. Ayrıca bazı katılımcıların kendi bekarlık (romantik ilişki yaşamadıkları dönem) deneyimleri dolayısıyla “erkek zihninin” nasıl işlediğini çok iyi bildiklerini ve bu sebeple partnerlerine karşı koruyucu tutum aldıklarını söylemesi bir önceki savı destekleyebilecek nitelikte görünmektedir. Koruyuculuk bu anlamda toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkilenebilir (Vandello ve Cohen, 2008). Burada söz konusu olan başka bir erkeğe karşı savunulan erkeklik konumu olabilir. Hegemonik erkekliğin yalnızca kadınlar üzerinde egemenliği değil aynı zamanda diğer erkeklikler üzerindeki üst ast ilişkisini de korumayı amaçlayan bir erkeklik pratiği olması birlikteliği sürdürdüğü partnere yönelik bu koruyucu tutumun madalyonun öteki yüzündeki anlamını sergilemektedir. Burada söz edilen durum her ne kadar gündelik etkileşimler düzeyinde gerçekleşse de, diğer bir deyişle yapısal düzeyde olmasa da, koruyucu tutumun bir yandan sahip olunan erkeklik ayrıcalıklarını yani hegemonyanın sürdürülmesini gözettiği söylenebilir (Connell, 1987; Connell ve Messerschmidt, 2005).

4.2.3. Kültür, Mekan ve Biçim

Alkollü eğlence ortamları birçok katılımcı tarafından kıskançlık duygusunu ortaya çıkarabilecek bir mekan olarak tarif edilmektedir. Katılımcılar partnerlerinin bu

nitelikteki ortamlarda vakit geçirdikleri esnada kıskançlık düzeylerinin arttığını belirtmektedir (Hikmet, Deniz, Kaya, Nazım, Mustafa, Uğur, Sait). Örneğin Hikmet (24) partnerinin alkollü bir ortamda bulunmasının kıskançlık düzeyini arttırdığını şu şekilde ifade etmektedir: *“yani aslında alkollü ortamlarda bulunması birazcık benim hani şeyimi arttırabiliyor.... o durumda hani alkollü dozajı fazla olunca kafasının gitme ihtimaline karşı insanın aklına hani öyle düşünceler gelebiliyor”*. Katılımcıların ifadelerinde herhangi bir alkollü mekandan ziyade özellikle gece kulübünü kastettikleri görülmektedir. Alkol ve bilincin kaybedilmesine yapılan vurgu bazı katılımcıların aktarımlarında ön plana çıkmaktadır (Hikmet, Deniz, Nazım, Mustafa). Gerçek bir birlikteliğe tekabül edecek ilk birlikteliğini yaşadığını ifade eden Nazım (22) partnerinin *“bilincin kendini tekrarlayamadığı”* bir ortam olarak tarif ettiği alkollü ortamlarda bulunmasının kendisi için *“riskli ve küçük düşürücü”* bir durum olacağını belirtmiştir. Uğur ise partnerinin bir gece kulübünde olmasını ihtimal dahilinde bile görmemektedir:

Ya aslında bu şey ön yargı bir noktada ön yargı. Şey yapamazsın ki mesela hiç hayatım boyunca şeyi düşünmedim kız arkadaşım mesela cluba giderse cluba giderse clubda ne yaşanır. Cluba gitmesi direkt sıkıntı. Yani giriş cümlesi zaten çok büyük sıkıntı. Ben gitsem o da sıkıntı yaratır. Bunlar ezbere hareketler yani kesinlikle. (Uğur, 21, ikinci romantik birliktelik, kıskanç)

Mekan ve duygu arasındaki bu eşleşme kültürün nesne ve özne arasında duygular aracılığıyla bağ kurmasına işaret etmektedir. Affect teori, toplumsal mekanların bireylerde belirli duyguları uyandırabilecek bir etkiye sahip olduğunu öne sürmesi açısından bu bulguyla uyumaktadır (Ott, 2017). Mekanlar bireylerin bedenlerinde somut tepkiler uyandırabilmekte ve tepkinin niteliği ve değeri kültür ve inançlar aracılığıyla belirlenmektedir (Gottzen, 2017; Massumi, 1995; Pernau, 2014). Yani mekanlar bir yandan kültürel olanı muhafaza ederken diğer yandan onu aktarmaktadır. Kültürün aracılığını düşündüren işaret katılımcıların, vurguladıkları bilincin kaybedilme ihtimalini sağlık durumundaki bir bozulma olarak değil partnerin ilişkiye zarar verebilecek eylemlerde bulunmasına işaret edecek anlamda kullanmasıdır. Bütün bu söz edilenler kültürel cinsel ahlak, toplumsal mekanlar ve duyguların oluşturduğu bir anlam üçgeni ve normatif sürekliliği sağlayan bir üretim mekanizmasını düşündürmektedir. Bu üçgen ve yerine getirdiği görev bize toplumsal gerçekliğin ilişkisel boyutta somut bir örneğini sunmaktadır.

Partnerin başka bir erkekle fiziksel temasta bulunması da bazı katılımcıların partnerlerini kıskanmalarına sebep olmaktadır (Deniz, Yaşar, Orhan, Cömert). Deniz (21) bu yaşantısını alkollü eğlence ortamlarına da atıfta bulunarak şöyle özetlemektedir: “...orada sonuçta karşı cinsle fiziksel olarak da bir etkileşim var ve alkollü bir ortam olduğu için sonuçta bilinç de pek yerinde olmuyor bu tabii ki de kız arkadaşım istese de istemese de benim için bir sıkıntı yaratır”. Partnerinin tanımadığı insanlarla “samimi” temaslarının kendisini kıskançlığa sevk ettiğini belirten Yaşar (21), samimi teması “kahkahalarla konuşmak” ve “sarılmak” olarak tanımlamaktadır. Kendisini kıskanç olmayan biri olarak tanımlayan Cömert (22) ise kendisini rahatsız eden ve kıskançlık duygusu uyandıran teması partnerinin değil bir başkasın partnerine karşı yaptığı “sarılmanın biraz ilerisine giden temas” olarak tarif etmektedir.

Kültürel uyuşmazlıkların kıskançlıklarına kaynaklık ettiği bazı katılımcılar tarafından vurgulanmaktadır. Partnerlerin benimsedikleri yaşam tarzından hoşnut olmamak ve kendi değer bütünlükleri ile çatışmak katılımcıların kıskançlık duygularını harekete geçirmektedir (Hikmet, Deniz, Bülent, Uğur). Bazı ortamlarda kıskanmayı sosyal bir gereklilik olarak sergilediğini belirten Bülent sözünü ettiği sosyal gerekliliği ailesinden gördükleri ile açıklamaktadır:

Ailelerimize bakalım hiç yani ben mesela annemin kalkıp da ben işte şuraya şu kişiyle gidiyorum deyip evden çıktığını ben görmedim. Herhangi bir ailede de bir annenin bunu yaptığını hiç görmedim. Sonuçta yetiştiğimiz ortam belli yani şöyle bir toplumda yaşıyoruz akşam sekizden sonra bir kadın eve geldiği... Yani işten sonra bir yere gidecekse kocasından izin alır. Böyle bir toplumda yaşadığımız için bu bence konuşularak baskılanarak bir şey de değil yaşamın içinde böyle gördüğümüz için bu şekilde geliyor. Yani kim karısı işten sonra bir yere gittiğinde bunu eve geldiğinde, eve karısı geç geldiğinde öğrenmek ister? Kimse istemez. (Bülent, 23, onuncu romantik birliktelik, kıskançlık konusunda bencil)

Ömür ise ilişkilerinde kıskançlığın başat bir konuma yerleşmemesini tıpkı Bülent gibi yetiştiği ailenin pratikleriyle gerekçelendirmektedir:

Aileden gelen bir şey belki bilmiyorum...Yani miç miç ve sıkı aile ilişkilerimiz yok aslında daha esnek ama çok güvenilir zeminlerde çünkü işte benim annem de memurdu ve çalışıyordu ve işte tek başına çıkabiliyordu, bu arada alt şeyini geçeyim tekrar, hani Erzurum doğumluyum ben bahsettiğim olayların çoğu da Erzurum'da geçiyor istediği gibi giyinebiliyordu zamanında istediği gibi takılabiliyorlardı... Dolayısıyla ben o şekilde yaklaşıyorum öyle de yaklaşıldığımı düşünüyorum çünkü öyle gördüm öyle büyüdüm ki yani arada ne bileyim işte annem babamı kıskanırdı arada ama mesela babamın hiç anneme karşı böyle bir şey işte duyduğunu yaşadığını bilmem de görmem de. Ki dediğim gibi çalışıyordu işte sosyal çevresi de vardı. Dışarı da çıkıyordu falan öyle. (Ömür, 38, ikinci romantik birliktelik, dönemselsel olarak kısıkanç)

Bu iki örnek kültürün insanların duygu dünyaları üzerinde etkisini çarpıcı biçimde göstermektedir. Duyguların üzerinde aileden gelen yani mikro kültürün ne denli etkili olabileceği göze çarpmaktadır. Partneriyle farklı kültürel değerlere sahip olduğunu belirten Hikmet (24) normalde çok kısıkanç biri olmasa da partnerinin bu konudaki beklentisinden dolayı kısıkançlık konusundaki tutumlarının değiştiğinden bahsetmektedir. Partnerinin yaşam tarzından dolayı onu kıskandığını belirten Deniz, onun Trakyalı olmasından dolayı kendisine göre daha “açık bir düşünce yapısına” sahip olduğunu partnerinin yaptığı bazı hareketler “onun normali” olsa da kendi yetiştiği aile yapısından dolayı bunları normal karşılayamadığını aktarmaktadır. Ayrıca her ne kadar klasik “Türk erkeği profili dışına çıkma” gibi bir çabası olsa da özellikle kısıkançlıktan sıyrılamadığını ifade etmektedir (Deniz, 21).

Bazı katılımcılar partnerlerinin giyim alışkanlıklarının onları kıskanmalarına sebep olduğunu belirtmiştir. Partnerinin “kıskanmayı gerektirecek giysiler” giydiği durumlarda onu kıskandığını ifade eden Kaya (27)’nin yanı sıra, “açık” giyim tarzının özellikle başka erkeklerin ona olan bakışları sebebiyle kendilerini kısıkançlığa sevk ettiğini vurgulayan katılımcılar da bulunmaktadır. Ortaöğretim mezunu ve sabit ücretli bir çalışan olan Yaşar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Gittiğimiz bir mekanda diyelim yani partnerimin giyim tarzı, abes bir şekilde açık giyiyorsa bu beni rahatsız eder ve kıskanırdım hatta söylerim böyle giyinmemesini. Hayatına müdahale etmiş olurum ama gerçekten rahatsız edici olduğu için söylerim bunu. Yani açık giyinmesini istemem o yüzden rahatsız olurum yani herhangi bir mekanda başka birisi bakınca bakışlarıyla... birisinin bakışlarıyla bile rahatsız olabilirim. (Yaşar, 21, ilk romantik birliktelik, kısıkanç)

Katılımcılar bahsettikleri unsurları neden rahatsız edici bulduklarını ailelerinden nasıl gördükleriyle ilişkilendirmektedir. Bu, hangi davranışın ya da tutumun hangi duyguya sebep olacağı konusunda aile eğitiminden gelen bir etkiye işaret edebilir. Duyguların anlamlandırılması noktasında mikro kültürün düzenleyici etkisi görülmektedir. Bununla birlikte “kıskanmayı gerektirecek giysiler” ifadesi bir materyalin bir duyguyla iç içe geçişinin, anlamsal olarak ona bağlanmasının ve hatta o duyguyu ortaya çıkaracak bir koşula dönüşmesinin açık bir örneğini sunmaktadır. Bu örnek özelinde, kültürün her boyutunda olduğu gibi duygular kültürünün de insan yaşamında araşsal değer taşıyan nesnelere ile bir ilişkilendirme kurabildiğini başka bir deyişle belirli nesnelere aracılığıyla somutlaşabildiğini iddia edebiliriz.

4.2.3. İlişki Süresi ve Deneyimi

Kıskançlık durumu ve düzeyi, romantik ilişkilerdeki ilişkinin süresine göre farklılık göstermektedir ki araştırmanın bazı katılımcıları kıskançlık deneyimlerinin ilişkilerinin yeni başladığı dönemlerde daha yoğun olduğunu ve ilişkilerine daha sık bir sorun olarak yansıdığını vurgulamışlardır (Fazıl, Deniz, Kaya, Nazım, Uğur). Kıskançlık duygusunu mümkün olsa deneyimlemek istemeyen Fazıl ilişkisinin başlangıç zamanlarında yaşadığı kıskançlığı şu şekilde ifade etmektedir:

...şeydi aldatılır mıyım korkusu ya da yani başka nasıl söyleyeyim daha önce birini aldattı mı? Çünkü bana göre şeydi daha önce birini aldattıysa beni de aldatılabilir gibi bir düşünceydi. İlişkiye yeni başlamıştık. (Fazıl, 23, üçüncü romantik birliktelik, kıskançlıktan kaçmıyor).

İlişkinin ilk dönemlerinde olduğu için partnerini “kaybetme korkusu” yaşadığını belirten Deniz o dönemde daha “agresif” bir kıskançlığı olduğunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde Kaya (27) ilişkileri ilerleyip evlilik kararı aldıktan sonra kıskançlık düzeyinin düştüğünü belirtmektedir. Ayrıca Kaya partnerinin bu kararı aldıktan sonra “kıskanılacak şeyler yapmamasını” da kıskançlık düzeyini azaltan bir unsur olarak görmektedir.

Bazı katılımcılar kıskançlığın “*ciddi ilişkilerinde*” daha sık deneyimledikleri bir duygu olduğuna işaret etmektedir (Hikmet, Bülent, Sait, Ömür). Sait (22), ilişkinin statüsü ve kıskançlık arasındaki ilişkiyi için şunları söylemektedir: *bir ilişkide belirli bir ciddiyete gerildiği zaman her türlü kıskançlığın olduğunu düşünüyorum. Belirtmese bile içten içe kıskandığımı düşünüyorum. Çünkü kıskançlık olmadığı zaman ne bileyim tam ciddiyete oturmadığını görüyorum*. Hikmet ve Bülent bu durumu bir “*ortak gelecek planına*” sahip olmakla açıklamaktadır. Daha önce evlilik kararı aldıktan sonra ilişkisi sonlanan Hikmet (24), evlilik kararı alınan ilişkisinde “*son dakika golü yememek*” için birbirlerini daha çok “*kolaçan*” etmeye başladıklarını vurgulamaktadır.

Katılımcılar ilişkilerinin yeni başladığı ilk dönemlerde daha yoğun kıskançlık yaşadıklarını vurgulamaktadır. Bu durum partnerini kaybetme korkusu ve partnerini yeterince tanımamakla ilişkilendirilmekte ve ilişki ilerledikçe azaldığı vurgulanmaktadır. Benzer biçimde ilişki süresi uzadıkça kıskançlık düzeyinin azaldığını bulgulayan çalışmalara rastlanmaktadır (Lantagne ve Furman, 2017). Bazı katılımcılar ise kıskançlığın daha çok “*ciddi*” ilişkilerde deneyimledikleri bir duygu olduğunu söylemiştir. Ciddi ilişki ile “*ortak bir gelecek planına sahip olmak*” ve “*yaşanmışlıkların fazla olması*” kastedilmektedir. Kıskançlık duymanın ilişkinin “*ciddiyete oturması*” açısından bir gösteren olması da bazı katılımcıların ifadelerinde yer almaktadır. Bu iki bulgu katılımcıların kıskançlığı değerlendirmekte ilişki süresi ve deneyimi açısından ayrışmasını göstermesi açısından önemlidir.

4.2.4. Partnerin Kıskanılma Arzusu

Bazı katılımcılar kıskanmalarına sebep olarak “*partnerlerinin kıskanılmak istemesini*” göstermektedir (Hikmet, Yaşar, Uğur, Sait). Partnerinin kendisine olan sevgisini kıskanmak üzerinden anlamlandırıldığını söyleyen Uğur (21), şu yaşantısıyla durumu örneklemektedir: “*Ya bazen bana şey diyor. Sen beni hiç kıskanmıyor musun falan diyor ama bazen bunu ciddiyetle diyor. Kıskandığımı biliyor ama bazen kıskanmadığının şüphesine düşmek bile onu şey yapıyordu üzüyordu yani*”. Öte yandan bazı katılımcılar

partnerlerinin onları kıskandırmak için bilinçli olarak belirli davranışları sergilediklerini değerlendirmektedir ki bunlardan biri olan Hikmet, kıskanmaktan hoşlanmadığı halde partnerinin “kıskandırma taktikleri” aracılığıyla kıskançlığa sürüklendiğini ifade etmektedir:

Aslında hani bu tamamen hani umursamaz olduğumu düşünüyordlardı. Halbuki ben karşı tarafın tamamen rahat etmesini ve ilişkiden sıkılmamasını istiyordum. Hani baktığımda orta seviyeye çıkınca bir tatmin olma duygusuna erişiyorlardı. Hani zaten ben bunu elde etmişim yapıları ve kontrol edebileceklerini düşünüyordlardı hayatımı. En üst seviyedeyken de bu sefer kendileri hani bıkmaya başlıyor bu durumdan hani 'Ben ne yarattım değil de sen böyleydin zaten' tarzı bir suçlama yapıyorlar. (Hikmet, 24, dördüncü romantik birliktelik, kıskanç değil)

Bu noktada katılımcıların partnerlerinden aldıkları söz konusu talep geleneksel ilişki normlarına uygun bir ilişki yaşamak isteğinden kaynaklanan bir talep olarak görülebilir. Bu bulgu kıskançlığın sevginin bir ölçütü olarak değerlendirilmesinin kıskançlığı nasıl gerekçelendirebileceğini göstermesi açısından önemli görünmektedir. Hegemonik erkeklik konseptinde önemli bir yer tutan vurgulanmış dişilik kavramı bu noktada aydınlatıcı olabilir (Connell, 1987; Connell ve Messerschmidt, 2005). Vurgulanmış dişilik, toplumun kadınlık için ideal olarak gördüğü belirli rol ve davranışları temsil etmekle birlikte aynı zamanda kadınların, toplumun kendilerinden beklediği bu idealleri nasıl içselleştirdiğine ve yeniden ürettiğine vurgu yapan bir kavramdır. Katılımcıların sözünü ettiği kıskandırma taktikleri koruyuculuk kısmında sözünü ettiğimiz erkeklik konumunu ve ayrıcalıklarını muhafaza etme motivasyonunu tetiklemeyi amaçlayan bir strateji olarak yorumlanabilir. Bu yolla kadın partner toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki eşitsizliğin meşrulaştırılmasına aracılık etmektedir. Çünkü partnerini kıskandırarak elde etmeyi amaçladığı sevgi ya da ilgiyi kıskançlık gibi kolayca kısıtlayıcı ve yıkıcı pratikleri doğurabilecek bir duygudan beklemektedir. Başka bir deyişle partnerinden dolaysız edinebileceği duygusal tatmini cinsiyetlenmiş pratikler aracılığıyla elde etmeye yönelmektedir.

Yaşar (21), partnerini kıskandığı çoğu durumun aslında partnerinin “kendini kıskandırmaya çalışmasından” kaynaklandığını değerlendirmektedir. Aksi durumda yani

partnerinin kendini kıskandırmaya çalışmadığı durumlarda ortaya çıkan kıskançlığın sorun teşkil edeceğini düşünmektedir. Bu katılımcıda da görülebileceği gibi bazı katılımcılar kıskançlığı salt dışsal sebeplerde aramaya ve bir neden-etki bağlamıyla gerekçelendirmeye motive görünmektedir. Kıskançlığın kavranışı da bu açıdan bir duygu değil bir tepki olarak gerçekleşmektedir.

4.3. KISKANÇLIĞA EŞLİK EDEN DUYGULAR

Kesinlikle partnerime karşıydı yani partnerime karşı duyuyordum. Çünkü karşıdaki insanlara zaman zaman duyduğum da oldu çünkü partnerimin bir ilişkisi olduğunu bildiği halde partnerimle iletişime geçmeye ve onu etkilemeye çalışan insanlar oldu ama burada sorunun yine partnerimle ilgili olduğunu çünkü böyle bir gerçek varken onlara belli başlı şartlarda özgürlük alanı tanıdığını düşünüyorum. Bu yüzden öfkeye kapıldığım iki yönlü de oluyordu. (Nazım, 22, ilk romantik birliktelik, çok kıskanç değil)

Görüşülen erkeklerin, kıskançlıkla beraber deneyimlediği duygular arasında öfke duygusu önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcılar kıskançlıklarına öfke duygusunun sık sık eşlik ettiğini aktarmaktadır. Bu öfke bazen partnere bazen de rakip erkeğe yönelmektedir. Katılımcıların zaman zaman gergin ya da sinirli olduğu için kıskandığını söylemesi de kıskançlık ve öfkenin karmaşık bir bütünlüğü temsil edebilmesi açısından dikkat çekici görünmektedir. Katılımcılar değersiz hissetmeyi ve üzüntüyü de kıskançlık duygusuyla beraber deneyimlediklerini ifade etmektedir. Kıskançlık ve yetersizliği birlikte duyduğunu belirten katılımcılar da mevcuttur. Yetersizlik hissini eşlik ettiği kıskançlık yaşantılarında partnerin niyetine yönelik tahminde bulunma ve rakip erkekle kendini kıyaslama çabası ön plandadır.

4.3.1. Kıskanmak ve Öfke

Katılımcıların partnerlerini kıskandıklarında deneyimlediklerini belirttikleri en yaygın duygu öfke duygusudur. Kıskançlık deneyimlerinde partnere ya da rakip erkeğe karşı öfke duyma sıklıkla vurgulanmaktadır (Fazıl, Levent, Deniz, Kaya, Bülent, Nazım, Yaşar, Uğur, Aziz, Sait, Ömür). Örneğin partnerini ondan hiçbir erkeğin alamayacağını

dile getiren Bülent (23), başka bir erkeğin partnerine ilgisini fark edip partnerini kıskandığı anlarda öfke duyduğunu ve bunun “*korkutucu*” bir duygu olduğunu çünkü kendi öfkesinin yol açabileceği sonuçlardan çekindiğini ifade etmektedir. Ayrıca duyduğu öfke için “...üzülmem gereken durumlarda, daha çok (çoğunlukla) öfkeleniyorum. Sebebini hala ben de anlayamadım” değerlendirmesini yapmaktadır. Daha önceki beyanlarında kıskanmayı partnerini merak etmekle ilişkilendirmiş Levent (22), kıskançlığı burada bir “*öfke durumu*” olarak tanımlamakta, kıskançlığa sebep olan yaşantı tekrarlı değilse sadece “*rahatsız*” hissettiğini ancak yaşantıda tekrar söz konusu ise “*sinirlendiğini*” ifade etmektedir. Öfkenin kime yönelik olduğu noktasında katılımcıların ayrıştığı görülmektedir. Bazı katılımcılar kıskandıklarında öfkelenedikleri kişinin partnerleri olduğunu belirtmektedir (Levent, Deniz, Bülent, Nazım, Uğur, Aziz, Ömür). İlk uzun süreli romantik birlikteliğini yaşayan Aziz (23), kıskandığında partnerine karşı “*sinirli ve sert*” olabildiğini partnerine karşı sözel olarak kırıncı bir yaklaşım sergilediğini aktarmaktadır. Kıskançlık sebebiyle sonu ayrılığa giden sorunlar yaşayan Deniz, kıskandığında partnerine neden öfkelenildiğini “*erkek beynini bilmek*” ile temellendirdiği şu sözlerle gerekçelendirmektedir:

Ya öfke tabii ki de kız arkadaşşıma karşı oluyor. Çünkü sonuçta ben de bir erkeğim erkek beyninin nasıl çalıştığını mantalitesinin nasıl ilerlediğini az çok biliyorum çevremden. Bu sebepten ötürü onlara karşı kendi bekar şey kız arkadaşım yokken ki hareketlerimi baz aldığımda tepki çok da erkeklere olmuyor. Genelde kız arkadaşşıma oluyor. (Deniz, 21, ilk romantik birliktelik, ortalamanın üzerinde kıskanç)

Uğur (21), kıskançlığın kendisinde öfkeye sebebiyet verdiğini belirtmekle birlikte partnerinin bu konuya çifte standartla yaklaştığını bu durumun kendisini “*ayyar*” ettiğini ve kıskançlığın yanı sıra ayrıca öfkelenirdiğini dile getirmektedir: “*o kendini biraz çifte standartta tutuyor. İşte instagrama koyulan fotoğraf olsun takipçi olsun bilmiyorum çifte standart istiyor*”. Katılımcıların bir kısmı ise bazı yaşantılarında partnerlerini kıskandıklarında kıskanmaya sebebiyet veren erkeğe de öfke duyduklarını ifade etmektedir (Fazıl, Levent, Bülent, Nazım, Yaşar, Uğur, Sait). Örneğin Yaşar (21), partnerine başka bir erkeğin ilgi duyduğunu fark ettiği durumlarda partnerine belli etmemeye çalıştığını, rakip erkeğe sinirlendiğini ve fırsat bulması halinde karşı tarafı uzak durması için uyardığını ifade etmektedir. Bülent (23) ise bu durumu “*kendisine*

yapılan bir saldırı” olarak değerlendirdiği için diğer erkeğe öfke duyduğunu aktarmaktadır. Katılımcılardan Sait, partnerinin eski sevgilisinin, partnerine rahatsız edici derecede tekrar beraber olma talebinde bulunduğu yaşantısını şu ifadelerle aktarmaktadır:

En son kız arkadaşım da beni tuttu. Karışma dedi çünkü olayların daha da büyüyeceğinin farkında. En son ben sinirlendim instagramdan ekledim...Ben de bayağı bir küfürleştim adresimi verdim, gel bekliyorum diye. Orada birazcık şey oldu. Biraz işte kavgacı bir şekilde yaklaşmış olabilirim de artık gına geldi. Hani şimdi benim ilişkimin benimle flörtleşirken başlıyordu bu sorun... En son ben de o tolerans noktamı doldurdum. Ben de en son patladım. Baya çocukla küfürleştik bir şey diyemedi zaten. En son dedim seni dedim şurada bekliyorum dedim. Gel dedim konuşalım dedim. Gel saldıracak san da gel dedim, gel dedim, kozlarımızı paylaşırsak paylaşalım ki şu olay çözülsün artık. Ki gelseydi de düzgün birazcık işte üst perdeden konuşurdum muhtemelen sinirli bir şekilde agresif bir şekilde devamında da onun verdiği cevaba göre ya saldırdım ya da dururdum duruma göre. Orada bir tık agresif yaklaşmış olabilirim ama benim o yaklaşımım olayı çözdü biliyor musun? Ben o çocuğa öyle yaklaştıktan sonra bir kere daha aramadı. (Sait, 22, ilk romantik birliktelik, koşula göre kıskanç)

Kıskançlık öyle görünüyor ki öfke duygusu ile sık sık deneyimsel kesişim kümeleri oluşturmakta ve eşzamanlı deneyimlenmektedir. Bazı katılımcıların “erkekliği adı gibi bilmeye” yaptığı vurgu kıskançlığın anlamlandırılmasında, bireyin erkeklik kimliğine ya da erkek olmaya dair algısıyla da şekillendirildiğini göstermektedir. Öfkenin kime yöneldiğinin çeşitlilik göstermesi, içsel hegemonyayı mı yoksa dışsal hegemonyayı korumayı amaçladığı konusunda fikir vermektedir (Demetriou, 2001). Partnerine başka bir erkeğin ilgi gösterdiği yaşantılarda rakip erkeğe yönelik söylenenler (kendine saldırı), kıskançlığın partneri kaybetme tehlikesinin yanında diğer erkeklerle rekabet halinde olmakla da ilgili olabileceğini göstermektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005). Görünen o ki kıskançlık ve rakip erkeğe karşı uyandırdığı öfke duygusu toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin muhafazası açısından önemli bir mücadele alanını temsil etmektedir. Ancak bu mücadele bir hegemonik erkeklik ve tabi kılınmış erkeklikler arasında değil, hegemonik erkeklikler arasında gerçekleşmektedir (Messerschmidt, 2015b; Messerschmidt ve Messner, 2018). Ayrıca Bourdieu terminolojisinden hareketle kıskançlık duygusunun ve ortaya çıkardığı toplumsal pratiklerin erkeklik kimliğini ve bu kimliğin statüsünü muhafaza etme mücadelesinin gerçekleştiği başka bir “erkeklik alanını” bize tanıttığını söyleyebiliriz (Coles, 2008, 2009).

Toplumsal cinsiyet kimliğine yönelmiş tehditlerle karşılaşmanın erkeklerde fiziksel agresyon sergileme ile güçlü ilişkisi bulunmaktadır (Vandello ve ark.,2008; Vandello ve Bosson 2013). Çünkü belirsiz, kırılğan ve istikrarsız niteliklerle örgütlenmiş erkeklik benliği taşıdığı daimi kaygıyla sahip olunan erkeklik statüsünün her an kaybedilme ihtimaline hazırlıklı olduğu için ekseriyetle savunma mekanizmalarını çalıştırmaktadır. Öfke duygusu, fiziksel agresyonu ortaya çıkarmaya müsait bir zemine sahip olması sebebiyle algılanan tehdit ve agresyon arasındaki ilişkinin katalizörlerinden biri olarak önerilebilir (Birkley ve Eckhardt, 2015; Gardner ve Moore, 2008). O halde katılımcıların kıskançlık duygularının ve ona eşlik ettiğini belirttikleri öfke duygusunun ne ölçüde toplumsal cinsiyet kimliğine ya da erkeklik statüsüne yönelmiş bir tehditten kaynaklandığı sorgulanmalıdır. Engellenme ve agresyon arasındaki ilişki klasik psikanalitik literatürde yerleşik temalardan biridir. Kıskançlığı hem sahip olunan romantik birlikteliğin hem de kazanılmış erkeklik statüsünün (örneğin bir kadına “sahip” olmak) sürekliliğine ve doyumuna ket vurabilecek bir risk faktörünü algılamak ve bu yönde eyleme geçmek olarak düşünürsek engellenme ve agresyon arasındaki ilişki burada da onaylanmaktadır.

Bazı katılımcıların ifadelerinde öfke, kıskançlıktan önce ortaya çıkıyormuş gibi tarif edilmektedir. Bu katılımcılar deneyimlerini önce öfkelenip ardından kıskanmak gibi karmaşık bir izlek ile aktarmaktadır. Bericat (2016) ikincil duyguları, aralarında öfkenin de bulunduğu kimi birincil duyguların, kültür ve toplum tarafından içeriklendirilmiş bir kombinasyonu olarak tanımlamaktadır. Buradan hareketle kıskançlığın da ikincil ya da toplumsal bir duygu olmasının benzer bir dolayımı yaratabileceği yani burada katılımcıların sözünü ettiği “öfkeden çıkan kıskançlığın” toplumsal ya da kültürel bir “mesaj” içerdiği düşünülebilir (Damasio, 1999; Kemper, 1987).

4.3.2. Kıskanmak ve Üzüntü

Kıskanmanın üzüntüye sebebiyet vermesi katılımcıların kıskançlık deneyimlerinde yer aldığını vurguladığı bir diğer noktadır (Fazıl, Hikmet, Nazım, Mustafa, Aziz). Örneğin Mustafa (22) üzüntüsünü şu şekilde dile getirmektedir: “*Öfkeden ziyade dediğim gibi bir*

kırgınlık hissi vardı yani üzülmiştim yani. Çünkü gerçekten dans etmek yani ben onunla dans ederken güzel hoş duygular yani içinde bulunuyorum". Partnerinden yeterince ilgi görmemenin kendisine "değersiz" ve "üzgün" hissettirdiğini vurgulayan Aziz (23), partnerinin kendisini "yara bandı" olarak kullandığı şüphesiyle partnerini kıskandığını ifade etmektedir. Benzer biçimde Fazıl (23) partneriyle baş başa oldukları ortamlarda partnerinin kendisiyle değil telefonuyla ilgilenmesinin değersiz hissetmesine ve kıskanmasına neden olduğunu, kendisini "ben niye buradayım?" diye sorgulamaya ittiğini aktarmaktadır. Fazıl'ın vurguladığı "ilişkinin anlamını sorgulama noktasına gelme" boyutu Nazım (22) tarafından kıskanmanın kendisini "boş vermişlik" tutumuna yönlendirmesi olarak tarif edilmektedir: "Boş vermişlik hissine kapılıyordum yani artık çabalamak gereksiz, o yolu çoktan belirlemiş. Bu hissini tam anlamıyla insan ilişkilerinde kavranamayan bir gerçek olduğu hissine kapılıyorum".

4.3.3. Kıskanmanın "Yetersiz" Hissettirmesi

Araştırmanın bazı katılımcıları kıskanmalarına yetersizlik hislerinin kaynaklık ettiğini belirtirken bir kısmı kıskandıkları için kendilerini sorguladıklarını bunun da yetersiz hissetmeye neden olduğunu aktarmıştır (Fazıl, Hikmet, Bülent, Nazım, Uğur, Aziz, Cömert). Lisans son sınıf öğrencisi Cömert bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Daha önceki partnerimde özellikle belki o partnere karşı kendimi yetersiz görmemden ama spesifik bir kişiye karşı kıskançlık olmuştu. Partnerimin bir arkadaşı ve ondan da yani hoşlanan birisi. Yani o spesifik bir kişi. Onunla geçirdiği zamana karşı özellikle karşı olmuştur. İkişinin yan yana olmasını istememek doğrultusunda olmuştu. (Cömert, 23, üçüncü romantik birliktelik, kıskanç değil).

Fazıl (23) partnerinin kendisine olduğundan daha "flörtöz" biçimde başka erkeklere davrandığını düşündüğü durumlarda kendisini yetersiz hissettiğini "onda ne var da bende yok?" dediğini şöyle aktarmaktadır: "Mesela başka bir kişiye yaptığı bir hareket mesela bana yaptığından daha farklıysa yani hani mesela nasıl diyeyim daha flörtözse kendimi bazen böyle kıyasa sokuyorum". Fazıl'ın beyanındaki "flörtöz" ifadesinde de görülebileceği gibi kıskançlık zaman zaman "partnerin niyetine" yönelik değerlendirmeleri içermektedir. Aynı ifadedeki bir başka husus olan "kendini kıyasa sokma" yetersizlik hislerini betimlemeleri sırasında başka katılımcıların beyanlarında da

ön plana çıkmaktadır (Fazıl, Bülent, Nazım, Uğur). Örneğin Nazım kıskançlığına eşlik eden yetersizlik duygusunu şu şekilde aktarmaktadır:

Onlara karşı davranışlarım şu şekilde oluyordu yani onlar hakkında bilgi edindiğimde çevrelerinden ya da arkadaşlarımdan ya da partnerimden onları ister istemez kendimle kıyaslayabiliyordum ve bu noktada bazen var oldukları kişi olarak onları küçümseyebiliyordum. Ya da benden üstün nitelikleri olduğu zamanda kıskanabiliyordum yani. (Nazım, 22, ilk romantik birliktelik, çok kıskanç değil).

Bazı katılımcılar ise söz konusu kıyaslamayı kendilerinin üstünlüklerini vurgulayarak yapmaktadır. Örneğin Bülent (23) başka herhangi bir erkeğin partnerini ondan alamayacağını gülerek ifade etmektedir. Benzer şekilde partnerinin ikinci birlikteliği olan Uğur (21), *“partnerinin hayatına girmiş insanlar arasında kendimi en iyi görüyorum”* demiştir.

Katılımcı beyanlarında; yetersiz hissettiği için kıskanmak ve kıskandığı için kendini sorgulamanın getirdiği yetersizlik gibi iki farklı yetersizlik teması ortaya çıkmaktadır. Yetersiz hissettiği için kıskanmak aşına olduğumuz bir psikolojik olguyken kıskançlık duygusuna “acaba neden kıskanıyorum, yoksa yeterince iyi değil miyim?” gibi bir sorguyla yönelmek kıskançlığın toplumsal bağlamına işaret eden bir anlam taşıyor olabilir. Kıskançlık, giderek daha az hoş görülen ve sıklıkla “özüvensizlik” ve “düşük öz saygıyla” ilişkilendirilen bir duyguya dönüşmüştür (Yates, 2000). Bu bulgu Bridges ve Pascoe’nun (2014) toplumsal cinsiyet düzenindeki yapısal kriz eğilimlerine verilen ilişkişel bir tepki olarak tanımladığı erkekliklerdeki hibridizasyon süreçleriyle ilişkili görünmektedir. Bir zamanlar güçlü ve erkeksi bir duygu olan kıskançlık duymak zamanla zayıf bir imaja tekabül etmeye başlamıştır. Dolayısıyla deneyimlenen ve performe edilen erkeklik hegemonyayı sürdürmek için kimi sorgulamalara yönelmektedir (Connell ve Messerschmidt 2005; Messerschmidt 2018; Messerschmidt ve Messner, 2018). Bu durumda birey kıskançlığı deneyimleme tarzının değişen toplumsal yargıların yarattığı “yeni duygular sözlüğüne” uygunluğunu da müzakere ederek duyguların tarihsel, kültürel ve sosyodinamik yapısı hakkında ipuçları vermektedir. Buradan hareketle duyguların

toplumsal statüsünün değişimi ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişki konusunda zengin bir araştırma alanının bulunduğunu söyleyebiliriz.

Bazı katılımcılar partnerlerini kıskandıklarında kendilerini karşılaştırma yaptıkları kişiden üstün görüyorlarsa onları küçümsediklerini eğer tersi söz konusuysa partnerlerini kıskandıklarını aktarmaktadır. Bu, erkeklik kimliğinin ya da erkek olmanın, aşağılanma (veya utanç) ve büyüklenme arasında bıçak sırtı bir pozisyonda konumlanabildiğini göstermesi açısından önemli bir vurgu olarak göze çarpmaktadır (Kimmel, 2013; Selek, 2012; Sancar, 2009).

4.4. KISKANÇLIKLILA BAŞA ÇIKMA

Ya mantığım diyor ki yapmamalısın ama stolklamaya kadar gittiği noktalar oluyor bazen. Acaba kimle ne yapıyor nerede, kendisi söylese bile aslında güveniyorum ama içimden böyle niyeyse bir mekandaki hikayelere bakayım diye içimden geçiyor. instagrama giriyorum, nerede şu kafede, hemen bakayım orada kimler var diye mantığım duygularım arasında gidip geliyorum. (Aziz, 23, ilk romantik birliktelik, koşula göre kıskanç)

Görüşülen erkeklerin kıskançlık duygularıyla başa çıkarken birincil hedeflerinin kıskançlığın nedenlerinde başat etmen olarak ön plana çıkan partnerden şüphe etme hususunda yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcılar kıskançlık duygusunun olumsuz çıktıkları ile başa çıkarken temel stratejileri duydukları “şüpheyi gidermeye” yönelmektedir. Öte yandan bazı katılımcıların partnerleriyle empati kurarak ya da partnerlerinden kıskançlık yaşantılarına yönelik empatik karşılık alarak kıskançlık duygusu ile başa çıktığı vurgulanmaktadır. Duygu dünyalarına yönelik farkındalığa sahip olmaları da olumsuz kıskançlık yaşantılarıyla baş etmeyi kolaylaştırıcı bir etmen olarak ön plana çıkmaktadır.

4.4.1. Şüpheyi Giderme Stratejileri

Kıskançlığın nedenleri içerisinde önemli bir yere sahip olduğu görülen partnerden şüphe etmenin katılımcıların oluşturdukları çeşitli stratejilerle giderilmeye çalışıldığı

görülmüştür. Bu stratejilerin arasında katılımcı beyanlarındaki yaygınlığıyla ön plana çıkan “şüpheyi müzakere etme” başta gelmektedir. Katılımcılar partnerlerini kıskanmalarına neden olan yaşantıları ve ortaya çıkan şüpheyi gidermeye çalışarak kıskançlıkla baş etmeye çalışmaktadır (Fazıl, Levent, Hikmet, Deniz, Kaya, Nazım, Mustafa, Orhan, Aziz, Cömert). Örneğin Kaya (27) partneri tarafından aldatılacağına dair endişe taşıdığı dönemler olmasına rağmen aldıkları evlilik kararıyla bu endişesini tekrar değerlendirmektedir: *“evlilik kararı aldığımızdan beri yani aldatmasına bir gerekçe görmüyorum. Çünkü üzerime çok düşüyor ya beni çok sevdiğini düşünüyorum o yüzden çok daha aldatacağı düşüncesi aklıma gelmiyor açıkçası, ihtimal vermiyorum”*. “Mantıklı gerekçeler” bulabilmenin kıskançlık yaşantısı için önemini vurgulayan Levent (22), *“bunun için öncelikle kendi kendime hani aslında bunun kıskanılacak bir şey olmadığını hani gayet normal bir şey olduğunu ve biraz fazla abarttığımı düşünerek kendimi sakinleştirmeye çalışıyorum”* ifadeleriyle kıskançlık duygusunu yönetmeye çalıştığını vurgulamaktadır. Şüpheyi müzakere ederek *“kıskançlığı içinde çözmek”* birçok katılımcı için başat stratejilerden biridir. Partnerinin daha önceki ilişkisinde sadakatsiz davrandığını bilen Aziz kıskançlığına ve duyduğu şüpheye dair özeleştirisinde şu ifadelere yer vermektedir:

Sürekli ilişkimin üzerinde düşünüyorum. Sürekli düşündüğüm için de en olmayacak şeyleri de böyle hesaba katıp kıskançlık problemini kendi kendime sokuyorum diyeyim. Ortada hiçbir sebep yokken. Yani kız her şeyi bırakıp benim yanıma geliyor, ben diyorum ya gitseydin onlarla ne olacaktı? (Aziz, 23, ilk romantik birliktelik, koşula göre kıskanç)

Bazı katılımcıların kıskançlık duygularını gidermek için partnerlerinin geçmiş yaşantılarıyla ilgili bilgilerden faydalanma çabaları göze çarpmaktadır (Fazıl, Bülent, Nazım, Uğur, Sait, Cömert). Katılımcılar partnerlerinin eski birlikteliklerinin içeriğini bilmenin partnerlerine karşı güven duymaları için temel bir parametre olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin Bülent (23) *“Bana yalan söyleyebilir ama geçmişi asla yalan söylemez”* sözleriyle partnerinin geçmiş yaşantılarının kendisi için önemini dile getirmektedir. Benzer şekilde Fazıl ilişkisinin başlarında partnerinin *“birini aldatmış olmasının kendini de aldatabileceği”* anlamına gelmesini ve bu konuyu açıklığa kavuşturma çabasını aktarmaktadır:

Ortak bir arkadaşımız vardı onun sayesinde tanıştığımız için ona bir sordum hani daha önce sevgilisi oldu mu falan filan diye... İlişkisinin olduğunu yani daha önce bir ilişki yaşadığını öğrendikten sonra zaten sordum. Nasıl bir ilişkiydi, mutlu olduğun bir ilişki miydi işte niye ayrıldın hani bir problem mi oldu tarzı sorular sordum. Onun üstüne rahatladım. Yani o geçmişle alakalı sorduğum sorulardan sonra rahatladım... o zaman bilmem gerekiyordu. (Fazıl, 23, üçüncü romantik birliktelik, kıskançlıktan kaçınıyor)

Katılımcıların bir bölümü partnerlerine yönelik şüphelerini gidermek için partnerlerinin sosyal yaşamlarına yönelik soruşturmalar yaptıklarını ifade etmektedir. Katılımcıların partnerlerinin sosyal medya aktiviteleri ve arkadaş çevreleri ile ilgili kontrol arzusu göze çarpmaktadır. Örneğin lisans mezunu ve kafeterya işletmecisi Kaya (27) bu konudaki yaşantısını şu şekilde örneklemektedir: “Mesaj atan ekleyen falan oluyordu sosyal medyadan falan. Kıskançlıklarımın zirveyi bulduğu oluyordu. Telefonlarını kurcalamalar falan oluyordu. Telefonlarını çok kurcalıyordum, kıskançlık krizleri ve ayrılıklar oluyordu bu yüzden”. Bazı katılımcılar uzun düşünme süreçlerinden sonra zihinlerindeki şüpheyi gidermek için partnerlerinden teyit alma yoluna başvurduklarını belirtmektedir. Kıskançlığın “içine dert olması” ve başa çıkması zor bir hal almasının bu seçeneği ön plana çıkardığını vurgulayan Orhan’ın (28) yanı sıra Hikmet bu duruma şu ifadelerle işaret etmektedir:

Yani ilk başta zaten hani böyle bir durum olduğunda biraz modum düşüyor. Sonuçta bunun üzerine kendimi kafa patlatıyorum biraz ve en mantıklı yolun hani iletişimden geçeceğini düşünüyorum. Çünkü nereye varabiliriz o kadar tripsel davranış atarak onun yerine gidip ona da açıklıyorum. (Hikmet, 24, dördüncü romantik birliktelik, kıskanç değil).

Katılımcılar şüpheyi müzakere ederek “kıskançlığı içinde çözmeye” çalışmaktadır. Bu stratejiye başvuran katılımcıların çoğu kıskançlık tutumlarını değiştirme konusunda partnerlerinden eleştiri aldığını ifade etmiştir. Katılımcıların kıskançlığı içerde çözmeye yönelmesi partnerlerinden gelen bu taleple ilişkili olabilir. Katılımcılar kıskançlığı dışa vurmadan, davranışa dökmeden önce duydukları şüphenin gerçekçiliği üzerine düşünsel bir mücadele vermektedir. Bu yolla kıskanmalarına neden olan şüpheyi belirsizlikten kurtararak ilişkilerine yönelik gerçek bir tehdit olup olmadığından emin olmayı amaçlıyor

gibi görünmektedirler. Katılımcıların şüpheyile başa çıkarken yaptıkları ilişkilerinde “tam güvende” hissetmenin arayışını temsil etmektedir. Kıskançlığın nedenleri ve kıskançlıkla başa çıkma için katılımcıların dile getirdikleri deneyimler, aldatılmaktan endişe duyulmayan güvenli ve konforlu bir ilişki tahayyülüne işaret ediyor olabilir. Burada dikkat çekici olan “sadakatsizlik” ihtimalini sıfıra indirme çabası ya da aldatılmayacağından emin olmak isteğidir. Bu muhtemelen her insanın arzulanabileceği bir şey olsa da insan ilişkilerinin karmaşık yapısı düşünüldüğünde gerçekçi olmayan bir talep olarak değerlendirilebilir. Aldatılma ihtimalini ortadan kaldırma çabası veya yaşamın geneline yayılmış sürekli şüphe huzursuz, güvensizlik veren ve belirsiz bir atmosferi betimlemektedir. Erkeklik benliğinin ikamet ettiği bu istikrarsız ve kırılğan mesken, toprağa temeli atılmamış çok katlı binalardan oluşmakta ve sakinleri her an bir felakete yüzleşme endişesi taşımaktadır. Vandello ve arkadaşlarının (2008) çalışmalarının beşinci fazının gösterdiği gibi cinsiyet kimliklerine yönelik bir tehdit algıladıklarında fiziksel agresyona yönelmekte yani yıkılan binayı güçlü temellerle tekrar kurmak yerine güvensiz, istikrarsız ve kırılğan binalarını yeniden ve eski nitelikleriyle inşa etmektedirler. Cinsiyet kimliğini ve sağladığı ayrıcalıkları (aynı zamanda maliyetleri) kaybetmeye yönelik kaygının sürekliliği de bir yönüyle bu çöküş ve yeniden kurma döngüsü içerisinde sağlamlaşmaktadır. Sürekli tetikte olmak ve doğrudan eşlikçisi olan kaygı, bireyin ruhsal esenliği açısından ciddi bir yük oluşturmaktadır. Buradan bakıldığında sahip olunan erkeklik statüsünü kaybetmemek için verilen mücadele ve savaşa her daim hazır bulunma motivasyonu erkekliğin bilançosunun giderler kısmını oluşturmakta ve çoğu zaman bu kısım fark edilmemektedir. Partnerini ve kendi erkeklik benliğini kaybetmemek ya da yaralamamak için gösterilen bu yoğun çaba ve ortaya çıkan maliyetler, olmasından korkulan şeyden kaçınmak için yegane yolun bu mu olduğu sorusunu akla getirmektedir. Sürekli tetikte olmamanın, kıskançlığa ve belirsizliğe bir miktar müsaade etmenin sözün kısası güven duygusunun önemini doğrulayacak biçimde Sigmund Freud (2014), kıskançlık üzerine incelemelerinde bu korkuyu bir nebze duymanın ilişkilerin sürekliliğini sağlayan önemli bir aracı olduğuna değinmektedir. Dolayısıyla kıskançlığı ortaya çıkarabilecek tüm faktörleri ortadan kaldırmaya çalışmak aynı zamanda sahip olunan birlikteliğin ana dinamiklerinden birini de devre dışı bırakmak olarak düşünülebilir. Çünkü kıskançlık kötü ya da arzulanmayan başka duyguları ve

davranışları ortaya çıkarabildiği gibi daha yakın olma isteği ya da partnerini daha çekici, değerli ve arzulanır görmeyi de sağlayabilir.

4.4.2. Empati

Katılımcı deneyimlerinde empati, kıskançlıkla başa çıkma konusunda sağladığı fayda vurgulanarak betimlenmiştir. Bazı katılımcılar partnerleriyle empati kurmanın kıskançlık duygularını sağaltmak noktasında faydalı olduğunu ve bunu zaman zaman kullandıklarını ifade etmiştir (Fazıl, Levent, Hikmet, Deniz, Nazım, Yaşar, Orhan, Aziz, Ömür). Örneğin Deniz (21) partnerinin “kırmızı çizgilerini” öğrendikten ve onu daha iyi tanıdıktan sonra ilişkilerinin ilk zamanlarındaki “agresif” kıskançlık tutumlarının azaldığını ifade etmektedir. Başka bir katılımcı partnerini kıskandığı anlarda “onun da bir birey” olduğunu kendisine sık sık hatırlatmayı denediğini ve kıskançlık duygusu dizginlemeye çalıştığını belirtmektedir (Nazım, 22). Aziz (23) ise kıskançlığı üzerine bir değerlendirme yaptığını ve partnerine “boğucu” şekilde yaklaştığını fark ettiğini vurgulamaktadır. Bazı katılımcılar partnerlerinden gelen empati kurmaları yönündeki bir talebin kendilerini empati kurmaya sevk ettiğini belirtmektedir. Kıskançlığı dönemselleşen olarak yaşadığını, genel bir kıskançlığı olmadığını belirten Ömür (38) partneriyle yaşadıkları kıskançlık kaynaklı bir sorunun ardından aralarında geçen konuşmayı şu ifadelerle aktarmaktadır:

O da hani salim kafayla düşününce evet hani böyle bir durum olabileceğini benim verdiğim tepkinin normal olduğunu fakat biraz da ters yaptığımı kibarca anlattı. Hani dedim ben de kusura bakma hani kontrol edememiş olabilirim ki kontrol edemiyorum maalesef bazen. Hani vurucu kırıcı anlamında değil de sözel olarak. Ondan sonra o da anlayışla karşıladi. (Ömür, 38, ikinci romantik birliktelik, dönemselleşen olarak kıskanç)

Katılımcılar empati yoluyla sergiledikleri kıskançlık tutumları dolayısıyla partnerlerinin maruz kaldığı etki konusunda farkındalık göstermekte ve kıskançlık duygusunu düzenlemeye çalışmaktadır. Bazı katılımcılar bu farkındalığı kendilerinin edindiğini bazıları ise partnerlerinin empati beklentisiyle keşfettiğini belirtmektedir. Bu ilk durumda “duygusal okuryazarlığın”, ikinci durumda ise “kıskançlığı konuşmanın” bireylerin kıskançlık algılarına ve tutumlarına etkisini göstermesi açısından önemli görünmektedir.

Aynı zamanda bu bulgular erkeklik ile düşük düzeyde duygusal okuryazarlığı ilişkilendiren hooks'un (2004) argümanlarına istisnalar ya da tersine örnekler sunmaktadır. hooks'a (2004) göre ataerkil yapının duygusal açıdan ihmalkar davrandığı erkek çocukları kaçınılmaz olarak duygusuz yetişkin erkeklere dönüşmektedir. Anderson'ın (2008, 2018) erkeklik ve duygular konusundaki "kriz" ve "yetersizlik" dilini reddeden, özellikle homofobinin aşılmasıyla duygusal olarak daha açık ve duygusal paylaşımlarında daha samimi hale gelen erkekliği resmettiği argümanlarıyla örtüşmektedir.

Katılımcıların bir kısmı kıskançlık tutumlarını değiştirmek için partnerlerinden bir tür "karşılık" beklemekte ve ilişkilerinde kıskançlık konusunda "çifte standart" uygulandığından yakınmaktadır (Fazıl, Hikmet, Deniz, Nazım, Mustafa, Uğur, Sait). Örneğin yüksek lisans öğrenimini sürdüren Hikmet, ilişkisinde partnerinden beklediği empatik karşılığı şu ifadelerle dile getirmektedir:

(Kıskançlığa sebep olan) Çoğunlukla aslında benim yapmama izin vermeyip de kendi yaptıkları şeyler. Hani buna örnek vermem gerekirse son ilişkimde kız arkadaşım benim normalde kendi kız arkadaşarımla kalmama ya da onlarla buluşmama karşı tepkiliydi ancak kendisi bana mesela çok yakın bir erkek arkadaşında evde baş başa kalabileceğini söyleyebiliyordu hatta bu çocuğun da hani nasıl diyeyim eski sevgilimden hoşlandığı da iddia ediliyordu zamanında.
(Hikmet, 24, dördüncü romantik birliktelik, kıskanç değil)

Partnerlerini kıskanmalarına sebebiyet veren yaşantılarda partnerlerinin onlarla empati kurmamasından yakınan ve kıskançlık duygusuyla başa çıkmak için bu faktörün önemine dikkat çeken katılımcılar da bulunmaktadır. Partnerini kıskandığı durumlarda, partnerinin empati kurarak kendisinin ne yaşadığını kestirmesi gerektiğini doğru olanın bu olduğunu ifade eden Nazım (22), aksi durumlarda kıskandığını "sitem ederek" dile getirdiğini kendisini bu şekilde ifade etmenin de "suçlu" hissetmesine neden olduğunu vurgulamaktadır. Benzer biçimde Sait (22), yaşadığı rahatsızlığın yalnızca kıskanmayı değil partnerinin "empati yoksunluğunu" da içerdiğini belirtmektedir.

Empatinin partnerden beklendiği durumlar gösteriyor ki bazı katılımcılar için kendi kıskançlık deneyimi sorgulamaya kapalıdır ve çözüm için partnerden “kıskanılacak şeyler yapmaması” beklenmektedir. Bazı katılımcılar ise ilişkilerinde bir tür “inatlaşmadan” söz etmekte, isterse empati yapabileceğini ancak partnerinin “çifte standart” uyguladığını ve empati göstermeyi reddettiğini belirtmektedir. Çifte standart vurgusu kıskançlığın sosyolojik bağlamda partnerler arasındaki güç ilişkileriyle bağlantılı olduğu argümanı ile değerlendirildiğinde daha anlamlı hale gelmektedir (Clanton, 1996). Her ne kadar kendileri özel olarak kıskançlık duygusuna değinmeseler de hegemonik erkeklik kavramının yaratıcıları ve geliştiricileri konsepti her zaman toplumsal cinsiyet ve güç ilişkileri ikilisiyle tanımladıkları için söz konusu bulgunun bir güç ilişkisi ya da mücadelesi olması hegemonik erkeklik konsepti ile de desteklenebilir. Böylece insanlar arasındaki her ilişki gibi romantik ilişkilerin de belirli yönleriyle toplumsal bir ilişki olduğu iddia edilebilir keza kendini ilişkili olduğun diğerine göre konumlama ve sürdürülen ilişkinin içerisinde diğerine bir şeyleri yaptırabilme kabiliyetinin arayışında olmak güç ilişkisinin değilse neyin tanımıdır?

4.4.3. Kendilik Değerlendirme

Katılımcıların kıskançlıkla başa çıkma noktasında kendi duygu dünyaları üzerinde farkındalığa ve kritik etme becerisini kullanmaya başvurdukları görülmüştür (Fazıl, Levent, Deniz, Bülent, Mustafa, Uğur, Sait, Ömür). Örneğin ilk romantik birlikteliğini yaşayan Uğur (21), kıskançlık deneyimlemediği sıradan bir anında, kıskançlık tutumlarını sorguladığını ve anlamaya çalıştığını aktarmaktadır. Sorgulaması esansında “*kendine güvenmemek*”, özgüvensiz olmak gibi hislerinin kıskançlığına kaynaklık edip etmediğini gözden geçirdiği bir “*içsel savaş*” verdiğini ifade etmektedir. Duygularını sıklıkla değerlendirdiğini vurgulayan Mustafa bu tutumunun kıskançlık deneyimlerine nasıl etki ettiğini şu sözlerle ifade etmektedir:

Sadece kıskançlık değil sevgiliye karşı tavırlar her durumda nasıl daha sağlıklı bir ilişki yaşayabilirim kendimi de partnerimi de nasıl daha iyi bir düzeyde mutlu edebilirim daha iyi bir düzeyde yaşatabilirim gibi en azından duygusal olarak düşünüyorum. Kıskançlık üzerine düşündüğüm oluyor. Zaten bunun törpülediğini

düşünüyorum. Ben daha çok önceki ilişkimden farklı olarak kıskançlığı o ilişkimden sonra ve o ilişki içerisinde düşündüğüm dönemlerden sonra törpülediğini düşünüyorum kıskançlığımın da. (Mustafa, 22, ikinci romantik birliktelik, kıskançlık konusunda özgürlükçü)

Bazı katılımcılar partnerleriyle geçmişte yaşadıkları ve kıskançlıktan kaynaklanan sorunlarda sergiledikleri davranışları tekrar değerlendirme yoluna gittiklerini ifade etmiştir. Bu geçmişe dönük “davranış müzakeresi” katılımcıları kıskançlık tutumlarını tekrar gözden geçirmeye yöneltmektedir (Fazıl, Levent, Deniz, Nazım, Sait, Cömert, Ömür). Örneğin Deniz (21), partneriyle kendi sergilediği kıskançlığın neden olduğu birkaç aylık bir ayrılık sürecinden sonra partneri ile barıştıktan sonra kıskançlık sergilediği davranışları gözden geçirme gereği duyduğunu ifade etmektedir. Partnerini daha iyi tanıyınca ve onu “*kaybetmemek için*” daha önce kesinlikle karşı çıktığı şeylere daha olumlu bakmaya başladığını aktarmaktadır: “*İşte onun ne bileyim dışarı çıkmasına efendime söyleyeyim erkek arkadaşlarıyla beraber zaman geçirmesine falan filan ben bir tık daha olumlu bakmaya başladım. Bu şekilde bir olumlu değişim oldu*”. Benzer biçimde Sait, partneriyle yaşadıkları kıskançlıktan kaynaklanan tartışmaların ardından partnerinin tepkisi dolayısıyla kendi davranışını tahlil ettiğini ifade etmektedir:

Acaba abarttım mı diye düşünüyorum... Mesela çok tepki verdi, bazen fark etmediğim oluyor o anın sınırı ile o ister istemez fark edemediğim zamanda ağır bir tepki alınca bir durup düşünüyorum. Bu kadar tepki verdiyse bir sıkıntı vardır diyorum. O tepkiyi aldıktan sonra da çok uzun süre değil zaten birkaç dakika düşünüp direk geri adım atıyorum. (Sait, 22, ilk romantik birliktelik, koşula göre kıskanç)

Bu bulgular erkeklikle nadiren ilişkilendirilen iç görü geliştirme ve duygularını tanıma terimlerinin katılımcı erkeklerin kıskançlık deneyimlerinde mevcut olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bazı katılımcılar partnerleriyle geçmişte yaşadıkları ve kıskançlıktan kaynaklanan sorunlarda sergiledikleri davranışları tekrar değerlendirme yoluna gittiklerini ifade etmiştir. Bu geçmişe dönük “davranış müzakeresi” katılımcıları kıskançlık tutumlarını tekrar gözden geçirmeye yöneltmektedir. Bu bulgular yeni erkeklikler ve erkekliklerdeki yeni yönleri tartışan Messerschmidt ve Messner’in (2018) tanımladığı pozitif erkeklikler konsepti ile örtüşmektedir. Çünkü katılımcılar kıskançlığın

partnerlerinde yarattığı olumsuz tesiri görmekte ve partnerlerini kısıtlamaya ya da duygusal olarak baskı altına almaya yönelik bazı davranışlarını değiştirmektedir. Bu değişim aynı zamanda belirli toplumsal cinsiyet eşitsizliği pratiklerini de ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla ortaya çıkan bu “yeni” erkek toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini meşrulaştırmayan “pozitif erkeklik” kavramsal konumuna yerleştirilebilir.

4.5. KISKANÇLIĞIN DIŞAVURUMU

...aklımdan böyle şeyler kurduğumu tabii ki ona söyleyemedim. O da benim tavırlarımın sebebini hep merak ederdi ama ben bunu söyleyemedim ona. (Kaya, 27, ilk romantik birliktelik, aşırıya kaçmayan düzeyde kıskanç)

Katılımcıların kıskançlığı çoğunlukla ima yoluyla partnerlerine aktardıkları görülmüştür. Başka bir deyişle kıskandıklarını partnerlerine açıkça ifade etmemekte ve dolaylı yollardan partnerin durumu anlaması için çabalamaktadırlar. Partnerden uzaklaşma davranışı ise kıskançlığın katılımcılar arasındaki en yaygın tezahürü olarak ön plana çıkmaktadır.

4.5.1. Ben Söylemem Sen Anla

Kıskandığını partnerine doğrudan söylemek yerine “ima etmek” katılımcıların sıklıkla başvurdukları bir seçenek olarak göze çarpmaktadır. Birçok katılımcı partnerine “sezdirmeyi” kıskançlığın makul bir ifadesi olarak deneyimlerinde barındırmaktadır (Fazıl, Levent, Deniz, Kaya, Nazım, Mustafa, Uğur, Sait). Örneğin lisans son sınıf öğrencisi Levent (22) bu durumu şu şekilde örneklemektedir: *Mesajlaşıyorsak yazma tarzım ve attığım emojilerle mesela hissettirmeye çalışırım... telefonda daha canlı dolu dolu konuşurken bir anda modum düşer. Genelde de zaten hisseder anlar.* Çok kıskanç biri olmadığını düşünen Nazım (22) ise partnerine kıskandığını “şaka yollu” sezdirerek ona “değerli” olduğunu ya da onu kıskandığını göstermeye çalıştığını ifade

etmektedir. Kıskandığını partnerlerine çoğunlukla ima eden katılımcılar partnerlerinin bu imayı kolaylıkla anladığını vurgulamaktadır.

Bazı katılımcılar kıskandıklarında partnerlerinden uzaklaştıklarını araya “*mesafe koyduklarını*” belirtmektedir (Fazıl, Deniz, Kaya, Nazım, Mustafa, Orhan, Uğur). Partnerini kıskandığında “*delikanlıca*” “*erkek tribi*” attığını söyleyen Uğur (21), partneriyle kısa bir süre iletişimi kesmeyi tercih ettiğini aktarmaktadır. “*Boş vermişlik hissi*” ile partnerine mesaj atmayı kesen Nazım (22) da kıskandığında partnerinden uzaklaştığını ifade etmektedir. Kıskandığında partnerine “*tavır*” koyduğunu belirten diğer bir katılımcı bu tutumunu şöyle açıklamaktadır:

...özellikle şey yapmak için uzaklaşırım hem bir dışarıdan görmeye çalışmak için hem de işte konuşmanın gideceği yeri daha sakin bir yerde tutabilmek için hem de kendimle baş başa kalabilmek için hani o an işte yani 'burada ne işim var?' düşüncesine geldiğim zaman özellikle uzaklaşırım ve tavır koyarım. (Fazıl, 23, üçüncü romantik birliktelik, kıskançlıktan kaçınıyor)

Katılımcıların bir kısmı kıskançlıklarını dışa vururken partnerlerine “*ultimatom*” vermektedir. Doğrudan partnerlerini kısıtlayıcı davranışlardan ziyade kıskançlıklarına sebep olan etmen hakkında “*uyarılarda*” buldukları göze çarpmaktadır (Fazıl, Hikmet, Deniz, Kaya, Mustafa, Sait). İlk uzun süreli birlikteliğinde maskülenleştiğini düşünen Sait, tutumunu şu ifadelerle dile getirmektedir:

Benim partnerim zaten benim istemediğim şekilde cevap vermese ben kızarım, ister istemez çok kıskanırım uyarımı yaparım. Eğer hala uyarımı anlamıyorsa tartışırım. Son aşaması olarak da tehdit... Ya tehdit değil de ultimatom veririm işte. Bak bunu bir kere daha yaparsan ayrılırım. (Sait, 22, ilk romantik birliktelik, koşula göre kıskanç).

Katılımcılar kıskançlık konusundaki “*imalarını*” partnerlerinin kolayca anladığını ifade etmektedir. Bu durum katılımcı erkeklerin partnerlerinin, duyguları ifade etme zorluğunun farkında olduğu ve doğal karşılayıp ona göre davrandığı şeklinde yorumlanabilir. Bu yorumdan hareketle erkeklerin duyguları ifade etme konusunda sahip olduğu “*dezavantajlı*” gerçekliğin, aldığı sosyal onayla yeniden üretildiği öne sürülebilir. Dezavantajlı vurgusu, toplumsal cinsiyet rollerinin duygular açısından patriarkal

mühendisliğine işaret etmekle birlikte erkek olmanın bazı maliyetlerini de kastetmektedir (Sakallı ve Türkoğlu, 2019;; Pease, 2012; Charteris-Black ve Seale, 2009; Seidler, 2002; Messner, 1997).

Duygular ve erkeklik çok bilinmeyenli bir ikili ilişkiyi temsil etmektedir. Erkekliğin duygusal örgütlenmesi üzerine yapılan bazı çalışmalar konunun belirli yönlerine ışık tutmaktadır. Örneğin, Blazina (2004) kökleri klasik psikanalitik kurama dayanan kimliksizleşme (deidentification) konseptini bireyin erken dönem çocukluk yaşantılarıyla sınırlı tutmayan, kalıntıları yaşamın her aşamasına sıçramış bir anlayışla ele alır ve erkeklik benliğinin gelişimini açıklamak için kullanır. Blazin, çeşitli cinsiyet rolü çatışmalarının erkek özneyi kırılğan bir erkeklik benliğine sürüklediğini ifade etmektedir. Söz konusu çatışmalar kimliksizleşme sürecindeki anneden tamamen kopma ve babaya karşı kimlik geliştirme ikilisinin kalıntılarından kaynaklanmaktadır. Erkek özne anneden ve onun birliğinden (Lacanyen anlamda) koparak ve dış dünyayı keşfe yönelerek kendi öznesini kurmaktadır. Bu kopuş aynı zamanda duygusal bir yaralanmayı da içermektedir. Pollack'a göre (1995) kimliksizleşme (disidentification) sebebiyle duygusal olarak yaralanmış bir erkek bağımsız bir kendilik inşa etmeye, erkekliğini destekleyecek ve güçlendirecek savunmalara başvurmaya, başkalarına bağlanmayı değersiz göstermeye ve üzüntü, acı, yas ve kayıp gibi duygularını stoik bir tutumla reddetmeye yönelmektedir. Aslında katılımcıların ulaşmaya çalıştığı hedefin yaralanabilir ya da incinebilir olduğunu inkar etmek ve dışarıya karşı görünmez kılmak olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında kışkırdığını açıklıkla değil ima yoluyla partnerine iletmek erkekliğin bu geleneksel duygusal örgütlenmesini yansıtır olabilir.

Kökleri 20. yüzyılın ikinci yarısının ortalarına kadar uzanan ancak popüleritesi özellikle de akademik yazılardaki kullanılma yaygınlığı 2010'ların ortasından itibaren artan bir terim olan toksik erkeklik de erkeklik ve duygusal okuryazarlık konusunda çeşitli argümanalar barındırmaktadır. Psikoloji alanından gelen anlamıyla toksik erkeklik baba figürüyle yeterli ve samimi bir duygusal bağ geliştirememekle ilişkilendirilmiş ve özellikle genç erkek şiddetini açıklamakta sıklıkla kullanılmıştır (Eberly, 1999; Pittman, 1993). Babayla duygusal bağdaki zayıflık ise erkek çocuğun duygusal gelişimini kötü yönde etkilemiştir. Kupers (2005) ise hapisanedeki erkekler üzerine yaptığı

çalışmasında toksik erkeklığı agresif rekabetçilik, diğerlerine baskın olma ve erkeklikteki sorunlu yatkinlikleri içeren bir terim olarak tanımlamaktadır. Tüm bu tanımlar klasik erkeklik alanyazınından aşına olduğumuz ifadeler olmasına rağmen burada toksik erkeklik için bir alan açmamın sebebi toksik erkeklik teriminin (keza bir konsept değil) erkeklikler üzerine eğilen bazı teorik yaklaşımlardan ayrılmasıdır. Duygular ve erkeklik konusunda her ne kadar hem bu araştırmanın bulgularıyla hem de erkeklikler alanyazınıyla eşleşse de toksik erkeklik, kullanım sahası ve akademik güvenilirliği açısından bazı tehlikeler barındırmaktadır. Özellikle yukarıda verilen tanımlarıyla toksik erkeklik, marjinal erkeklikleri saldırganlık, suçluluk ve duygusal yetersizlik aracılığıyla özelleştirmektedir (Harrington, 2020). Günümüzdeki kullanımında ise toksik erkeklik çoğunlukla feminist yazarlar tarafından saldırganlık, şiddet, kadın düşmanlığı ve homofobiyi içerecek anlamda kullanılmaktadır (Pearson 2019; Banet-Weiser ve Miltner, 2016). Buradaki esas tehlike toksik erkeklığın ancak tanım düzeyinde bir karşılığının bulunması ve akademik metinlerde bunca sıklıkla dile getirildiği halde toksik erkeklik konusunda teorileştirme ya da oprasyonelleştirme yönünde bir herhangi bir akademik çalışma bulunmamasından kaynaklanmaktadır (McGlashan ve Mercer, 2023; Harrington, 2020) Analitik olmayan bir kavramı öyleymiş gibi kullanmanın erkeklikleri anlamak konusunda güvenilmez ve temelsiz bir yola sapmak olacağı konusunda ben de aynı fikirdeyim. Ayrıca toksik erkeklığı kınamanın elit erkek gruplarının toplumsal cinsiyet hegemonyasını güçlendirmeye hizmet eden gizli bir araca dönüşebileceğini gösteren çalışmalar da bulunduğundan (Waling, 2019; Ekşi, 2017; Messerschmidt, 2015a) “toksik kötü adam” fikrinin özellikle politik arenada toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ve elit erkek gruplarını meşrulaştırma aracı olarak çalışma potansiyeli göz önünde bulundurulmalıdır.

4.5.2. Kışkırdığımı Sosyal Çevreye Yansıt(ma)mak

Katılımcılar kıskançlık duygularını sosyal çevreleriyle paylaşmak ve paylaşmamak arasında neredeyse iki kutba ayrılmıştır. Bir kısmı kıskançlık deneyimlerini sosyal çevresiyle paylaşmamayı tercih ettiğini ifade etmektedir (Levent, Hikmet, Deniz, Bülent, Nazım, Sait, Cömert). Bu katılımcılar zorda kalmadıkları sürece kıskançlık deneyimlerini arkadaşlarına aktarmadıklarını vurgulamaktadır. Kıskançlık duygusunu paylaşmaya

ihtiyaç duyup duymamaktan çok tercih etmediğini belirten Levent (22) yalnız kalıp düşünmeyi daha “mantıklı” bulduğunu ifade etmektedir. Bazı katılımcılar partnerleriyle yaşantılarının yalnızca “mutlu ve sevinçli” olanlarını arkadaşlarıyla paylaştıklarını belirtmektedir (Kaya, 27). Benzer şekilde, kadınlarla arkadaşlık etmeyi erkeklere göre daha çok tercih ettiğini belirten Bülent (23), “komik, eğlenceli veya garip” şeyleri arkadaşlarıyla paylaştığını aktarmakta hayatıyla ilgili bilgi vermektense hoşlanmadığını ayrıca ailesinin de kendisine hep bu şekilde öğütler verdiğini vurgulamaktadır. Cömert (22) kıskandığını arkadaşlarıyla paylaşmanın “özgüvensiz” görünmesine sebebiyet verebileceğini düşündüğünü söylemektedir. Kıskançlığın “mahrem” bir yaşantı olduğunu düşündüğü için yalnız partnerleriyle konuşmaları gerektiğini belirten katılımcılar da bulunmaktadır:

Genelde ilişkiyle ilgili şeyleri tabii ki de yani erkek arkadaşlarımın eğer partnerleri varsa beraber buluşup oturup bir şeyler içmeyi onlarla zaman geçirmeyi severim ama bu tarz şeylerin prensip olarak daha özel olduğunu düşünüyorum. (Deniz, 21, ilk romantik birliktelik, ortalamanın üzerinde kıskanç)

Bazı katılımcılar ise kıskandıklarında bunu arkadaşlarıyla paylaştıklarını belirtmektedir (Fazıl, Mustafa, Yaşar, Orhan, Uğur, Aziz). Katılımcılar kıskançlık deneyimlerini paylaşmanın kendilerine iyi hissettirdiğini ve paylaşmanın temel motivasyonunun da bu olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin sanatla da meşgul olan lisans öğrencisi Aziz bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Genelde istisnasız çoğunu paylaşıyorum. Böyle bir şey yaşadım siz ne yapardınız tarzında. Paylaşmanın da daha önce bir ilişki yaşamadığım için kendimi tecrübesiz olarak düşünüyorum. Ne yapmam gerektiğini bilemiyorum bazen. Daha doğrusu resmen ilkokul çocuğu gibi ilişki yaşıyorum. Yani ne yapılır hiçbir şey bilmiyorum. Arkadaşlarımla paylaşıp onların tavsiyelerini biraz dinlemeye çalışıyorum... İyi geliyor, rahatlatıyor. Doğru olanın ne olduğunu fark etmeye başlıyorum. (Aziz, 23, ilk romantik birliktelik, koşula göre kıskanç)

Bu bulgular katılımcı erkeklerin duygular sözlüğünün farklı baskılarını kullansalar da aynı yönde eylediklerini göstermektedir. Kıskandığını arkadaş çevreleriyle paylaşmamak kıskançlık gibi yoğunluğu yüksek bir duygunun sağaltılması için verimli olabilecek bir seçeneğin reddedilmesi olarak görülebilir. Duyguları ifade kanallarını kapatmanın ne gibi

bir fayda sağlayacağı cevaplama güç bir soru olsa da duygusal olmak ve erkeksilik arasında olduğu varsayılan ters orantı yetersiz kalmakla birlikte bir ölçüde açıklayıcı olabilir. Kışkırdığını partnere “ima etmek” ve “sosyal çevreyle paylaşmamak” yönündeki bulgular, erkeklikler alanyazınında rastlanılan erkeklerin duyguları ifade etme konusunda zorlandığı, yüksek strese dayanmayı “güçlülüğün” sembolü olarak gördüğü ve stresli durumlar için başkalarından yardım istemeyi “zayıflık” göstergesi olarak kabul ettiği argümanları ile örtüşmektedir (Çelik, 2016; Berger vd., 2013; Blazina, 2004). O halde kışkırdığını açıkça ifade etmemek ve duygularını başka insanlarla paylaşmamak, katılımcıların algısında yer alan erkeklik rolleriyle ve erkekliğin anlamıyla ilişkili bir ön kabule işaret ediyor olabilir. Kırılgan erkek benliğinin (fragile masculine self) ilk dışavurum stili olarak tarif edilen başkalarına ihtiyaç duymamanın ve onlarla ilişkiler kurmanın önemini reddetmenin bu ön kabulü desteklediğini söyleyebiliriz (Blazina, 2004).

4.6. KISKANÇLIĞIN SONUÇLARI

Özellikle ilk ayrılmamızdan önce bu (kışkırdılık) çok yukarı çıkmıştı. Mesela bir örnek vereyim dışarı çıkmıştı bir tane cluba gitmişti kız arkadaşlarıyla falan filan işte bu sürekli olunca artık bir yerden sonra da ben taşım. Taştıktan sonra da çok kötü bir kavga ettik. O kavgadan sonra mesela bir tık sert çıktığı bu konuda beni baya eleştirdi. Ondan sonra ayrıldık zaten daha sonra da bu tutumu bir tık daha değiştirme kararı aldık. (Deniz, 21, ilk romantik birliktelik, ortalamanın üzerinde kışkırdıcı)

Kışkırdılık katılımcıların yaşamlarında ilişkilerinden bağımsız birçok alana sirayet etmekte ve yaşam kalitelerini olumsuz etkilemektedir. Birçoğu için kışkırdılığın düğüm olduğu ve ilişkilerine telafi edilmesi güç zararlar verdiği ortak bir deneyim olarak ön plana çıkmaktadır. Bazı katılımcılar partnerleri tarafından kışkırdılık sebebiyle kısıtlandıkları yaşantılar örneklemiştir. Katılımcılar görüşmeler esnasında kendi kısıtlayıcı davranışları üzerinden yoğunluk oluşturacak bir paylaşımda bulunmasalar da partnerinin kendisine kışkırdılık dolayısıyla “sitem” hatta zaman zaman “haykırış” ifade ettikleri yaşantılar birçok katılımcı tarafından dile getirilmiştir.

Kıskançlıkla ilgili sorunlar birçok katılımcı için ilişkilerinin sonlamasına yol açacak noktaya kadar ilerlemiştir (Fazıl, Hikmet, Deniz, Kaya, Nazım, Mustafa, Orhan, Uğur, Sait). Bu ayrılıklar bazen ayrıl-barış döngüleri içerisinde gerçekleşse de çoğunlukla kesin sonlara tekabül etmektedir. Hikmet (24), kıskançlığın biten iki ilişkisinin de *“pimini çektiğini”* söylemektedir. Kendisini aşırıya kaçmayan düzeyde kıskanç biri olarak tarif eden Kaya (27), yaşadığı kıskançlık krizleri yüzünden partneriyle 10 yıldır sürdürdükleri ilişkide defalarca ayrılıp tekrar barıştıklarını aktarmaktadır. Kıskançlık dolayısıyla ayrılık yaşamış katılımcıların çoğu ayrılık kararını kendilerinin aldığını belirtmektedir. Örneğin kendisinin ortalamanın üzerinde kıskanç olduğunu söyleyen Deniz (21), partneri kıskanmasına sebep olan davranışları kesmediği için iki kez ayrılık kararı aldığını, birkaç aylık ayrılıkların ardından tekrar barıştıklarını belirtmekte ve bu ayrılıkların ilişkiyi *“iyileştirici”* etkisine atıf yapmaktadır. Edebiyatla da ilgilenen Mustafa (22) ilişkisinin bitişini ayrılığın yaşandığı zamanlarda kıskançlıkla bağlantılı olarak görmese de yeniden üzerine düşününce partnerini kışkırdığı bir yaşantının bu sonu hazırladığını ifade etmektedir: *“Yani tamamen sonlandığı noktada çok etkili değildi ama sanki geriye dönüp baktığımda benim için ilişki aslında orada bitmiş gibi geliyor bana yani.”*

Birçok katılımcı kıskançlık deneyimlediğinde partneriyle arasına mesafe koyduğunu ondan uzaklaşma isteği duyduğunu ifade etmiştir. Mesafe koymanın kapsamı ayrılıklara kadar uzanmaktadır. Kıskançlığın ilişkilerde yarattığı olumsuz sonuçları çıkışsız bırakan bu tutumun ilişkilerde çözüme odaklı olmanın tam tersinde konumlandığı görülebilir. Diğer bulgularla beraber değerlendirildiğinde; tutumları, kıskançlığı partnerine çoğunlukla ima etmekte, kıskançlık deneyimlerini sosyal çevresiyle paylaşmamakta ve kışkırdığı zaman partnerinden uzaklaşmakta kesişen bir erkeğin ilişkisini sürdürmek noktasında işinin pek de kolay olmadığı makul bir düşünce olacaktır. Öte yandan aldatılma korkusunun kıskançlığa kaynaklık ettiği yaşantıların yaygınlığı düşünülürse ve aldatılma korkusunun ilişkinin sona ereceğine dair bir endişeyi de anlamında barındırdığı farz edilirse; kıskançlığın yol açtığı en yaygın sonuç olarak aktarılan *“ilişkinin sonlanması”* olgusu, katılımcıların kıskançlık algıları ve kıskançlık davranışları arasındaki uyumsuzluğun ortaya çıkardığı bir dilemma olarak yorumlanabilir.

Kıskançlığın etkisinin sadece ilişki ve partner bağlamıyla sınırlı kalmadığı görülmektedir. Bazı katılımcılar kıskançlıkla ilgili sorunların yaşamlarının başka alanlarını da etkilediğini vurgulamaktadır (Fazıl, Levent, Hikmet, Yaşar, Orhan, Uğur, Aziz). Kıslandığını partnerine çoğunlukla ima yoluyla ileten ve duygularını sosyal çevresiyle paylaşmamayı tercih eden Levent (22) kıslandığını partneriyle konuşana kadar kıskançlığın yaşamının genelinde “olumsuz” bir etki bıraktığını ifade etmektedir. Hikmet (24) kıskançlığın “gündelik yaşamdan soğutan” etkisini şöyle açıklamaktadır: “insanı aslında hem akademik hayattan hem normal gündelik yaşamından soğutan bir faktör olarak oluşuyordu. Çünkü sadece o kişiyi düşünmeye başlatıyordu. Hani ne yapıyorum diyemiyorsun kendine o an hani karşı taraf ne yapıyor diyorsun sürekli”. Küçük yaşlarından beri çalışan ve ortaokul mezunu Orhan (28) ise partnerini ayrıldıktan sonra dahi kıskanmaya devam ettiğini ve bunun tüm yaşamını çekilmez bir hale soktuğunu ifade etmiştir. Katılımcılar genel olarak “aklın partnerde kalması” unsuruna işaret etmekte ve bunu zorlayıcı bir yaşantı olarak tarif etmektedir:

Etkiliyordu tabi. Sosyal hayatımı etkiliyordu. O dönem pandemiydi pandemide akademik performansım pek etkilenmiyordu da sosyal hayatım, dışarı çıktığım dönemlerde falan hep aklım orada kalıyordu. Değişik değişik şeyler hissediyordum. (Uğur, 21, ikinci romantik birliktelik, kıskanç)

Bazı katılımcılar partnerlerinin kıskançlıkları dolayısıyla partnerleri tarafından kısıtlandıklarını ifade etmektedir (Fazıl, Hikmet, Kaya, Bülent, Nazım, Orhan, Uğur). Örneğin Orhan partnerinin gece çevrimiçi görünmesine verdiği tepkiyi şu ifadelerle aktarmaktadır:

Mesela bende ustalar grubu var. Bir yere bir tane usta lazım oluyordu veya bir arkadaşına mesaj göndermem gerekiyordu iş yerindeki arkadaşım hani diyordum ki sabah dükkani sen aç şu kadar tavuk tak. O zamanlar mesela şeftim, arkadaşım da tamam diyordu. Kız gördüğü zaman kıyameti koparıyor bu hani bu saatte nasıl girersin nasıl kiminle mesajlaşıyorsun. Ondan sonra hani bir iki gün boyunca aramıyordu. Ben mesaj atıyordum özür diliyordum. Alttan alıyordum işte hediye falan gönderiyordum ama ne yapsam barışmıyordu konuşmuyordu. Yani bunu en kötü üç dört gün sürdürüyordu. Açıklama yapmama fırsat vermiyordu bu beni etkiliyordu. (Orhan, 28, üçüncü romantik birliktelik, koşula göre kıskanç)

İlişkisinde kıskançlık konusunda eşitsiz ve çifte standart içeren bir iletişim olmasından yakınan Uğur (21) partnerinin kıskançlığı dolayısıyla “feragat” ettiği bazı noktaların zamanla kendisine “dirayetsiz” hissettirmeye başladığını ancak sonuçta “ipleri eline verdiği” aktarmaktadır.

Kıskançlığın romantik ilişki bağlamında ortaya çıkan bir duygu olması yaşanan sorunların yaşamın başka alanlarını etkilemesini engellemektedir. Bu kıskançlık konusunda çözüm odaklı olmayan tutumların sorunu büyütmesi ve etki alanını genişletmesi olarak yorumlanabilir. Bu durum katılımcı erkeklerin ruhsal iyilik hallerini olumsuz etkilemekte ve köşeye sıkışmışlık hissine neden olmaktadır. Kıskançlığın sözü edilen “nüfuz edici ve yayılcı” etkisi, daha önceki bulgulara tartışıldığı gibi, duyguları ifade etmenin zayıflık olarak nitelendirilmesi ile ilişkili olarak yorumlanabilir (Çelik, 2016; Berger vd., 2013). Öyle ki duyguları ifade etmemek, romantik ilişki bağlamında ortaya çıkan bir sorunu kapsamı genişlemiş genel bir huzursuzluğa dönüştürebilir.

Katılımcıların çoğu, partnerlerinden kıskançlık tutumlarını değiştirmeleri yönünde en az bir defa eleştiri aldığını söylemektedir (Fazıl, Levent, Deniz, Kaya, Nazım, Mustafa, Yaşar, Aziz, Sait). Örneğin Fazıl (23), partnerinin kendine şu sözlerle yakındığını aktarmaktadır: “...dedi ki 'yeter artık sorgulama bu kadar'. Hani 'bu kadar kıskanıyorsan da artık hani bana söyleme lütfen kendi içinde çözmeye çalış' tarzı bir şey söyledi”. Kaya (27) ise partnerinin “benim de bir hayatım var” diyerek kendisiyle “inatlaştığını” söylemektedir. Partnerinin ilk romantik birlikteliği olmayan Deniz (21) partnerinin öfke patlaması yaşayıp kendisine kıskançlığından “bıktığını ve usandığını” söylediğini belirtmiştir. Kıskançlığın partnere güven duymak, dış dünyaya karşı güven duymak ve özsaygı gibi kavramların sınırlarını nasıl muğlaklaştırdığı, Sait (22) ile partneriyle yaşadıkları bir tartışma üzerine yürüttüğümüz diyalogda dikkat çekici detaylarla birlikte sergilenmektedir:

A: Kıslandığında sergilediğin davranışları beğeniyor mu?

“Sait: Bazen beğeniyor, bazen gıcık oluyor. Yerden yere değişiyor. Yakın arkadaşıyla gideceği kamptan bahsetmiştim ya hani, tatil meselesi onda kıskançlık

gösterdiğimi düşünüyor. Kıskançlık da denebilir aslında. Kıskançlık diyelim. O konuda kıskançlık göstermememi istiyor. O kendi yakın arkadaşına karşı. Ben aksini düşünüyorum. Güvenmediğim için ben her insana birinin arkadaşı diye güvenmek zorunda değilim.

A: Partnerine güveniyor musun bu noktada?

Sait: Partnerime güveniyorum. Benim zaten güvenmediğim nokta karşı tarafın ona yürümesi. Ya ben şey yapmak istemiyorum, onu, ona yürüyecek potansiyel insanların olduğu yere bırakmak istemiyorum. O aksini düşünüyor.

A: Peki yürüse ne olur? Kız arkadaşına güvendiğini söyledin.

Sait: Yürüse ben ondan yana bir sıkıntı çekeceğimi düşünmüyorum.

A: Yani eğer partnerine güveniyorsan, bunu senin için ne gibi zararı olabilir ki?

Sait: Karşı tarafın ben yürümesini ya ben hadsiz karşı taraf hadsizlik yaptığı için gıcık oluyorum zaten. Ben direk onunla iletişimini kesmesini istiyorum. (Sait, 22, ilk romantik birliktelik, koşula göre kıskanç)

Katılımcının bir yandan partnerine güvendiğini söylerken diğer yandan partnerinin arkadaşına karşı duyduğu güvensizliği sürekli olarak masada tutması, “kıskançlığın nedenleri” teması altında da vurgulandığı gibi şüphenin kesintisiz örüntüsünün her koşulda ve bir şekilde mevcudiyetini koruduğunu göstermektedir. Her daim şüphenin kol gezdiği böylesine muğlak bir duygusal atmosferde güven duymak ancak bir iddia, bir beyan olarak kalmakta, “amaların” ve “fakatların” boyunduruğundan kurtulamamaktadır.

4.7. MOZAIK KISKANÇLIK

Kıskançlık düzeyi ister istemez değişti ya işte nasıl diyeyim, daha koruyucu ve işte ya ister istemez bazı noktalarda birazcık daha maskülenleştim mi diyeyim onun ön plana çıktığını hissettim. Ama bunu özellikle şey, hani bunun daha çok ön plana çıkmasında benim de etkim oldu da onun da özellikle bunu istemesinin de etkisi oldu. (Sait, 22, ilk romantik birliktelik, koşula göre kıskanç)

Kıskançlığın sabit ve değişmez niteliklere sahip bir yaşantı olmadığı, farklı erkeklerin deneyimlerinde birçok ayrı tezahürü olabildiği gibi aynı erkeğin yaşamının farklı dönemlerinde bambaşka kıskançlık deneyimleri yaşayabildikleri görülmüştür. Katılımcıların birçoğu kıskançlığın bazı yönlerini daha farklı deneyimlemeyi arzulamaktadır.

4.7.1. Değişken Kıskançlık Deneyimleri

Katılımcıların tamamına yakını kıskançlığın birden fazla formunu deneyimlediklerini ifade etmektedir. Kıskandıklarında deneyimledikleri, kıskançlığı yansıtmaya tarzları ve kıskançlıktan ne anladıklarının bazen ilişkiden ilişkiye kimi zaman ise aynı ilişkinin ayrı dönemlerinde farklılaştığı öyle görünüyor ki katılımcıların ortaklaştığı en temel noktadır. Bazı katılımcılar kıskançlık düzeylerinin azalması yönünde değişim geçirdiklerini belirtmektedir (Levent, Deniz, Kaya, Mustafa, Uğur, Cömert) Eskiden sergilediği kıskançlık tutumlarını “*çocukça*” bulan Levent (22), eski davranışlarını “öğrendiği erkeklik” ile bağdaştırmaktadır. Kıskançlık tutumlarını değiştiren ana motivasyonu şu şekilde dile getirmektedir: *uzun bir süre uzun mesafeden devam eden bir ilişki olduğu için bazı şeyleri öğrenmek zorunda kaldık aslında. Çünkü bu ilişkide güven ve devamlılığı sağlamak için aslında bu yolda evrildik diyebilirim*. Partnerini kaybetme korkusu da değişim için bir neden olarak gösterilmektedir:

Bir kere kız arkadaşımı çok seviyordum ve onu kaybetmek istemiyordum. Bunun çeşitli sebepleri var. İşte duygusal olarak ona çekim duymam fiziksel olarak beğenmem daha birçok faktör sayabiliriz. E tabii insan sevdiğini de kaybetmek istemiyor kaybetmek istemeyince de bir şekilde değişmemiz lazım ya onun değişmesi lazım benim değişmem lazımdı. İkimiz de çeşitli oranlarda değişti tabii bu da büyük bir etkendi. (Deniz, 21, ilk romantik birliktelik, ortalamanın üzerinde kıskanç)

Partnerine gerçekten güvendiğine ikna olmanın da kıskançlık tutumlarını değiştirmede etkili olduğu vurgulanmıştır. Güven sorununu çözenin ne olduğu konusunda ilişki süresine referans verilmesi ön plana çıkmaktadır:

Güven artıyor tabii. Bir sene sonra insan güveni artıyor. Ben ilk bir seneyi doldurduğumuzda çok şaşırılmışım ve gülmüştüm. Bir insanı işte bir sene hayatında tutup aslında şey kendi güvenli alanını oluşturmak bence. Yani bir insanla bir sene birlikte olduktan sonra aslında kendine bir şeyler kanıtlıyorsun. Hayatı boyunca sadece bir aylık ilişkilerle ve bir sürü flörtle uğraşmış bir adamı iki senelik ilişki şey geliyor biraz da güven ortamında geliyor. (Uğur, 21, ikinci romantik birliktelik, kıskanç)

Yaşamlarının farklı dönemlerinde birlikte oldukları partnerlere karşı farklı kıskançlık deneyimleri yaşamaya bazı katılımcılarca işaret edilmiştir. Örneğin partnerinin etrafında

kimlerin olduğunun kıskançlık konusunda fark yarattığını söyleyen Yaşar mevcut ilişkisinde kıskançlığı yoğun bir gerçeklikle deneyimlerken daha önceki ilişkisinde bu durumun farklı olduğunu aktarmıştır:

Kişiden kişiye değişiyor. Yani kişiden kişiye değişiyor deme sebebim o kişinin bulunduğu ortam. Bir sevgilim vardı mesela hiç erkek arkadaşı yoktu pek kıskanmıyordum onu açıkçası ama kız arkadaşları sinirimi bozduğu için bazen aramızı bozmaya çalıştıklarını anladığım için onların yanına gitmesini istemiyordum o kadar. (Yaşar, 21, ilk romantik birliktelik, kıskanç)

Bazı katılımcılar daha önceki ilişki deneyimlerinden dolayı yeni ilişkilerinde daha kıskanç bir tutumla hareket ettiklerini ifade etmektedir. Nazım (22), bir önceki ilişkisinde maruz kaldığını söylediği “duygusal şiddet” sebebiyle şimdiki partnerine bir türlü tam olarak güvenememekten ve kıskançlığı daha yoğun deneyimlediğinden bahsetmektedir. Partneriyle birlikte olmadan önceki yaşantısında (çoğunlukla kısa süreli ve cinsel birlikteliğe dayanan ilişkiler) hiç kıskançlık yaşamadığını belirten Aziz, eski hayatının nasıl bugünkü kıskançlığını temellendirdiğini şöyle aktarıyor:

Daha önce yaşadığım şeylerin şu an ilişkiye yansıdığını tahmin ediyorum. Daha önce yaşadığım şeyler girdiğim ortamlar tanıştığım insanlardan kaynaklı acaba bu kız da mı böyle tarzında bir sorgulamaya itiyor. (Aziz, 23, ilk romantik birliktelik, koşula göre kıskanç)

Kıskandıklarında deneyimledikleri, kıskançlığı yansıtma tarzları ve kıskançlıktan ne anladıklarının bazen ilişkiden ilişkiye kimi zaman ise aynı ilişkinin ayrı dönemlerinde farklılaştığı öyle görünüyor ki katılımcıların ortaklaştığı temel noktadır. Bazı katılımcılar kıskançlık düzeylerinin azalması yönünde değişim geçirdiklerini belirtmektedir. Partneri kaybetme korkusu, olgunlaşmak ve öğrenilen erkekliği geride bırakmanın söz konusu azalmada etkili olduğu ifade edilmiştir. Değişimin bu kavramlarla ifadesi değişimin duygusal okuryazarlık anlamında bir duygusal gelişime işaret etmesi olarak yorumlanabilir. Hangi duyguların nasıl anlamlandırılacağı, nasıl ve hangi yollarla yansıtılacağı kültürel olarak kodlanmıştır (Bericat, 2016; Turner ve Stets, 2006; Hochschild, 2002; Thoits, 1989). Hegemonik erkeklik kültürü de erkek özneye, duygu dünyasını düzenleyen çeşitli enstrümanlar, duygusal kodlar sunmaktadır (Connell, ve Messerschmidt, 2005). Dolayısıyla katılımcıların deneyimledikleri değişim, temsil

ettikleri erkeklik kültürünün kıskançlık manifestosuyla müzakere etmeyi gerektirmesi bakımından bir erkeklik müzakeresi olarak yorumlanabilir (Coles, 2008). Söz konusu müzakerelerin doğurduğu “yeni erkekliklerin” istikameti merak uyandırmaktadır. Çünkü gerçekleşen değişimin hegemonik erkekliğin yeni bir konfigürasyonu mu olduğu yoksa Messerschmidt ve Messner’in (2018) sözünü ettiği toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini meşrulaştırmayan pozitif erkeklik biçimlerinden birine mi evrildiği en azından bu tema altındaki bulgular açısından açık değildir.

Kıskançlık tutumlarının bireyin yaşam öyküsündeki söz konusu değişken temsilleri hegemonik erkeklik ve mozaik erkeklik konseptleri arasında bir tartışma yürütmek için de bazı olanaklar sunmaktadır. Hegemonik erkeklikler konseptinin aksine mozaik erkeklikler tek bir bireyin yaşamındaki yani kendi tarihindeki değişimi kavramak için daha esnek bir teorik model sunmaktadır. Bu esnekliği ise şüphesiz merkeze aldığı “müzakere” (negotiation) kavramı sağlamaktadır. Kıskançlık tutumlarında değişim yaşayan katılımcılar yeni bir hegemonik erkeklik biçimine uyum sağlamak ya da tabi kılınmış bir erkeklik statüsüne geçme ikiliği arasında sıkışmaktansa sahip oldukları kimlik öğelerinin ve kurdukları sosyal ilişkilerin onları yönlendirdiği koşulların (romantik ilişkiler dahil) kesişiminden bir sentez bir erkeklik kimliği üretmektedirler. Bu kimlik belirli yönleriyle hegemonik erkeklik ideallerinin bazılarını benimsemiş olsa da hegemonik erkekliğin bazı unsurlarını reddetmektedir. Üstelik bu yeni sentez kimlik ile kendi erkeklik alanında kendi hegemonya mücadelesinin peşine düşmekte ve kendi ayrıcalıklı statüsünü yaratmaya çalışmaktadır (Coles, 2008).

Demetriou’nun (2001) içsel hegemonyanın diyalektik pragmatizmi olarak tarif ettiği hegemonik erkekliklerin hegemonik olmayan erkekliklerle olan karşılıklı ilişkisi bu bulgular üzerinden gözlemlenebilir. Katılımcılar, örneğin partnerinin arkadaşlarıyla dışarı çıkmasını engellemeyi bıraktığını söylerken aslında daha önce erkeksi bulmadığı bir davranışı sergilemektedir. Yani önceden daha aşağı bir erkeklik statüsünü temsil ettiğini düşündüğü bir davranışı bugün kendi davranış skalasına eklemiştir ve üstüne üstlük bunu makul ve doğru bulmaktadır.

4.7.2. Kıskançlık Tutumlarında Değişim Arzusu

Katılımcıların büyük bölümü kıskançlık deneyimlerindeki bazı unsurların değişmesini arzuladığını ifade etmektedir (Fazıl, Deniz, Bülent, Nazım, Orhan, Uğur, Aziz, Sait, Ömür). Nazım (22) bu beklentisini şu sözlerle dile getirmektedir: “*İlk aklıma gelen şeyin kendime hep hatırlattığım şey olan onun da bir birey ve kendine ait bir hayatı olduğunu, bu düşüncenin ilk aklıma gelen şey olmasını isterdim*”. En çok değişmesi istenen unsur olarak “kıskanmaya eşlik eden düşünceler” vurgulanmaktadır (Fazıl, Bülent, Nazım, Orhan, Aziz, Sait). Örneğin ikinci evliliğini yaşayan Ömür (38) “*farklı düşüncelerin etkisi altında*” kıskançlık yaşamak istediğini aktarmaktadır. Benzer biçimde kaçınılması güç düşüncelerin kendisini kıskançlığa sevk ettiğini ifade eden Aziz (23), değişimin kendisi için anlamından şu ifadelerle söz etmektedir: “*İsterdim (değişmeyi). Çok yoğun bir şekilde düşünüyorum. En olmayacak uç noktaları düşünmeye başlıyorum. Bunun değişmesini isterdim. Ya olabilecek, sanırım mühendisliğimden kaynaklı, tüm ihtimalleri düşünüp biri bile kötü ihtimal ise direkt kıskançlık problemi yaratabiliyorum*”.

Bazı katılımcılar kıskandıklarında daha uyumlu tepkiler vermeyi arzuladıklarını beyan etmiştir. Kıskandığında daha “*kibar*” olmak istediğini söyleyen Uğur (21), değişim önündeki engelin gördüğü “*aile kültürü*” olduğunu düşünmektedir. Öte yandan kıskançlık tutumlarından memnun olduğunu ve değişimi yönünde bir beklentiye sahip olmadığını bildiren katılımcılar da mevcuttur. Örneğin Levent değişimin ne anlama gelebileceğini “*kıskanmak ya da kıskanmamak*” gibi bir ikileme işaret ederek şöyle yorumlamaktadır:

İstemezdim sanırım çünkü belli bir yerde yani özellikle Türk kültüründe diyeyim, hiç kıskanmamak veya çok ılımlı olmak da belli bir güvensizlik veya ilgisizliği temsil ettiği için hani bunu sırf kıskançlık duygularını sıfıra indirgemek de aslında çok mantıklı gelmiyor bana. (Levent, 22, ilk romantik birliktelik, makul ölçüde kıskanç).

Kıskançlık tutumlarında katılımcıların kültüre yaptığı vurgu çoğunlukla aileden alınan eğitime ve ailenin değer sistemine işaret edecek biçimdedir. Bazı katılımcıların kendi kıskançlık tutumlarını gerekçelendirirken babalarının annelerine karşı sergilediği

kıskançlık tutumlarından örnekler vermesi, kıskançlık duygusunun anlamlandırılmasında ve kıskançlığa atfedilen değerler sisteminde aile bireylerinin birbirilerine karşı tutumlarını gözlemlenmenin önemli boyutta etkili olduğuna işaret etmektedir. Bu bulgu duygular konusunda organizmacı yaklaşımların karşısında sosyalizasyon ya da sosyal öğrenmeyi desteklemektedir. Dolayısıyla erkek kıskançlığının yaygın dışavurumu olarak kabul edilen kimi düşünce ve davranışlar (şiddet, öfke nöbetleri, kısıtlayıcı önlemler vb.) yapısal determinist tuzaktan kurtulmakta ve dönüşüme açık bir hüviyet kazanmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırma heteroseksüel erkek katılımcılarının kıskançlık deneyimlerini betimlemeyi amaçlayan fenomenolojik bir saha araştırmasıdır. Erkekler kuramsal çeşitliliğin fazla olduğu bir alan olduğundan konuya hegemonik erkeklikler, hibrit erkeklikler ve mozaik erkeklikler konseptleri ile çeşitli açılardan yaklaşılmıştır. Duygular, terminolojisinde belki de en ayrıcalıklı yere sahip olduğu psikolojide iki asrı aşkın süredir üzerine sayısız ampirik çalışmanın yapıldığı bir konu olduğu için araştırmada bu birikimden faydalanılmıştır. Duygular sosyolojisinin çoğunlukla içeriğinde duyguların sosyolojide çalışılıp çalışılmayacağı tartışmalarını barındıran teorik külliyatı da yabancı olunan bu alanda başvurulan diğer temel kaynaktır. Neticede, kıskançlığın heteroseksüel erkek bireylerin algılarındaki ve deneyimlerindeki karşılıklarının betimlendiği ve sosyolojik perspektifle değerlendirildiği bir çalışma ortaya çıkmıştır. Duyguları sosyolojik bir analiz birimi olarak kullanan bu araştırma duyguları sosyolojiyle çalışan bir saha araştırma olması açısından sosyolojik araştırmanın çeşitliliği için önem arz etmektedir.

Eleştirel erkeklik çalışmaları da tıpkı duygular sosyolojisi (ya da duyguların sosyolojisi) gibi sosyolojik araştırmanın yöneldiği görece yeni alanlardan biridir. Erkeklerin duyguları anlamlandırma ve deneyimleme açısından nasıl farklılaştığını ve duyguların toplumsal cinsiyet kimlik ve rolleri aracılığıyla yapısal eşitsizlikleri yeniden üretmeye nasıl yardımcı olduğunu keşfetmek erkeklere ve erkekliklere yönelik eleştirel sosyolojik bakış açıları için fazlasıyla önemlidir (de Boise ve Hearn, 2017). Buradan hareketle bu araştırmada olduğu gibi erkekliliği, duyguları da işin içine katarak kavramaya ve betimlemeye çalışmanın erkeklikler alanyazını için önemli bir katkı sağlaması beklenmektedir. Spesifik olarak kıskançlık duygusu ise özellikle toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile ilişkisi bakımından seçilmiş ancak söz konusu ilişkiden ziyade kıskançlık duygusunun heteroseksüel erkek öznedeki temsilleri üzerinde durulmuştur. Çünkü gelecekte bu ilişki üzerine yönelecek araştırmaların ayakları daha yere basan temellere sahip olabilmesi için bu tarz, yani yeterince aydınlatılmamış, bileşik yapıda ve çok ögeli toplumsal gerçekliklerin değişkenlerini ayrı ayrı betimleyen çalışmaların gerekliliğini elzem görüyorum. Bu tutuma eşlik edecek sabır, dikkat ve büyük sözler

söyleyerek konuyu entelektüelize etme ile bilimsel bilgi üretme ve yöntemsel sadakati birbirine karıştırmayan bir bilimsel hassasiyetin sosyolojinin geleceği için çok daha üretken yarınlar inşa edeceğinden hiç kuşku duymuyorum.

Araştırmaya dönecek olursak, bulgular mevcut alanyazının da gösterdiği üzere kıskançlık deneyiminin birçok iç boyut barındırdığını göstermektedir. Kıskançlığın başka hangi duygularla ilişkilendiği, nasıl yansıtıldığı, ne gibi stratejilerle düzenlendiği, kişinin yaşam öyküsündeki değişkenliği ve erkek olmaktadır payı bu boyutlardan bazılarıdır. Kıskançlığa atfedilen anlam yaygın olarak kıskançlığı bir sevgi ifadesi olarak görmek olmuştur. Kıskançlık ve sevginin ilişkilmesi hem ulusal hem de uluslararası alanyazındaki benzer çalışmalarda da görüldüğü için küresel düzeyde bir kültürel duygu ideali olduğunu düşündürmektedir. Sevgi ve kıskançlığın kristalizasyonu kıskançlığın kişilerarası gündelik etkileşimlerde bağlamından çıkabilen başka duygu ve gerçekliklerin bir göstereni ya da katalizörü olma işlevini yerine getiren karmaşık doğasının bir örneğidir. Öte yandan zaman zaman kıskançlığa içkin biçimde tanımlanan sahiplenme terimi de kıskançlığa atfedilen anlamlar arasında ön plana çıkmaktadır. Sahip olmak ve sahiplenmek kavramları kıskançlığa anlam kazandırır biçimde kullanılmış ve onunla ilişkilendirilmiştir. Sahiplenmenin bazı katılımcılarda kıskançlığın yerine kullanılması partnerin edinilmiş ya da kazanılmış bir meta olarak görülmesi biçiminde yorumlanabilir. Bu kadının, partnerinin nezdinde “korunması ve muhafaza edilmesi gereken sahip olunan şey” olması gibi bir çıkarıma yönlendirmektedir. Dolayısıyla sahip olmak ve kıskançlık arasındaki ilişki geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini gözetken ve kadının bir özne olarak görünürlüğünü sümen altı eden nitelikler taşımaktadır.

Kıskançlığı ortaya çıkaran temel sebepler arasında şüphecilik ve aldatılmaktan duyulan korku başı çekerken, koruyuculuk, kültürel uyumsuzluklar ve partnerin kıskanılma isteği diğer nedenler olarak sıralanmaktadır. Şüphecilik ve aldatılma korkusu bir yandan geleneksel toplumsal cinsiyet idealleri ile yakından ilişkili güvenilmez ve kontrol altında tutulması gereken “kadın” motifini içeren kültürel cinsel ahlakın izlerini taşısa da öte yandan evrimsel psikolojik açıklamalarla da örtüşmektedir. Bu durum hangi faktörden kaynaklanırsa kaynaklansın heteroseksüel erkek kıskançlığının patolojik anlamı ayrı tutulmakla birlikte paranoid kırıntılar içerdiğini düşündürmektedir. Bu şüpheli tutum bir

patolojiden ne ölçüde uzaksa skeptisizmden de o ölçüde uzakta, karmaşık bir lokasyondadır, koordinatları belli değildir. Belki de kıskançlığın sosyolojik doğası üzerine yapılacak çalışmalar bu konunun tespitinde ve anlaşılmasında yardımcı olacak alternatif yollardan biridir ve yanılmak uğruna da olsa denenmelidir.

Kıskançlığa eşlik eden duygular içerisinde öfke duygusu ön plana çıkmakta ancak öfke bazı katılımcılarda partnerine diğerlerinde ise başka bir erkeğe yönelmektedir. Öfkenin çoğunlukla yıkıcı karakteri kıskançlığıyla beraber düşünüldüğünde oluşan bu duygusal ikili araştırmanın tasarımı sürecindeki beklentilere paralel bir karşılık oluşturmuştur. Ancak gözden kaçan şey öfkenin kime yöneldiğinin çeşitlilik göstermesidir. Kimi partnerine kimi rakip erkeğe öfkelenmekte ve temsilen sırasıyla “kıskanacağım bir şeyi nasıl yaparsın?” ve “kıskanacağım kadar nasıl partnerime yaklaşırsın?” sorularını yöneltmektedir. Hemen hemen tüm katılımcıların sevgi ifadesi dediği kıskançlık hemen hemen her katılımcıda en sık öfke duygusunu açığa çıkarmaktadır. Ortaya sevgiyle düşünmek ve öfkeyle ifade etmek gibi şüursel bir tezatlık çıkmaktadır. Bunu çözmek için özellikle sevgi-kıskançlık ve öfke-kıskançlık ikililerini temel alan betimleyici fenomenoloji değil hermeneutik fenomenoloji ya da söylem analizinin yöntem olarak benimsendiği çalışmaların daha uygun araçlar sunacağını düşünüyorum.

Partnerini kıskanmaya sebebiyet veren şüpheden kurtulmaya çalışmak katılımcıların kıskançlık duygusuyla başa çıkarken kullandığı temel stratejidir. Şüpheyi müzakere aslında doğrudan şüpheyi kaynak alarak hareket etmekten daha yapıcı bir seçenek olarak değerlendirilebilir. Ancak yine de insan zihninin şüpheyi seven ve onu somut kanıtların, gerçek dünyanın verilerinin zaman zaman dışarıda bırakıldığı inatçı bir kanıtlama oyununa çevirebilen yönelimi de düşünüldüğünde şüpheyi müzakerenin eğer sık tekrarlanır ve fazla uzatılırsa yorucu ve yanıltıcı bir başa çıkma olacağını öngörmek pek de zor değil. Dolayısıyla partnere açıkça sormak ya da şüpheyi değil gerçekten olup bitenlere odaklanmak daha akılcı ve ekonomik bir seçenek olabilir. Partnerle empati kurmak da ön plana çıkmakta ancak bazı durumlarda empati kurarken partnerden de empati kurmasını beklemeyi içermektedir. Empati konusunda söylenenler, empatinin kıskançlık tutumlarının değişiminde ne kadar çok etkili olduğunu göstermiştir. Kendi

zihninin içinde kalmayıp partnerini anlamaya çalışan erkekler, kıskançlık tutumlarında nelerin yanlış olabileceğini kolaylıkla gördükleri konforlu ve kolay erişilebilir bir yol keşfetmişlerdir.

Kıskançlığın nasıl dışa vurulduğu noktasında katılımcılar ikiye ayrılmaktadır. Bir grup kıskançlık duygularını sosyal çevresiyle paylaşmakta ve bununla rahatlamakta olduğunu ifade ederken diğer grup paylaşmamayı tercih etmekte ve bunu mahremiyetle gerekçelendirmektedir. Duyguları paylaşmanın rahatlatıcı etkisinden mahrum kalmanın ne gibi avantajlarının olacağı ısrarla soruşturulsa da karşılık alınmamıştır. Kendi adıma düşündüğümde ne zaman zorlandığım duygusal yaşantılarımı insanlarla paylaşsam tamamen kaybolmasa da yükümün azaldığını hissederim. Dolayısıyla bu husus özelinde görüşülen erkeklerin dünyalarını anlamakta güçlük çektim. Bulguların ve bu konudaki duygusal okuryazarlık literatürünün gösterdiği haliyle erkeklikteki söz konusu ketumluk sadece duygularını paylaşmayan erkeğin değil çevresinde ilişkili olduğu tüm insanların yaşamını zorlaştırmaktadır. Bu olgu gerek aile eğitiminde gerekse formel eğitimde duygusal okuryazarlığı hassasiyet gösterilmesi elzem olan bir yerde konumlandırmaktadır.

Kıskançlığın ne gibi sonuçlar ortaya çıkardığı noktasında ilişkilerin derin zarara uğraması ya da tümünden sonlanması ilişkisel düzeyde, kıskançlık duygusunun iş hayatı ya da akademik sorumluluklar gibi diğer boyutlarda da kişinin ruhsal yaşamını olumsuz etkilemesi bireysel düzeyde ön plana çıkmaktadır. Hem bireysel hem de ilişkisel düzeyde kıskançlığın yıkıcı doğası psikanalitik kuramın önerdiği yapıcı ve işlevsel kıskançlık ile yer değiştirmelidir. Bir ölçüde kıskanmak bize karşımızdaki insanın bizim için ne kadar önemli olduğunu hatırlatabileceği gibi yüksek ve sürekli dozlardan uzak kalmaya ve bireysel yaşamımızı daha efektif gözetmeye yardımcı olacaktır. Keza hiç kıskanmamak ya da kıskançlık duygusunu ortadan kaldırmayı amaçlayacak önlemler almak her marjinal konumda olduğu gibi tam zıt konumlanan ve kaçınılan şeyi en yakına getirecektir.

Katılımcıların gerek farklı birlikteliklerinde gerekse aynı birliktelik süresince farklı kıskançlık deneyimlerine sahip oldukları görülmüştür. Söz konusu değişkenlik

kıskançlığın katılımcıların yaşamında rijit bir duygu olmadığını değişime açık ve esnek bir gerçekliğe sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Görüşülen erkekler çoğunlukla nitelikli formel eğitim almış bireyler olmalarına rağmen kıskançlık özelinde bazı hususlarda nesillerdir süregelen bazı geleneksel anlayışları sürdürmeye devam ediyor görünmektedirler. Dolayısıyla Türkiye toplumunun genelini temsil eden tablo konusunda yapılacak araştırmaların olası çıktıları için oldukça karamsarlık taşıyorum. Ancak son tamam olan mozaik kıskançlığın, değişimin hem de kuşaklararası değil kuşak içi değişimin olanaklılığını göstermesi açısından tüm bu karamsarlığa karşın toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini azaltmak ve sonlandırmak için inanç ve umut aşıl原因 bir meşaleyi simgelediğini düşünüyorum.

KAYNAKÇA

- Anderson, E. (2005). Orthodox and inclusive masculinity: Competing masculinities among heterosexual men in a feminized terrain. *Sociological perspectives*, 48(3), 337-355. <https://doi.org/10.1525/sop.2005.48.3.337>
- Anderson, E. (2008). Inclusive masculinity in a fraternal setting. *Men and masculinities*, 10(5), 604-620. <https://doi.org/10.1177/1097184X06291907>
- Anderson, E., ve McCormack, M. (2018). Inclusive Masculinity Theory: overview, reflection and refinement. *Journal of Gender Studies*, 27(5), 547-561. <https://doi.org/10.1080/09589236.2016.1245605>
- Banet-Weiser, S., ve Miltner, K. M. (2016). # MasculinitySoFragile: Culture, structure, and networked misogyny. *Feminist media studies*, 16(1), 171-174. <https://doi.org/10.1080/14680777.2016.1120490>
- Barbalet, J. M. (2001). Emotion, social theory, and social structure: A macrosociological approach. Cambridge University Press.
- Bauman, Z. (2015). Sosyolojik Düşünmek (11. Baskı). (A. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1990)
- Beasley, C. (2008). Rethinking Hegemonic Masculinity in a Globalizing World. *Men and Masculinities*, 11(1), 86-103. <https://doi.org/10.1177/1097184X08315102>
- Bendelow, G., ve Williams, S. (1995). Pain and the mind-body dualism: a sociological approach. *Body & Society*, 1(2), 83-103. <https://doi.org/10.1177/1357034X95001002004>
- Bendelow, G., ve Williams, S. J. (2002). Emotions, pain and gender. *Emotions in Social Life* içinde (s. 277-292). Routledge.
- Berger, J. L., Addis, M. E., Green, J. D., Mackowiak, C., ve Goldberg, V. (2013). Men's reactions to mental health labels, forms of help-seeking, and sources of help-seeking advice. *Psychology of Men & Masculinity*, 14(4), 433. <https://doi.org/10.1037/a0030175>
- Bericat, E. (2016). The sociology of emotions: Four decades of progress. *Current sociology*, 64(3), 491-513. <https://doi.org/10.1177/0011392115588355>

- Bevan, J. L. (2008). Experiencing and communicating romantic jealousy: Questioning the investment model. *Southern Communication Journal*, 73(1), 42-67. <https://doi.org/10.1080/10417940701815626>
- Bevan, J. L., ve Lannutti, P. J. (2002). The experience and expression of romantic jealousy in same-sex and opposite-sex romantic relationships. *Communication research reports*, 19(3), 258-268. <https://doi.org/10.1080/08824090209384854>
- Birkley, E. L., ve Eckhardt, C. I. (2015). Anger, hostility, internalizing negative emotions, and intimate partner violence perpetration: A meta-analytic review. *Clinical psychology review*, 37, 40-56. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2015.01.002>
- Blackwood, E. (1984). Sexuality and Gender in Certain Native American Tribes: The Case of Cross-Gender Females. *Signs*, 10(1), 27–42. <http://www.jstor.org/stable/3174235>
- Blazina, C. (2004). Gender role conflict and the disidentification process: Two case studies on fragile masculine self. *The Journal of Men's Studies*, 12(2), 151-161. <https://doi.org/10.3149/jms.1202.151>
- Bourdieu, P. (1993). *Sociology in question* (Vol. 18). Sage.
- Bridges, T., ve Pascoe, C. J. (2014). Hybrid masculinities: New directions in the sociology of men and masculinities. *Sociology compass*, 8(3), 246-258. <https://doi.org/10.1111/soc4.12134>
- Burke, P. J. (1991). Identity Processes and Social Stress. *American Sociological Review*, 56(6), 836-849. <https://doi.org/10.2307/2096259>
- Burke, P. J. (1996). Social identities and psychosocial stress. İçinde H. B. Kaplan (Ed.), *Psychosocial stress: Perspectives on structure, theory, life-course, and methods* (s. 141–174). Academic Press.
- Buss, D. M. (2013). Sexual jealousy. *Psihologijske teme*, 22(2), 155-182. <https://hrcak.srce.hr/108507>
- Buunk, B. P., ve Van Driel, B. (1989). *Variant lifestyles and relationships*. Sage Publications.

- Charteris-Black, J., ve Seale, C. (2009). Men and emotion talk: Evidence from the experience of illness. *Gender and Language*, 3(1), 81-113. <http://dx.doi.org/10.1558/genl.v1.i1.17190>
- Clanton, G. (1981). Frontiers of jealousy research: Introduction to the special issue on jealousy. *Alternative Lifestyles*, 4, 259-273. <https://doi.org/10.1007/BF01257940>
- Clanton, G. (1996). A sociology of jealousy. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 16(9/10), 171-189. <https://doi.org/10.1108/eb013274>
- Coles, T. (2008). Finding space in the field of masculinity: Lived experiences of men's masculinities. *Journal of Sociology*, 44(3), 233-248. <https://doi.org/10.1007/BF01257940>
- Coles, T. (2009). Negotiating the field of masculinity: The production and reproduction of multiple dominant masculinities. *Men and masculinities*, 12(1), 30-44. <https://doi.org/10.1177/1097184X07309502>
- Connell, R. W. (1987). *Gender and power: Society, the person and sexual politics*. Stanford University Press.
- Connell, R. W. (2002). *Gender*. Polity Press
- Connell, R. W., ve Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & society*, 19(6), 829-859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve nitel araştırma deseni* (2. baskı) (M. Bütün, S. B. Demir, Çev.). Siyasal Yayınevi. (Orijinal eserin basım tarihi 2007).
- Croucher, S. M., Homsey, D., Guarino, L., Bohlin, B., Trumpetto, J., Izzo, A., Huy, A. ve Sykes, T. (2012). Jealousy in four nations: A cross-cultural analysis. *Communication Research Reports*, 29(4), 353-360. <https://doi.org/10.1080/08824096.2012.723273>
- Çarpar, M. C. (2020). Sosyolojide iki niteliksel desen: fenomenolojik ve etnografik araştırma. *The journal of social science*, 4(8), 689-704. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.750923>
- Çelik, G. (2016). Erkekler de ağlar!?: Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkeklik inşası ve şiddet döngüsü. *Fe Dergi*, 8(2), 1-12. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000161

- Dainton, M., ve Gross, J. (2008). The use of negative behaviors to maintain relationships. *Communication Research Reports*, 25(3), 179-191. <https://doi.org/10.1080/08824090802237600>
- Daly, M., Wilson, M., ve Weghorst, S. J. (1982). Male sexual jealousy. *Ethology and sociobiology*, 3(1), 11-27. [https://doi.org/10.1016/0162-3095\(82\)90027-9](https://doi.org/10.1016/0162-3095(82)90027-9)
- Damasio, A. (2003). Looking for Spinoza: Joy, sorrow, and the feeling brain. William Heinemann.
- De Boise, S., ve Hearn, J. (2017). Are men getting more emotional? Critical sociological perspectives on men, masculinities and emotions. *The Sociological Review*, 65(4), 779-796. <https://doi.org/10.1177/0038026116686500>
- Demetriou, D. Z. (2001). Connell's concept of hegemonic masculinity: A critique. *Theory and Society* 30(3): 337-61. <https://www.jstor.org/stable/657965>
- Denzin, N. K. (1984). On understanding emotion. Transaction Publishers.
- Dobash, R. E., ve Dobash, R. (1979). Violence against wives: A case against the patriarchy (Vol. 15). Free Press.
- Donaldson, M. (1993). What is hegemonic masculinity?. *Theory and society*, 22(5), 643-657. <https://www.jstor.org/stable/657988>
- Eberly, Don (1999). The Collapse and Recovery of Fatherhood. D. Eberly (Ed.), *The Faith Factor in Fatherhood: Renewing the Sacred Vocation of Fathering*, (s. 3–20) içinde. Lexington Books.
- Ekman, P. (1999). Basic emotions. T. Dalgleish ve M. J. Power (Ed.), *Handbook of cognition and emotion* (s. 45–60) içinde. John Wiley & Sons Ltd. <https://doi.org/10.1002/0470013494.ch3>
- Ekşi, B. (2017). The myth of the tough men's burden: reproducing a hegemonic masculinity at the Turkish National Police. *Norma*, 12(1), 5-22. <https://doi.org/10.1080/18902138.2017.1283483>

- Elias, J., ve Beasley, C. (2009). Hegemonic masculinity and globalization: Transnational business masculinities and beyond. *Globalizations*, 6(2), 281-296. <https://doi.org/10.1080/14747730902854232>
- Ersoy, A. F. (2016). Fenomenoloji. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (s. 52-109) içinde. Anı yayıncılık.
- Flood, M. (2002). Between Men and Masculinity: An Assessment of the Term Masculinity in Recent Scholarship on Men. S. Pearce and V. Muller (Ed.), *Manning the Next Millennium: Studies in Masculinities*, (s. 203–13) içinde. Black Swan Press.
- Freud, S. (2014). Some neurotic mechanisms in jealousy, paranoia, and homosexuality. N. Burke (Ed.), *Gender and envy* (s. 213-220) içinde. Routledge.
- Gardner, F. L., ve Moore, Z. E. (2008). Understanding clinical anger and violence: The anger avoidance model. *Behavior modification*, 32(6), 897-912. <https://doi.org/10.1177/0145445508319282>
- Giddens, A. (2010). Modernite ve bireysel kimlik: Geç modern çağda benlik ve toplum. (Ü. Tatlıcan, Çev.) Say Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1991).
- Gilmore, D. D. (1990). *Manhood in the making*. Yale University Press.
- Glesne, C. (2014). *Nitel araştırmaya giriş*. (A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu, Çev.). Anı Yayıncılık (Orijinal eserin basım tarihi 2011).
- Gottzén, L. (2017). Geographies of anger and fear: Exploring the affective atmospheres of men’s ‘domestic’ violence. M. Livholts ve L. Bryant (Ed.) *Social work in a glocalised world* (s. 106-118) içinde. Routledge.
- Harrington, C. (2021). What is “toxic masculinity” and why does it matter?. *Men and masculinities*, 24(2), 345-352. <https://doi.org/10.1177/1097184X20943254>
- Henton, J., Cate, R., Koval, J., Lloyd, S., ve Christopher, S. (1983). Romance and violence in dating relationships. *Journal of family Issues*, 4(3), 467-482. <https://doi.org/10.1177/019251383004003004>
- Hochschild, A. R. (2002). The sociology of emotion as a way of seeing. G. Bendelow ve S. J. Williams (Ed.), *Emotions in social life* (s. 31-44) içinde. Routledge.

- Hofstede, G. (1984). *Culture's consequences: International differences in work-related values* (Vol. 5). Sage.
- Hondagneu-Sotelo, P., ve M. A. Messner. (2013). Gender Displays and Men's Power: The New Man and the Mexican Immigrant Man. M. M. Gergen ve S. N. Davis (Ed.), *Toward a New Psychology of Gender* (s. 503-520) içinde. Sage. <https://doi.org/10.4324/9781315811505>
- Hooks, B. (2004). *The will to change: Men, masculinity, and love*.
- Hupka, R. B. (1981). Cultural determinants of jealousy. *Alternative Lifestyles*, 4, 310-356.
- Hupka, R. B., Buunk, B., Falus, G., Fulgosi, A., Ortega, E., Swain, R., ve Tarabrina, N. V. (1985). Romantic jealousy and romantic envy: A seven-nation study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 16(4), 423-446. <https://doi.org/10.1177/0022002185016004002>
- Jefferson, T. (1994). Theorizing masculine subjectivity. In Just boys doing business? T. Newburn and E. A. Stanko (Ed.), *Men, masculinities and crime*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315003566>
- Kalav, A. (2012). Namus ve toplumsal cinsiyet. *Mediterranean Journal of Humanities*, 2(2), 151-163. <https://doi:10.13114/MJH/20122743>
- Kalav, A. (2019). Sevgi, Sadakat ve Güven Söylemlerinde Namusun İzini Sürmek: Öztahakküm Aracı Olarak Namus. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 2(2), 211-237. <https://doi.org/10.33708/ktc.642796>
- Kandiyoti, D. (1988). Bargaining with patriarchy. *Gender & society*, 2(3), 274-290. <https://doi.org/10.1177/089124388002003004>
- Kemper, T. D. (1987). How many emotions are there? Wedding the social and the autonomic components. *American journal of Sociology*, 93(2), 263-289. <http://links.jstor.org/sici?sici=00029602%28198709%2993%3A2%3C263%3AHMEATW%3E2.0.CO%3B2-4>

- Kemper, T. D. (1990). Themes and Variations in the Sociology of Emotions. T. D. Kemper (Ed.), *Research agendas in the sociology of emotions*, (s. 3-23) içinde. State University of New York Press.
- Kimmel, M. (1996). *Manhood in America: A cultural history*. Free Press.
- Kimmel, M. S. (2013). Masculinity as homophobia: Fear, shame, and silence in the construction of gender identity. M. M. Gergen ve S. N. Davis (Ed.), *Toward a new psychology of gender* (s. 223-242) içinde. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315811505>
- Kupers, Terry A. 2005. "Toxic Masculinity as a Barrier to Mental Health Treatment in Prison." *Journal of Clinical Psychology* 61 (6), 713–724. <https://doi.org/10.1002/jclp.20105>
- Kuppens, P., Ceulemans, E., Timmerman, M. E., Diener, E., ve Kim-Prieto, C. H. U. (2006). Universal intracultural and intercultural dimensions of the recalled frequency of emotional experience. *Journal of cross-cultural psychology*, 37(5), 491-515.
<https://doi.org/10.1177/0022022106290474>
- Lantagne, A., ve Furman, W. (2017). Romantic relationship development: The interplay between age and relationship length. *Developmental psychology*, 53(9), 1738.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/dev0000363>
- Marinetti, C., Moore, P., Lucas, P., ve Parkinson, B. (2011). Emotions in social interactions: Unfolding emotional experience. *Emotion-oriented systems: The humane handbook*, 31-46. http://dx.doi.org/10.1007%2F978-3-642-15184-2_3
- Massumi, B. (1995). The autonomy of affect. *Cultural critique*, (31), 83-109.
<https://doi.org/10.2307/1354446>
- McGlashan, M., ve Mercer, J. (2023). Toxic masculinity: An introduction. M. McGlashan ve J. Mercer (Ed.), *Toxic Masculinity* (s. 1-7) içinde. Routledge.
- Messerschmidt, J. W. (2015a). Hegemonic masculinities and camouflaged politics: Unmasking the Bush dynasty and its war against Iraq. Routledge.
- Messerschmidt, J. W. (2015b). *Masculinities in the Making: From the Local to the Global*. Rowman & Littlefield.

- Messerschmidt, J. W. (2018). *Hegemonic masculinity: Formulation, reformulation, and amplification*. Rowman & Littlefield.
- Messerschmidt, J. W. (2019). The salience of “hegemonic masculinity”. *Men and masculinities*, 22(1), 85-91. <https://doi.org/10.1177/1097184X18805555>
- Messerschmidt, J. W., ve Messner, M. A. (2018). Hegemonic, nonhegemonic, and “new” masculinities. J. W. Messerschmidt, P. Yancey-Martin, M. A. Messner ve R. Connell (Ed.), *Gender reckonings: New social theory and research*, (s. 35-56) içinde. NYU Press. <https://doi.org/10.18574/nyu/9781479866342.001.0001>
- Messner, M. A. (1995). *Power at play: Sports and the problem of masculinity*. Beacon Press.
- Messner, M. A. (1997). *Politics of masculinities: Men in movements*. Altamira Press.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Sage.
- Ott, B. L. (2017). Affect in critical studies. *Oxford research encyclopedia of communication*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.56>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative evaluation and research methods* (3. Baskı). Sage.
- Pearson, E. (2019). Extremism and toxic masculinity: The man question re-posed. *International Affairs*, 95(6), 1251-1270. <https://doi.org/10.1093/ia/iiz177>
- Pease, B. (2012). The politics of gendered emotions: disrupting men's emotional investment in privilege. *Australian Journal of Social Issues*, 47(1), 125-142. <https://doi.org/10.1002/j.1839-4655.2012.tb00238.x>
- Pernau, M. (2014). Space and emotion: building to feel. *History Compass*, 12(7), 541-549. <https://doi.org/10.1111/hic3.12170>
- Pfeiffer, S. M., ve Wong, P. T. (1989). Multidimensional jealousy. *Journal of social and personal relationships*, 6(2), 181-196. <https://doi.org/10.1177/026540758900600203>
- Pittman, F. S. (1993). *Man Enough: Fathers, Sons, and the Search for Masculinity*. Putnam.
- Pollack, W. S. (1995). *No man is an island: Toward a new psychoanalytic psychology of men*. Basic Books/Hachette Book Group.

- Puente, S., ve Cohen, D. (2003). Jealousy and the meaning (or nonmeaning) of violence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(4), 449-460. <https://doi.org/10.1177/0146167202250912>
- Sakallı, N. (2013). Namus kültürlerinde namus ve namus adına kadına şiddet: Sosyal psikolojik açıklamalar. <https://hdl.handle.net/11511/74520>
- Sakallı, N., ve Türkoğlu, B. (2019). To Be or Not to Be Man: Masculinity/Manhood Studies from Social Psychological Perspective. *Türk Psikoloji Yazıları*, 22(44), 77-79. <https://doi.org/10.31828/tpy1301996120190516m000014>
- Sartre, J. P. (2003). *Ego'nun Aşkınılığı*, (S. R. Kırkoğlu, Çev.), Alkım. (Orijinal eserin basım tarihi 1936).
- Scheinkman, M., ve Werneck, D. (2010). Disarming jealousy in couples relationships: A multidimensional approach. *Family process*, 49(4), 486-502. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2010.01335.x>
- Seidler, V. J. (2002). Masculinity, violence and emotional life. G. Bendelow ve S. J. Williams (Ed.), *Emotions in social life* (s. 219-236) içinde. Routledge.
- Selek, P. (2012). *Sürüne sürüne erkek olmak*. İletişim Yayınları.
- Sundler, A. J., Lindberg, E., Nilsson, C., ve Palmér, L. (2019). Qualitative thematic analysis based on descriptive phenomenology. *Nursing open*, 6(3), 733-739. <https://doi.org/10.1002/nop2.275>
- Swartz, D. L. (2008). Bringing Bourdieu's master concepts into organizational analysis. *Theory and Society*, 37, 45-52. <https://doi.org/10.1007/s11186-007-9053-x>
- Thamm, R. (2004). Towards a universal power and status theory of emotion. J. H. Turner (Ed.), *Theory and Research on Human Emotions* (s. 189-222) içinde. Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1016/S0882-6145\(04\)21008-6](https://doi.org/10.1016/S0882-6145(04)21008-6)
- Theiss, J. A., ve Solomon, D. H. (2006). Coupling longitudinal data and multilevel modeling to examine the antecedents and consequences of jealousy experiences in romantic relationships: A test of the relational turbulence model. *Human Communication Research*, 32(4), 469-503. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.2006.00284.x>

- Thoits, P. A. (1989). The sociology of emotions. *Annual review of sociology*, 15(1), 317-342. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.15.080189.001533>
- Turner, J. H., ve Stets, J. E. (2005). The sociology of emotions. Cambridge University Press.
- Turner, J. H., ve Stets, J. E. (2006). Sociological theories of human emotions. *Annual Review of Sociology*, 32, 25-52. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.32.061604.123130>
- Van Manen, M. (2017). But is it phenomenology?. *Qualitative health research*, 27(6), 775-779. <https://doi.org/10.1177/1049732317699570>
- Vandello, J. A., Bosson, J. K., Cohen, D., Burnaford, R. M., ve Weaver, J. R. (2008). Precarious manhood. *Journal of personality and social psychology*, 95(6), 1325-1339. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0012453>
- Vandello, J. A., ve Bosson, J. K. (2013). Hard won and easily lost: A review and synthesis of theory and research on precarious manhood. *Psychology of men & masculinity*, 14(2), 101. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0029826>
- Vandello, J. A., ve Cohen, D. (2008). Culture, gender, and men's intimate partner violence. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(2), 652-667. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2008.00080.x>
- Waling, A. (2019). Problematizing Toxic and Healthy Masculinity for Addressing Gender Inequalities. *Australian Feminist Studies*, 34(101), 362-375. <https://doi.org/10.1080/08164649.2019.1679021>
- White, G. L. (1981). Some correlates of romantic jealousy. *Journal of Personality*, 49(2), 129-145. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1981.tb00733.x>
- Whitehead, S. M. (2002). Men and masculinities: Key themes and new directions. Polity.
- Yates, C. (2000). Masculinity and good enough jealousy. *Psychoanalytic Studies*, 2(1), 77-88. <https://doi.org/10.1080/146089500114100>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (9. baskı)*. Seçkin Yayıncılık.

EK 1: ORJİNALLIK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	04.12.2023
	Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev. Date</i>	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: 09/05/2024	
Tez Başlığı: Romantik İlişkilerde Kiskanın Heteroseksüel Erkek Olmak Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*	
Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 109 sayfalık kısmına ilişkin, 09/05/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %3'dür.	
Uygulanan filtrelemeler*:	
1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç	
2. ☒ Kaynakça hariç	
3. ☐ Alıntılar hariç	
4. ☒ Alıntılar dâhil	
5. ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Ahmet Arslan	
Ad-Soyad/İmza	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Ahmet Arslan
	Öğrenci No	N20133474
	Enstitü Anabilim Dalı	Sosyoloji
	Programı	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Selda Taşdemir Afşar

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
	Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
Revizyon No Rev. No.		02	
	Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024	

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

Date: 09/05/2024

Thesis Title (In English): Being A Heterosexual Male Experiencing Jealousy in Romantic Relationships

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 09/05/2024 for the total of 109 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 3%.

Filtering options applied**:

- Approval and Declaration sections excluded
- References cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Ahmet Arslan
Name-Surname/Signature

Student Information	Name-Surname	Ahmet Arslan
	Student Number	N20133474
	Department	Sociology
	Programme	Woman and Gender Studies

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED

Assoc. Prof. Dr. Selda Taşdemir Afşar

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK2: ETİK KOMİSYON İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Tarih: 08/05/2023 10:03
Sayı: E-35853172-300-00002825675

00002825675

Sayı : E-35853172-300-00002825675
Konu : Ahmet ARSLAN Hk. (Etik Komisyon İzni)

8.05.2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 06.04.2023 tarihli ve E-12908312-300-00002787148 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyoloji Anabilim Dalı Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Ahmet ARSLAN**'ın **Doç. Dr. Selda TAŞDEMİR AFŞAR** danışmanlığında hazırladığı "**Erkeklikler, Duygular ve Erkek Öznenin Anlam Dünyasında Kadına Yönelik Şiddet**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **25 Nisan 2023** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Sibel AKSU YILDIRIM
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: B56C833C-0FBC-4D72-8035-E9573F8515F0

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/lu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Duygu Didem İLERİ

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992

Telefon: .

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

EK3: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

**“ERKEKLİKLER, DUYGULAR VE ERKEK ÖZNEİN ANLAM
DÜNYASINDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET” TEZ ÇALIŞMASI
DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME
GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU**

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma Doç. Dr. Selda Taşdemir Afşar danışmanlığında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları programı yüksek lisans öğrencisi Ahmet Arslan tarafından yürütülen bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Araştırmada katılımcıların kıskançlıkla ilişkili duygu, davranış ve düşünceleri, erkeklikler ve şiddet bağlamında incelenmektedir. Farklı erkeklik pratiklerinde kıskançlık duygusunun farklı temsillerini saptamaya ve bunların kadına yönelik şiddet olayları ile anlamsal ilişkisini kurmaya çalışılacaktır.

Görüşmeler yüz yüze mülakat şeklinde yapılacak ve sorular araştırmacı tarafından size yöneltilecektir. Soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Tüm soruların yanıtlanması yaklaşık olarak 1-1,5 sürmektedir. Yapılacak görüşme izniniz dahilinde ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınacak ve kişisel bilgileriniz gizli tutularak yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır. Araştırma kapsamında kimlik bilgileriniz istenmeyecek, adınız ve katılımınıza ilişkin bilgiler yayınlanmayacak ve kimseyle paylaşılmayacak olup, araştırma verileri anonim olarak kodlar ve/veya rumuzlar kullanılarak ele alınacaktır. Beyan ettiğiniz demografik bilgileriniz ve görüşme esnasında size yöneltilen sorulara verdiğiniz tüm yanıtlar yalnızca araştırmacı ve akademik danışmanı tarafından görülebilecektir. Elde edilecek sonuçların güvenilirliği bakımından soruları içtenlikle ve sizin duygu ve düşüncelerinizi yansıtacak şekilde yanıtlamanız önemlidir. Araştırmanın uygunluğu için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izin alınmıştır.

Çalışmamıza katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Dilediğiniz takdirde ya da sizi rahatsız eden bir durum olursa görüşmeyi yarıda bırakabilirsiniz. Bu durumda verileriniz çalışmaya dahil edilmeyecektir. Ayrıca istemediğiniz soruyu/soruları cevaplamayabilirsiniz. Araştırmaya katılmaya onay vermeden önce araştırma hakkında merak ettiklerinizi sorabilir, araştırma sonrasında bilgi almak isterseniz aşağıdaki iletişim adreslerinden bize ulaşabilirsiniz.

Görüşmeye gönüllü olarak katıldığınız ve ses kaydını kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim.

Görüşme Onayı	Ses Kaydı Onayı
Katılımcı Kodu	
Araştırmacı Adı ve Soyadı	
Araştırmacı İmzası	
Tarih	

EK4: DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME YÖNERGESİ

“ERKEKLİKLER, DUYGULAR ve ERKEK ÖZNEİN ANLAM DÜNYASINDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET” YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME YÖNERGESİ

Demografik Bilgiler

1. Kendinizden bahseder misiniz?

Yaş, cinsiyet kimliği, doğum yeri, en uzun süre yaşanan yer, ikamet edilen il
Eğitim durumu (mezun olunan okul, mezun olunan bölüm, varsa sürdürülen eğitim)
Gelir durumuna ilişkin genel bilgi (gelirin miktarı ve kaynağı)
Medeni durum ve varsa çocuk sayısı
Romantik ilişkiler (başka romantik birliktelikler de oldu mu; bunlar ne kadar sürdü, devam eden romantik birliktelik var mı, varsa ne kadar süredir birlikteler, ilişkilerin statüsü nedir)
Partnerin/partnerlerin, eğitim durumu, çalışma durumu, kaç romantik birliktelik yaşadığı, katılımcı sözünü ettiği partnerin kaçınıcı ilişkisi

Kıskançlık Yaşantıları ve Kaynakları

1. Kıskançlık konusunda kendisini nasıl tanımlar? (Kıskançlık duygusu başa çıkması zor bir duygu mu, yönetebiliyor mu, yaşamının hangi alanlarını ne sıklıkla etkiliyor, kendisini kıskanç olarak tanımlar mı, ne düzeyde kıskanç, kontrol etmeye dizginlemeye çalışır mı ve nasıl)

- a. Partnerinize yönelik kıskançlık duygu durumu hakkında neler söyleyebilirsiniz? Kıskançlık ortaya çıktığında bu duygu durumu ile nasıl başa çıkıyorsunuz?

I.Kolayca içinizde çözdüğünüz, bastırduğunuz, başka bir şeye yönelttiğiniz bir duygu mudur? Bahseder misiniz (Kıskançlık duygusunu düzenlerken kullandığı stratejileri var mı, hangi motivasyonlarla kıskançlık duygusunu düzenlemeyi tercih ediyor, kıskançlık duyduğu esnada başka duyguları da deneyimliyor mu)

- b. Partneriniz kıskançlık konusundaki tutum ve davranışlarınızı nasıl karşılıyor? Bahseder misiniz?

2. Partnerinizi kıskanmanıza sebep olan çoğunlukla nedir/nelerdir?

- a. Partnerin davranışları

I.Partnerinizin davranışları dolayısıyla kıskandığınız durumlarda deneyimlediğinizi fark ettiğiniz başka duygular oluyor mu varsa bunlardan bahseder misiniz? (Utanç, öfke, mahcubiyet gibi; kimden utanıyor, kime öfke duyuyor, kime ya da neye karşı mahcup ve neden)

- II.Partnerinizin davranışları dolayısıyla kıskandığınız durumlarda fark ettiğiniz özellikle o anlarda ortaya çıkan düşünceleriniz varsa bunlardan bahseder misiniz? (İstenilen düşünceler mi zorlayıcı düşünceler mi, rahatsız edici yanları var mı, kıskandığında nasıl davranması gerektiği yönünde ne gibi tahayyülleri oluyor)
- III.Partnerinizin davranışları dolayısıyla kıskandığınız durumlarda genellikle nasıl davranırsınız ne gibi eylemlerde bulunursunuz? (Bu şekilde davranmak ne anlam ifade ediyor, böyle davranmayı daha mı doğru buluyor yoksa böyle davranması gerektiğini mi düşünüyor)
- b.Başka bir bireyin -partneri kaybetme ihtimali doğuracak bir rakip statüsünde- varlığı ve/veya partnere ilgisi (ne tür bir ilgi ve hangi yollarla, bunlar size ne anlam ifade ediyor bahseder misiniz?)

- I.Başka bir bireyin partnerinize ilgisi dolayısıyla kıskandığınız durumlarda deneyimlediğinizi fark ettiğiniz başka duygular oluyor mu varsa bunlardan bahseder misiniz? (Utanç, öfke, mahcubiyet gibi; kimden utanıyor, kime öfke duyuyor, kime ya da neye karşı mahcup ve neden)
- II.Başka bir bireyin partnerinize ilgisi dolayısıyla kıskandığınız durumlarda fark ettiğiniz özellikle o anlarda ortaya çıkan düşünceleriniz varsa bunlardan bahseder misiniz? (İstenilen düşünceler mi zorlayıcı düşünceler mi, rahatsız edici yanları var mı, kıskandığında nasıl davranması gerektiği yönünde ne gibi tahayyülleri oluyor)
- III.Başka bir bireyin partnerinize ilgisi dolayısıyla kıskandığınız durumlarda genellikle nasıl davranırsınız ne gibi eylemlerde bulunursunuz? (Bu şekilde davranmak ne anlam ifade ediyor, böyle davranmayı daha mı doğru buluyor yoksa böyle davranması gerektiğini mi düşünüyor)
- c. Partnerin güvenilmez olduğunu düşünme/ondan şüphe etme (güvensizliğinize ve şüphelerinize kaynaklık edecek yaşantılarınız oldu mu? Örneğin daha önceki bir ilişkide ya da mevcut ilişkinin içinde bir sadakatsizlik olayı)

I. Kıskanmanıza partnerinize duyduğunuz güvensizlik ve şüphenin sebep olduğu durumlarda deneyimlediğinizi fark ettiğiniz başka duygular oluyor mu varsa bunlardan bahseder misiniz? (Utanç, öfke, mahcubiyet gibi; kimden utanıyor, kime öfke duyuyor, kime ya da neye karşı mahcup ve neden)

II. Kıskanmanıza partnerinize duyduğunuz güvensizlik ve şüphenin sebep olduğu durumlarda fark ettiğiniz özellikle o anlarda ortaya çıkan düşünceleriniz varsa bunlardan bahseder misiniz? (İstenilen düşünceler mi zorlayıcı düşünceler mi, rahatsız edici yanları var mı, kıskandığında nasıl davranması gerektiği yönünde ne gibi tahayyülleri oluyor)

III. Kıskanmanıza partnerinize duyduğunuz güvensizlik ve şüphenin sebep olduğu durumlarda genellikle nasıl davranırsınız ne gibi eylemlerde bulunursunuz? (Bu şekilde davranmak ne anlam ifade ediyor, böyle davranmayı daha mı doğru buluyor yoksa böyle davranması gerektiğini mi düşünüyor)

Kıskançlık Deneyimlerinde Mozaik Örüntüler ve Erkeklik Müzakereleri

3. Yaşadığımız tüm romantik birliktelikleri düşündüğünüzde kıskançlık düzeyiniz ve ona eşlik eden duygularınız, düşünceleriniz ve davranışlarınız hep aynı mıydı?

Kıskançlık duygu, düşünce ve davranışlarımda **farklı deneyimlerim** oldu cevabı için;

a. Bunlar farklı ilişkilerde gerçekleşti ise; ne tür değişimler oldu bahseder misiniz? (Eski ilişkiniz/ilişkilerinizde nasıldı, mevcut devam eden ilişkide nasıl; birlikteliklerdeki farklı kıskançlık deneyimleri daha sonraki ilişkilerinizi nasıl etkilemiş olabilir; söz konusu değişiklikler nelerden kaynaklanıyor olabilir)

- b. Değişiklikler aynı romantik birlikteliğin yaşantıları içerisinde gerçekleşti ise; ne tür değişimler oldu bahseder misiniz? (Değişiklikler nelerden kaynaklanıyor olabilir, değiştirmek için bir motivasyonunuz var mıydı, partneriniz sizdeki değişimi nasıl karşıladı)
- c. Böyle bir taleple karşılaşmanın size nasıl hissettirdiğinden bahseder misiniz?
- d. Kıskançlık tutumlarınızdaki değişikliklerin size nasıl hissettirdiğinden bahseder misiniz?

Kıskançlık duygu, düşünce ve davranışlarım **çoğunlukla aynıydı** cevabı için;

- a. İlişkilerinizde kıskançlıktan kaynaklanan sorunlar yaşadınız mı, varsa bunlardan bahseder misiniz?
- b. Mevcut ya da eski partnerlerinizden birinin söz konusu kıskançlık tutumunuzu değiştirmeniz yönünde bir talebi oldu mu? Hangilerinde bu taleple karşılaştınız? Talebin içeriği nasıldı?
- c. Böyle bir taleple karşılaşmak size neler hissettirdi ve partnerinizin bu talebine nasıl karşılık verdiğinizden bahseder misiniz?
- d. Partnerinizin talebine verdiğiniz karşılık onu memnun etti mi, bunu nasıl karşıladığından bahseder misiniz?
- e. Partnerinizden kıskançlığınız konusunda herhangi bir talep ya da eleştiri gelmeksizin kıskançlık üzerine düşündüğünüz oldu mu? (Birden fazla ilişki için geçerliyse hangilerinde, kıskançlık üzerine düşünmeye iten neydi, neler düşündü)
- f. Devam eden bir ilişkinizin olmadığı herhangi bir dönemde kıskançlık üzerine düşündüğünüz oldu mu? (Kıskançlık üzerine düşünmeye iten neydi, neler düşündü)
- g. Kıskandığınızda duygu, davranış ve düşüncelerinizin daha farklı olmasını ister miydiniz?

Evet cevabı için;

- I.Neler değişebilirdi ve neden böyle bir değişimi arzuluyorsunuz bahseder misiniz?
- II.Değişimi arzuladığınız halde kıskançlık duygu, davranış ve düşüncelerinizin aynı kalmasına sebep olan sizce nedir bahseder misiniz?

Hayır cevabı için;

- I.Kıskançlık tutumlarınızın hangi yönlerini doğru ya da olması gereken gibi buluyorsunuz bunlardan ve gerekçelerinizden bahseder misiniz?
- II.Kıskançlık tutumlarınızı değiştirmek, örneğin partnerinizin talep ettiği yönde, bireysel yaşamınızda ve ilişkinizde neleri değiştirebilir ve bu değişimler sizin için ne anlama gelir bahseder misiniz? (Tutum ve yaklaşımlardaki değişimlerin getireceği kazanç ve kayıpların nasıl bir ön izlemesi var)

Münhasırlık Beklentisi ve Kıskançlık

4. Partnerinizin sizden önceki birliktelikleri üzerine düşündüğünüz ve bu konudaki düşüncelerinizin ilişkinizi etkilediği oluyor mu? (Hangi partnerlerde yaşadı, hangisinde ne gibi etkileri oldu, bu düşünceler partnerini kıskanmasına neden oldu mu)

Duygusal Okuryazarlık ve Erkeklikler

5. Kendisini kıskandığınızı partnerinize yansıtmaktan çekindiğiniz ya da yansıtmamayı tercih ettiğiniz durumlar olur mu? Böyle yaşantılarınız varsa nasıl olduğunu tarif eder misiniz? (Hangi partnerlerde deneyimledi, nasıl bir yaşantının ardından kıskandı)

- I.Kıskandığınızı partnerinize yansıtmaktan çekindiğiniz ya da yansıtmamayı tercih ettiğiniz durumlarda duygularınızı nasıl sağaltırsınız?

6. Kıskançlık deneyimleriniz üzerine konuşmayı tercih eder misiniz?

Evet cevabı için;

- a. Kimlerle kıskançlık deneyimlerinizi paylaşırsınız? (Arkadaşlar, partner, aile bireyleri gibi)
- b. Onlara kıskançlık deneyiminizden nasıl bahsedersiniz? (Kıskandığından mı yoksa o yaşantının onu ne kadar öfkeliendirdiğinden mi bahsediyor, düşünceler ve davranışlar ifade ediliyor mu yoksa yalnızca bir kısmı mı; bir kısmı ise neden)
- c. Kıskançlık deneyiminizi başkalarıyla paylaşmak size nasıl hissettirir? (Duyguyu yaşamayı kolaylaştırır, kontrol etmeyi sağlar, rahatlama yardımcı olur)

Hayır cevabı için;

- a. Kıskançlık deneyiminizi başka insanlarla paylaşmayı neden tercih etmezsiniz biraz bundan bahseder misiniz? (Ne gibi motivasyonlar var; kıskandığı anlaşılırsa başkaları onun hakkında ne düşünür; saklanması gereken, ifadesi meşru olmayan bir his mi, duygularını başkalarıyla paylaşmaktan kaçınmanın nedenleri nelerdir)

Toplumsal Mekanlar ve Atmosferler

7. Partnerinizi kıskandığımız durumlarda nerede, kimlerle ve nasıl bir ortamda olduğunuzun kıskandığımız esnada deneyimlediğiniz duygular, zihninizde olaya nasıl yaklaştığınız ve nasıl tepki verdiğiniz noktalarında bir fark yarattığını düşünüyor musunuz? Öyleyse nelerin farklı olduğundan ve değişikliklerin kaynağının neler olabileceğinden bahseder misiniz? (Baş başayken nasıl kalabalık bir grup içerisindeyken nasıl; nerede, kimler var, nasıl bir yer; değişken deneyimler söz konusu ise hangi ilişkide nasıldı)

Kıskançlık, Sevgi ve Şiddet Üçgeni

8. Sizce kıskançlık partnerlerin birbirlerine duydukları sevginin bir göstergesi midir, yorumlar mısınız?

9. Partnerini hiç kıskanmayan bir erkek fikri size nasıl geliyor, bu konuda neler söyleyebilirsiniz?

10. Partnerine fiziksel şiddet uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz? (Bu erkek partnerini seviyor mu, onu önemsiyor mu)

a. Partnerinin davranışları dolayısıyla partnerini kıskanmış ve ona fiziksel şiddet uygulamış/uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz? (Bu erkek partnerini seviyor mu, onu önemsiyor mu)

I. Partnerinin davranışları dolayısıyla partnerini kıskanmış ve partneri dışında birine fiziksel şiddet uygulamış/uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz?

b. Başka bir bireyin, partnerine olan ilgisi dolayısıyla partnerini kıskanmış ve partnerine fiziksel şiddet uygulamış/uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz?

I. Başka bir bireyin, partnerine olan ilgisi dolayısıyla partnerini kıskanmış ve ilgi gösteren bireye fiziksel şiddet uygulamış/uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz?

c. Partnerine karşı güvensizlik duyan ve ondan şüphe eden bir erkeğin kıskandığı için partnerine fiziksel şiddet uygulaması hakkında neler söyleyebilirsiniz?

I. Partnerine karşı güvensizlik duyan ve ondan şüphe eden bir erkeğin kıskandığı için partneri dışında birine fiziksel şiddet uygulaması hakkında neler söyleyebilirsiniz?

11. Partnerine duygusal şiddet uygulamış/uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz? (Bu erkek partnerini seviyor mu, önemsiyor mu)

a. Partnerinin davranışları dolayısıyla partnerini kıskanmış ve ona duygusal şiddet uygulamış/uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz? (Bu erkek partnerini seviyor mu, onu önemsiyor mu)

I.Partnerinin davranışları dolayısıyla partnerini kıskanmış ve partneri dışında birine duygusal şiddet uygulamış/uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz?

b. Başka bir bireyin, partnerine olan ilgisi dolayısıyla partnerini kıskanmış ve partnerine duygusal şiddet uygulamış/uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz?

I.Başka bir bireyin, partnerine olan ilgisi dolayısıyla partnerini kıskanmış ve ilgi gösteren bireye duygusal şiddet uygulamış bir erkek için neler söyleyebilirsiniz?

c. Partnerine karşı güvensizlik duyan ve ondan şüphe eden bir erkeğin kıskandığı için partnerine duygusal şiddet uygulaması hakkında neler söyleyebilirsiniz?

I.Partnerine karşı güvensizlik duyan ve ondan şüphe eden bir erkeğin kıskandığı için partneri dışında birine duygusal şiddet uygulaması hakkında neler söyleyebilirsiniz?

12. Partnerine cinsel şiddet uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz? (Bu erkek partnerini seviyor mu, onu önemsiyor mu)

a. Partnerinin davranışları dolayısıyla partnerini kıskanmış ve ona cinsel şiddet uygulamış/uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz? (Bu erkek partnerini seviyor mu, onu önemsiyor mu)

b. Başka bir bireyin, partnerine olan ilgisi dolayısıyla partnerini kıskanmış ve partnerine duygusal şiddet uygulamış/uygulayan bir erkek için neler söyleyebilirsiniz?

c. Partnerine karşı güvensizlik duyan ve ondan şüphe eden bir erkeğin kıskandığı için partnerine cinsel şiddet uygulaması hakkında neler söyleyebilirsiniz?

13. Son olarak, partnerinizin sizi kıskandığı olur mu, kıskanılmak size nasıl hissettirir? (Hangi partnerlerde oldu, ne sıklıkla gerçekleşti, partner kıskandığında nasıl davrandı)

Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Katılımınız için teşekkür ederim.

